KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ



OSMANLICA PALEOGRAFYASI VE ARŞİVCİLİK EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE KIBRIS TÜRK ARŞİVCİLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan ŞENGÖR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Habib DERZİNEVESİ

Lefkoşa, 2004

KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
OSMANLICA PALEOGRAFYASI VE ARŞİVCİLİK EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE KIBRIS TÜRK ARŞİVCİLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan Şengör

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Habib Derzinevesi

Lefkoşa, 2004

İÇİNDEKİLER

I – **Giriş** 1
II – **Yönetim Şekli ve Kurumlar** 4
A – Osmanlı İdaresi Dönemi (1570 – 1878) 5
B – İngiliz Sömürge Dönemi (1878 – 1960) 14
C – Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960 – 1963) 24
D – Genel Komite (1963 – 1967) 24
E – Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi (1967 – 1971) 25
F – Türk Yönetimi (1971 – 1974) 25
G – Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi (1974 – 1975) 25
H – Kıbrıs Türk Federe Devleti (1975 – 1983) 25
I – Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (1983 –) 26
II – **Bilgi Taşıyıcılar** 30
A – Yazı 31
a – Osmanlıca 31
b - Rumca 38
c – İngilizce 39
B – Defter ve Belgeler 39
III – **Kullanılan Malzeme** 42
A – Kağıt 43
B – Kalem, Kalemtraş 46
C – Mürekkep, Hokka 47
D – Daktilo, Bilgisayar 49
IV – **Kurallar** 51
A – Osmanlı İdaresi Dönemi 52
B – İngiliz İdaresi Dönemi 55
C – 1960 Sonrası 62
V – **Resmi Daireler, Toplantı Yerleri ve Arşivler** 90
VI – **Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi ve Arşivler** 108
VII – **Günümüz Sorunları ve Yapılması Gerekenler** 134
Sonuç 137
Dizin 140
Kaynakça 143
Ekler 151

ÖNSÖZ

Kıbrıs'ta arşivler ve arşivcilik üzerine yapılmış araştırmalar olmakla beraber bunlar makale düzeyinde ve gazete sayfaları arasında ulaşılması zor bir haldedir. Bu çalışma ile arşivciliğimizi ilgilendiren konuları biraraya getirip ulaşılabilir kılmayı arzuladık.

Çalışma süresince bilgilerin ne kadar çok ve ne kadar derine gittiğini görünce çalışmanın süresi ile orantılı olarak kısıtlamaya gitmek zorunda kaldık. Ayrıca bizi kısıtlayan ikinci bir konu da, çalışma alanımıza giren malzemenin, Türkiye, İngiltere ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bölgelerinde de bulunması ve bizim bu bölgelerde kısıtlı süre içinde çalışma olanağımızın olamamasıdır.

Bu çalışmamda baştan beri beni destekleyen değerli hocalarım Doç. Dr. Halil AYTEKİN ve Yrd. Doç. Dr. Ömer YARAŞIR'a; derslerde, konu seçiminde ve çalışmamız boyunca gece gündüz demeden her türlü yardımı sağlayan danışmanım ve hocam Doç. Dr Habib DERZİNEVESİ'ye, çalışmamız sırasında maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen annem, eşim ve çocuklarım ile mesai arkadaşlarıma en içten duygularımla teşekkür ederim.

GİRİŞ

Kurum ve kuruluşlar, kuruluş amaçlarını (hizmetleri ve yasal yükümlülükleri) yerine getirebilmek için oluşan/üretilen, ortam ve amacı farklı da olsa organize bilgi kapsayan kayıtları-dokümanları üretmek ve ürettikleri belgeleri tekrar kullanmak zorundadır. Oluşan bu belgeler arşivlerin temel kaynağını oluşturmaktadır.

Belge türünün çeşitliliği yanında organizasyonlardaki etkinliklerin hızla artması, iş akışı ve söz konusu etkinlikler sırasında oluşan belgelerin üretiminin de artması; belge üretiminin denetimini ve dolayısıyla belge yönetimini zorunlu kılmaktadır. Öyleyse belge yönetiminin ne olması, nasıl ve kimler tarafından yürütülmesi gerektiği önemlidir.[1]

Arşiv ya da arşivcilik, toplumların temel kurumlarından biridir ve genel olarak toplumun ve toplumun oluşturduğu kurumların (resmi veya özel) ve devletin hafızası, geçmişinin delili, geleceğin teminatı olan bilgileri taşıyan belgelerin düzenlendiği, korunduğu ve yararlanıldığı süreçler toplamıdır. Bir başka deyişle arşivcilik, kişisel, toplumsal ve kurumsal veya idari ilişkilerde, belge üretimiyle başlayıp belgenin imhasına kadar süren bir kurumsal süreçtir.

Arşiv sisteminde kurumsallaşmanın sağlanabilmesi için, bilgi deposu niteliği olan arşivlerin değerinin, yalnız kuruluş için, idare ve idare eden için değil toplum için rejim için de bir temel olduğuna yetkilileri ikna etmek gereklidir.

Bir toplumsal kurum olarak arşivlerde belli nitelikleri (resmi bir işlem sonucu vb. üretilmiş olması) olan ve çeşitli değerler (idari değer taşıma, yasal delil olma, kültürel değer taşıma, bilgi aktarımı vb. gibi) taşıyan belgeleri dosyalama, ayıklama, tasnif, hizmete sunma, imha vb. işlemlerin düzenli şekilde yerine getirilmesini sağlayan bir ilişkiler sistemi vardır.[2]

Kıbrıs'ta da gerek idari ve adli gerekse kuruluşlar ve şahıslar arasında yapılan kayıtlı iletişim ve onu derleyip, düzenleyerek depolayan ve ihtiyaç duyulduğunda

---

[1] H. Müşerref Bayhan: *Belge Yönetimi, Arşivler ve Bilgi Toplumu*. **Türk Kütüphaneciliği, 13**, (3) alıntı yeri http://www.kutuphaneci.org.tr/dergi/eylul99/09.html (1999)

[2] Fahrettin ÖZDEMİRCİ: *Arşivlerimizin Kurumsal Yapılanma Gereksinimleri.* **Bilginin serüveni: Dünü, bugünü, yarını: Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri 17-21 Kasım 1999,** (Ankara, 1999), s. 366-383

hizmete sunan kurumlara değinmenin günümüz bilgi ve iletişim çağında büyük bir ihtiyaç olacağı varsayılarak konumuzu belirledik.

Üretilen belgeler, idari amaçların dışında, tüzel veya özel şahıslar tarafından sosyal, kültürel, tarihi, ticari, mali, hukuki veya benzeri pek çok konuların aydınlatılması amacıyla da kullanılır.

Gerek idari gerekse sosyal ve kültürel etkinlikler gün geçtikçe katlanarak artmaktadır. Artan etkinlikler ve toplumsal isteklerin bir sonucu olarak, kurum ve kuruluşların hizmetleri de artmakta ve çeşitlenmektedir. Genişleyen ve artan hizmetlerin verilebilmesi, belge üretimindeki artışın sebeplerindendir[3].

Kurumlar ihtiyaç duydukları bilgiyi daha çok kendi ürettikleri belgelerden sağlarlar. Belgelerin muhafaza sürelerini etkileyen unsur yıl değil, o belgenin değeri olmalıdır. Asla yok edilmemesi, süresiz saklanması gerekli belgelerin olduğu ve arşivlerin oluşmasının ana nedeninin de bu tür belgeler olduğu unutulmamalıdır. Yasalarımızda belirtilen muhafaza süresi bitimi, imha zamanı olarak algılanmamalıdır.

Bu konuda belgenin doğumundan ölümüne kadar geçen süre içerisinde yer alan kurum, birim ve kişilerin yani kurumun İdare memuru, katibi, Personel Dairesi, Milli Arşiv çalışanları ve hukukçular ile maliyecilerden oluşacak bir organa yani Milli Arşiv Kurulu'na ihtiyaç vardır. Bu organın, konusunda geniş yetkilerle donatılmış olması iş ve işlemlerin hızla ilerlemesine dolayısıyla gereksiz belgelerin üretilmemesi ve üretilecek belgelerin de yaşam ömürlerinin üretilirken belirlenmesi sonucunu doğuracaktır.

Tezimizi, bilgiye ulaşımı hızlandırmada katkısı olması ümidi ile hazırladık.

---

[3] Fahrettin ÖZDEMİRCİ: **Kurum ve Kuruluşlarda Belge Üretiminin Denetlenmesi ve Belge Yönetimi.** (İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği, 1996), s. XII.

Bölüm I

YÖNETİM ŞEKLİ VE KURUMLAR

Bu bölümde, sözlük anlamı yönetmek işi, çekip çevirmek, idare[4] olarak belirlenen *yönetim* sözcüğünü, biz devlet idaresi olarak ele alacak ve Kıbrıs Adası'nın Osmanlı İmparatorluğunca feth edilmesinden itibaren gördüğü yönetimlere ve oluşan kurumlara kısaca değineceğiz.

OSMANLI İDARESİ DÖNEMİ (1570 – 1878)

Osmanlı Türkleri daha 1468 yıllarında Karaman beyliğini ilhak edip Anadolu'da siyasi birliği tahakkuk ettirir ettirmez, Kıbrıs'la ilgilendiler. Onları stratejik ve iktisadi sebepler buna zorladı. 1426'dan beri Kıbrıs kralları, Mısır'da bulunan Memlük sultanlarına harac veren durumunda idiler. 1486'da Osmanlılar Mısır sultanına karşı harp haline geçtikleri zaman Mısır'a karşı gönderilecek donanma için Kıbrıs'ta üs istediler. Talepleri reddolununca, Ada'ya ilk Osmanlı akınları başladı. Osmanlılar, 1517'de Mısır'ı alınca, Mısır'a harac veren Venedik, bu haracı Osmanlı sultanına ödemeği taahhüt etti; demek ki Kıbrıs'ta yüksek Osmanlı hakimiyeti daha 1517'de kurulmuş oldu.[5]

Lefkoşa'nın 9 Eylül 1570 tarihinde alınmasından sonra bir taraftan adanın diğer bölgelerinin fethi için çalışmalar yapılmış diğer taraftan idari teşkilat kurulmaya başlanmıştır. Kıbrıs adası bir eyalet olarak addedilerek Avlonya Sancağı Beyi Muzaffer Paşa buraya ilk beylerbeği olarak tayin edildi.[6] Kıbrıs Eyaletine bağlanan sancaklar şunlardır: 1. Alaiyye Sancağı, 2. Baf Sancağı, 3. Girne Sancağı, 4. İç İli Sancağı, 5. Lefkoşa (Kıbrıs) Sancağı (Paşa Sancağıdır.), 6. Magosa Sancağı, 7. Sis Sancağı ve 8. Tarsus Sancağı[7]

---

[4] Hasan EREN vd. (Haz.): **Türkçe Sözlük**.Türk Dil Kurumu, (İstanbul, 1992),s.1643
[5] Halil İNALCIK: *Kıbrıs Tarihinin Ana Meseleleri.* Türk Kültürü, 4, (Şubat 1963), s. 32
[6] Cengiz ORHONLU: *Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi (1570 – 1580)*, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Türk Heyeti Tebliğleri.** (Ankara, 1971), s.91; Halil İNALCIK: *Ottoman Policy and Administration in Cyprus after the Conquest*, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Türk Heyeti Tebliğleri.** (Ankara, 1971), s.62; İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Tarihi**, c.3 :15; H. Fikret ALASYA: **Kıbrıs Tarihi**, (Lefkoşa 1939), s.54
[7] Ahmet AKGÜNDÜZ: **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri.** (İstanbul, 1994), c.7, s. 636.

Osmanlı idari teşkilatının en büyük birimi olan eyaletlerde, askeri idare, beylerbeğilere verilmişti; bunlara mîr-i mîran da denilirdi, beylerbeğilerin idareleri altında sancaklar vardı.[8] Kıbrıs'ta da Magosa, Baf ve Girne'de üç Sancakbeği vardı. Bunların idaresi sancakbeğine aitti; sancakbeğlerine tabi kazaların, inzibat ve askeri idaresi tımar subaşılarına ait olup, adli ve hukuki ciheti kadılara bırakılmıştı.



Kazaların iaşesi, belediye, adliye işleri, hükümet tarafından istenilen şeylerin temin ve tedariki kadılara aitti; beylerbeğilerin bu cihetlere müdahalesi olmayıp yalnız nezâret hakkı vardı.[9]

1-10 Cemâziyelâhıre 980 (1572) tarihinde hazırlanan Kıbrıs Ceziresi Kanunnamesi, Tapu Kadastro Kuyûd-ı Kadîme Arşivi No:64 (506), s.1-5'de bulunmaktadır[10]. Bu defterdeki listeye göre Kıbrıs'ta bulunan nahiyeler; Lefkoşa, Magosa, Girne, Baf, Odim, Limaso, Tuzla, Morfo, Mesariye, Karpas, Pendaya ve

[8] İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Tarihi**, (Ankara, TTK, 1998), c.2, s. 573
[9] İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Tarihi**, (Ankara, TTK, 1998), c.2, s.573
[10] Ahmet AKGÜNDÜZ: **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri.** (İstanbul, 1994) 7, s. 636.

Hırsohu'dur[11]. 1925 yılında yayınlanmış olan yukarıdaki haritadan görüleceği gibi Kıbrıs altı kazaya ayrılmıştır. Bunlar, Lefkoşa Kazası, Magosa Kazası, Larnaka Kazası, Limason (Limasol) Kazası, Baf Kazası ve Girne Kazası'dır.

Beylerbeği vilayet merkezinde (Lefkoşa) otururdu; kalabalık maiyeti vardı. Beylerbeğinin riyaseti altında bir divan vardı ve buraya ait yazı işleri *divan efendisi* tarafından görülürdü.[12] Bunun dışında kalan üyeler ise tezkereci, defterdar (Mali işlere bakan, hazine parasından mesul kişi), defter emini (Hazineye girip çıkan parayı kaydeden kişi), defter kethüdası (terfi ederek defter emini olabilecek memur), Rûznâmeci (müzakeratı kaydeden kişi), Tezkireci, Divan Tercümanları (Dragoman) ve askerin büyük zabitleridir.[13] Eyaletin idarî, askerî, iktisadî ve sosyal işleri burada görüşülürdü. Beylerbeğinin yokluğunda yerine Yeniçerileri ağası olanlar vekalet ederlerdi.[14]

Kıbrıs, 1571 yılından 1640 yılına kadar bir beylerbeği ve üç sancakbeği ile idare edilmiştir. Ancak, bunların yıllıkları, kıtlık nedeniyle halkın göç etmesi üzerine ödenemiyecek kadar yüksek gelince sancak beyleri lağv edilerek merkezdeki beylerbeğiliği ibka edilmiştir.[15]

Bu durum uzun sürmemiş ve hükümdarların, Venediklilerle, Kandiye Kalesi savaşı (1667 – 1669), Girit savaşı ve Mora savaşı ile çekirge baskını ve ticaretin durması ada halkının göç etmesine sebep olmuştur. Nüfusun azalması ile beylerbeğilik yıllığını ödeyemeyen ada 1670 yılında Kaptan paşalığa ilhak olmuştur.[16]

Kaptan paşa müsellim namiyle birini tayin ediyor ve idareyi yaptırıyor idi. Müsellimin maaşı 15.000 kuruş idi. Vergileri toplayan ağalar arasında rekabet

---

[11] Ahmet AKGÜNDÜZ: **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri.** (İstanbul, 1994), 7 s. 636
[12] İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Tarihi**, c.2 :574; H. Fikret ALASYA: **Kıbrıs Tarihi**, (Lefkoşa, 1939), 62
[13] H. Fikret ALASYA: **Kıbrıs Tarihi**, (Lefkoşa, 1939), 62; Recep DÜNDAR: **Kıbrıs Beylerbeyliği (1570-1670)** (Doktora Tezi), (Malatya, 1988), s.93-141
[14] H. Fikret ALASYA: **Kıbrıs Tarihi**, (Lefkoşa, 1939), s.62
[15] Recep DÜNDAR: **Kıbrıs Beylerbeyliği (1570 – 1670)** (Doktora Tezi), (Malatya, 1998), s.90; H. Fikret ALASYA: **Kıbrıs Tarihi**, (Lefkoşa, 1939), s.64 Ancak bu eserde iki sancakbeyiliğinden sözedilmektedir. Halbuki Magosa, Baf ve Girne sancakları olduğu bilinmektedir.
[16] H. Fikret ALASYA : **Kıbrıs Tarihi**, (Lefkoşa, 1939), s.69

başlamış ve 1685 yılında aralarında ağız kavgaları çıkmıştır. Bunların başına Mehmet Boyacıoğlu geçerek isyan çıkarmış ve bu isyan ancak 1687'de sona erdirilebilmiştir. Bu isyanın bastırılması ile idarede değişikliğe gidilmiş ve ada 1703 yılında Vezir-i Azam'a has olarak verilmiştir.[17] Vezir-i azamın, adaya muhassıl namiyle gönderdiği kişi adayı vezir-i azam adına idare ederek vergileri toplardı.[18]

Bu durum, 1745 – 1748 arasında üç tuğlu paşalık yönetimi olarak bölünse de[19], 1785 yılına kadar sürmüştür, 1785'de ada Başvezirin Has'ı olmaktan çıkarılarak Divan-ı humayuna bağlı bir muhassıllık haline getirilmiştir.

Kıbrıs valilerinin, Divan-ı Hümayun tarafından atanmaları Padişah Abdulmecit'in 1839 reformlarına (Tanzimat) kadar sürmüştür.[20] Kıbrıs, 1839 – 1861 yılları arası Cezayir-i Bahr-ı Sefid eyaletine bağlı bir sancağa dönüştürülüp idaresine "Kaymakam" ünvanıyla bir mutasarrıf tayin olundu.[21] 1861'de ada Bab-ı Ali'ye bağlı mutasarrıflık yapıldı. 1868'de ise Kıbrıs, Vilayet sisteminin gereği olarak Çanakkale Vilayetine bağlı bir mutasarrıflık oldu.[22]

Ağustos 1870'de bağımsız mutasarrıflık olan ada 1878 yılında İngiliz yönetimine kiralandı.

---

[17] George HILL: **A History of Cyprus.** (Cambridge, 1952), 4, s.73; Ahmet C. GAZİOĞLU: **Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878).** (Lefkoşa, 1994),s.124

[18] H. Fikret ALASYA : **Kıbrıs Tarihi**, (Lefkoşa, 1939), s.69; Recep DÜNDAR: **Kıbrıs Beylerbeyliği (1570 – 1670)** (Doktora Tezi), (Malatya, 1998), s.91

[19] Ahmet C. GAZİOĞLU: **Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878).** (Lefkoşa, 1994),s.125; George HILL: **A History of Cyprus.** (Cambridge, 1952), 4, s.75-76

[20] George HILL: **A History of Cyprus.** (Cambridge, 1952), 4, s.174

[21] **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs.** (Ankara, 2000), s.20

[22] Ahmet C. GAZİOĞLU: **Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878).** (Lefkoşa, 1994),s.126

Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ı Yönetenler:[23]

TARİH	AD	TARİH	AD
978	Muzaffer Paşa Beylerbeyi		Ahmet Paşazade Ali
979	Sinan Beylerbeyi		Davut Paşa
986	Ahmet Beylerbeyi		Baltacı Mehmet Paşa
988	Mustafa Paşa		Esseyit Mustafa Paşa
989	Sinan Paşa		Niğdeli Mustafa Paşa
	Hadım Cafer Paşa		Hadım Rüstem Paşa
	Arab Ahmed Paşa		Seyit Mustafa Paşa
	Sofi Mehmed Paşa		Müftü Mustafa Paşa
	Okçuzade Mehmed Paşa		Behram Paşa
	Şemsi Paşa oğlu Mahmud Paşa		Sencivanzade Mehmet Paşa
			Kefali Mehmet Paşa
	Frenk Cafer Paşa	1038	Esseyit Mehmet Paşa
	Piri Paşa		Keskin Mehmet Paşa
	Hafız Ahmet Paşa		Keskin Mehmet Paşa Karındaşı Mustafa Paşa
1003	Murat Paşa		
	Nuh Paşa	1045	Ali Paşa (Beylerbeyi)
	Bostancı Ali Paşa	1100	Destari Mehmet Paşa (Mutasarrıf)
	Murat Paşa (İkinci defa)		
	Ramazan Paşa	1102	Ahmet Paşa
	Hasan Paşa	1104	Cafer Paşa
	Seyid Ahmed Paşa	1111	Vezir Süleyman Paşa (Vali)
	Cafer Paşa	1114	Osman Paşa (Vali)
	Şaban Paşa	1116	İbrahim Paşa (Beylerbeyi)
	Cafer Paşa	1120	Mustafa Paşa (Beylerbeyi)
	Şaban Paşa	1121	Yusuf Paşa (Vali)
	Cafer Paşa	1123	Ali Paşa (Beylerbeyi)
	Şaban Paşa	1124	Yusuf Paşa
	Cafer Paşa	1125	Davud Paşa
	Vezir Ferhad Paşa	1126	Vezir Mehmed Paşa
	Şaban Paşa	1132	Halil (Muhassıl)
	Vezir Cafer Paşa	1159	Abdullah Paşa (Muhassıl)
	Bostancı Ali Paşa	1164	Halil Ağa (Muhassıl)
	Mimi Paşa	1172	Kasım (Muhassıl)
	Cafer Paşa	1179	Ahmet Bey (Muhassıl)
	Arnavut Mimi Paşa	1180	Süleyman Baki (Muhassıl)
	Lonkazade Mustafa Paşa	1181	Kasım (Muhassıl)
	Cafer Paşa	1184	Hacı Ömer (Muhassıl)
	Süm Şaban Paşa	1186	Hacı İsmail (Muhassıl)
	Müteveffa Aher Cafer Paşa	1187	Sadık Paşa
	Şaban Paşa	1189	Esseyit Ömer (Kaymakam)
	Dilaver Paşa	1192	Abdülbaki (Kaymakam)
	Lonkazade Mustafa Paşa	1194	Süleyman, Abdülbaki Ağa,

[23] Halil Fikret ALASYA: **Kıbrıs Tarihi.** (Lefkoşa, 1939), s.126-129

TARİH	AD
Hacı	İsmail Hüseyin
1200	Ali
1201	Mehmed Kaptan (Kaymakam)
1206	Hacı Osman (Kaymakam)
1212	Mustafa
1214	Seyit Ahmet Paşa (Muhafız)
	Osman (Muhassıl)
1214	Vezir Süleyman (Muhafız)
	Osman Ağa (Muhassıl)
	Azmizade Vezir Yusuf Paşa (Muhafız)
1215	Vezir Mehmet Paşa (Muhafız)
	Hacı Hüseyin (Muhassıl)
1219	Vezir Seyit Ahmet Paşa
1220	Ahmet Paşa (Muhafız)
1220	Hacı Hüseyin ef. (Muhassıl)
1224	Mehmet Ağa (Muhassıl)
1225	Ahmed Paşa (Muhafız)
1231	Mehmed Emin (Muhassıl)
1235	Ahmed Raşid (Muhassıl)
1238	Mehmed Silahşör (Muhassıl)
1241	Hacı Mehmed Ağa (Muhassıl)
1243	Ali Ruhi ef. (Muhassıl)
1246	Halil (Muhassıl)
1249	Mehmed Emin (Muhassıl)
1249	Hacı Mehmed (Muhassıl)

TARİH	AD
1254	Ferik Osman Hayri Paşa (Muhassıl)
1255	Ferik Hafız Ahmed Paşa (Muhafız)
1255	Ferik Hasan Paşa (Muhafız)
1255	Hıfzı Paşa (Kaymakam)
1257	Talat (Muhassıl)
1258	Mehmed Ağa (Muhassıl)
1260	İbrahim Etem Paşa (Kaymakam)
1264	İsmail Adil (Vali)
1274	Kani Paşa (Mütesarrıf)
1277	Cemal Paşa (Mütesarrıf)
1277	Kani Paşa (Mütesarrıf)
1278	Hayrullah Paşa (Vali)
1278	Ebubekir Paşa
1279	Kamil Paşa (Mütesarrıf ve Kaymakam)
1279	Ziya Paşa (Mütesarrıf)
1279	Halet Bey (Mütesarrıf)
1287	Mehmed Seyit Paşa (Vali)
1288	Aziz Paşa (Vali)
1291	Nazif Paşa (Mütesarrıf)
1294	Ahmed Paşa (Mütesarrıf)
1296	Sami Paşa (Vali)

Adanın yöneticileri bunlar olmakla beraber (bazı çalışmalarda farklı isimler ve farklı tarihler vardır[24]), arşiv ve arşiv malzemesi olarak baktığımızda, eyalette, Defterdar'ın, alt birim olan Sancaklar ve bunların altında yeralan kazaların yönetim, denetim ve yargısından sorumlu olan Kadılar ve Naiblerin önemi yadsınamaz. Kadıların tuttuğu "Şer'iye Sicilleri" bir diğer ifadeyle kadı sicillerinde, dava tutanakları yanında vakfiyeler, alım satım dahil olmak üzere noterlik alanındaki bir çok hukuki işlemlerin tesciline dair adli kayıtlar, idari alanda reayânın dilek ve şikayetlerini içeren ma'ruzlar, bir hizmet ya da göreve dair ferman, nişan ve berâtlar ile askeri ve mali alanda merkezden gelen her türlü buyruldu'lar yeralmaktadır.[25]

[24] Recep DÜNDAR: **Kıbrıs Beylerbeyliği (1570 – 1670).** (Doktora Tezi) (Malatya, 1998)
[25] Nasi ASLAN: *Milli Arşivimiz İçerisinde Şer'iyye Sicilleri "Eğitim ve Terminoloji Problemi"*. **I. Milli Arşiv Şurası 20 – 21 Nisan 1998.** (Ankara, 1998), s. 187

Kıbrıs, İngilizlere devredilirken bir kısım evrakın, Hazine-i Evrak'a nakledildiğini tespit edebiliyoruz. Nakledilen Kıbrıs Tahrirat Kalemi evrak, defter ve müsveddeleri altı sandık dolusudur ve dökümü şöyledir;[26]

Sandık No	Muhteva
1	1288 – 1294 seneleri defterleri
2	1287 – 1290'a kadar müsveddetat ve evraklar
3 – 4	1291, 1292 ve 1294 seneleri müsveddetat ve evrakları
5 – 6	Muhtelif seneler defterler, müsveddeler ve evrakları

Adada kalan malzeme çeşitli kaza birimlerinde kalan defterler (Defter-i Nüfuslar vb.), Cami, medrese, mescit gibi devlet eliyle topluma hizmet eden birimlerin kitaplıklarında ve ambarlarında kalan defter ve belgeler ile Osmanlı döneminde, zimmilerin vergileri, evlenme, doğum ve ölüm kayıtları, dini yerler ile çalışanlarının kayıtları ve bazı reayanın hakları ile ilgilenmesi nedeniyle kilise (özellikle Fenoromeni Kilisesi) ve manastırların (özellikle Cikko Manastırı) arşivlerinin çok zengin oldukları söylenmektedir.[27] Dedeçay eserinde, Reid- Smith, E.R.'nin Books and Libraries in Cyprus adlı eserin 32'nci sayfasından alıntı ile "Kıbrıs'ın en eski kütüphanesinin XI. Asrın sonlarına doğru Cikko Manastırında kurulmuş olduğu söyleniyor ise de, 1365, 1542, 1751, 1813 yıllarında, Manastırda çıkan her yangında Manastır Kütüphanesinin de tamamıyla yanması önlenemez. Bu nedenle de Manastırın bugünkü kütüphanesinde, ilginç olabilecek çok az sayıda eski kitap ve el yazmasının mevcut olduğu söyleniyor" demiştir.[28]

Bunların dışında Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü arşivi ile Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde 1570'den günümüze kadar geçen yönetimlerin belge, defter ve kitapları, 1960 yılından itibaren ada idaresinin başında bulunan Cumhurbaşkanlığı arşivinde ve bazı resmi dairelerin ambarlarında İngiliz döneminden günümüze belge

---

[26] Ali Osman ÇINAR: *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'tan sonra Kurulan Taşra Arşivleri.* **I. Milli Arşiv Şurası 20 – 21 Nisan 1998.** (Ankara, 1998), s. 284
[27] W. D. CARÖE: **The Importance of the Historical Buildings of Cyprus.** (Cyprus, 1931), s.4
[28] Servet Sami DEDEÇAY: **Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklere Ait Kütüphaneler ve Kitapevleri.** (Lefkoşa, 1991),s.17

ve defterler ile bazı şahısların evlerinde tuttukları dönemi bilinmeyen belge, defter ve kitaplar bulunmaktadır.

Arşiv açısından önemine değindiğimiz Şer'iye Sicilleri'nin, 54 adedi Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü arşivinde[29] olduğu söylenmekle birlikte İngiliz dönemine ait Şer'iye sicillerinin ve "Zabıt" adıyle tutulmuş defterlerin bu sayının içinde olmadığı ortadadır[30]. Sicil veya zabıt adıyla anılan mahkeme defterlerinin 31 adedi Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde bulunmaktadır. Ancak, bunlar arasında tarih atlamaları görülmekte ve kazalar bazında ayrım yapılmadığı için hangi kazanın hangi tarihli defterinin eksik olduğu henüz saptanmamıştır. Ayrıca vatandaşlarımızda da zamanında kadılık veya naiblik yapmış olan atalarından kalmış ve sandıklarda çatı aralarında sıkışmış siciller olabileceği ihtimal dahilindedir.

Osmanlı İmparatorluğunun çözülme ve dağılmasını önlemek için kurulan Birinci Meşrutiyet, Rusyanın ortaya çıkardığı Osmanlı – Rus harbi ile etkisiz kalmıştır. Kıbrıs'ın da içinde olduğu pek çok yer savaşlar veya antlaşmalar ile elden çıkmıştır.[31] İstanbul'da İngiliz Sefiri Sir Austin Layard[32], İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'nin baskıları üzerine Osmanlı Padişahı Sultan Abdülhamid'e ve antlaşma döneminin üç vezirine (Sadık, Rüştü ve Saffet Paşalar) baskı yapıp tehdit ve ihtarlar ile antlaşmanın imzalanmasını sağlamıştır.[33]

Savunma antlaşması, 4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul'da Yıldız Sarayında gizlice imzalandı. İki maddeden oluşan bu antlaşma, Rusya Devletinin Osmanlı topraklarına saldırmasına karşı İngiltere'nin, Osmanlının savunmasına yardımcı olacağına, bunun karşılığı olarak Padişahın Anadolu'da bulunan hristiyan tebanın daha iyi idaresi ve korunması için ıslahatlar yapacağına ve İngiltere'nin asker ve cephane ikmali yapabilmesine olanak sağlamak için Kıbrıs adasının İngiltere'ye

---

[29] Vergi H. BEDEVİ: *Kıbrıs Şer'i Mahkeme Sicilleri Üzerinde Araştırmalar.* **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi.14 – 19 Nisan 1969 Türk Heyeti Tebliğleri. (**Ankara, 1971), s.139.
[30] Ekte sunulan Kıbrıs Vakıflar Arşivi Koleksiyonu Hakkında genel Bilgi notu.
[31] Enver Ziya KARAL: **Osmanlı Tarihi.** (Ankara, 1988), 8, s.571.
[32] Anne CAVENDISH (Edited by): **Cyprus 1878. The Journal of Sir Garnet Wolseley.** (Nicosia, 1991), s. XV.
[33] Nasim ZİA: **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi.** (Ankara, 1975), s.44-46; Enver Ziya KARAL: **Osmanlı Tarihi.** (Ankara, 1988), 8, s. 71-73; Ahmet GAZİOĞLU: **İngiliz İdaresinde Kıbrıs 1878-1960**. I, (İstanbul, 1960), s. 11-12

tahsis edileceğine şamildi. Bu ifade aynen şöyledir : "*... ve adı geçen devleti (İngiltere'yi) kendi taahhütlerini yerine getirebilmesinde lüzümlu vasıtaları temin edebilecek bir hale koymak için Kıbrıs adasını tahsis ve asker ikamesiyle idare etmesine muvafakat eyler.*"[34]

Bu antlaşmaya, 1 Temmuz 1878 tarihinde altı maddelik bir ek ilave edilmiştir. İdareyi ilgilendiren ilk iki madde şöyledir:

1. *Ada'da bir Şer'iye mahkemesi bulunacak ve bu mahkeme ada müslüman halkının şeriata müteallik işlerine bakacaktır.*
2. *Adadaki camilere, okullara, mezarlıklara ve diğer dini müesseselere ait mal, arazi ve bağışları idare etmek üzere, İngiltere tarafından tayin olunan bir İngilizle birlikte çalışmak maksadıyla Osmanlı Evkaf İdaresi ada müslüman ahalisinden bir mümessil tayin edecek.*[35]

Birinci madde ile görevine devam eden Şer'i Mahkemelerin kayıtları bugün için en zengin arşiv kayıtlarımızdandır. Antlaşma, bu şekliylede kalmıyacak ve ilki 14 Ağustos 1878 ve ikincisi 3 Şubat 1879 tarihinde olmak üzere iki değişiklik yapılacaktı. 14 Ağustos 1878 tarihinde imzalanan mukavele, ilavenin 1, 2 ve 4. maddelerini ihlal etmeden, İngiltere'nin sadece adayı idaresi sırasında Kıbrıs'ın ticari ve siyasi münasebetlerini selahiyetini yani kanun koyma hakkının da bulunacağını belirtiyordu.

3 Şubat 1879 tarihli ikinci mukavele ise, Sultanın, ilâvenin 4. maddesindeki haklarından hepsini ortadan kaldırıyordu. Ayrıca, Sultan, Majeste Kıraliçenin hükümeti tarafından ödenecek yıllık 5.000 İngiliz Lirası karşılığında, tapu, mahlûl ve intikal vergilerinden mahrûm ediliyordu.[36]

---

[34] Nasim ZİA: **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi.** (Ankara, 1975), s.39; Ahmet GAZİOĞLU: **İngiliz İdaresinde Kıbrıs 1878-1960.** I, (İstanbul, 1960), s. 13
[35] Ahmet GAZİOĞLU: **İngiliz İdaresinde Kıbrıs 1878-1960**. I, (İstanbul, 1960), s. 13-14
[36] Nasim ZİA: **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi.** (Ankara, 1975), s.43; George CHACALLI: **Cyprus Under British Rule.** (Nicosia, 1902), s.39-40

İNGİLİZ İDARESİ DÖNEMİ (12.07.1878 – 16.08.1960)

Osmanlı ve İngiliz temsilcileri, Sami Paşa ve Baring Salamis gemisiyle 10 Temmuz Çarşamba günü Kıbrıs'a geldiler. (Baring daha sonra geçici olarak Kıbrıs hükümetinin Genel Sekreterliğine tayin edilmiştir.)[37] Amiral Hay komutasındaki İngiliz askerleri Rodos'dan Larnaka'ya gelmişlerdi. 12 Temmuz Cuma günü Sami Paşa Lefkoşa'da Vali Konağında Bekir Paşa'ya fermanı okudu. Bekir Paşa hiç tereddüt etmeksizin idareyi Amiral Hay'a devretti.[38] Saat 17.^{00}'de askeri merasimle Osmanlı bayrağı indirildi ve İngiliz bayrağı çekildi.

Sir Garnet Joseph Wolseley, 12 Temmuz 1878 tarihinde[39] Yüksek Komiser olarak tayin edilmiştir.[40] Yönetim ile ilgili, 13 Temmuz – 6 Kasım 1878 tarihleri arasında yapılan atamalar The Cyprus Gazette'nin 5 Kasım 1878 tarihli ilk sayısında yayınlanmıştır.

İngilizlerin adayı teslim aldığı dönem itibariyle hazırladığı 1879 raporuna[41] göre Adanın idari bölümlemesi altı kaza ve on altı nahiye şeklindedir. Bunlar, Deyirmenlik (Deyirmenlik, Dagh, Morpho, Levka), Famagusta (Famagusta, Messaria, Carpas), Larnaca (Larnaca), Limassol (Limassol, Kilani, Evdim, Piscopi), Papho (Papho, Krysofou, Kuklia), Kyrenia (Kyrenia)'dır. Hükümet Deyirmenlik kazasına bağlı Lefkoşa (Nicosia)'dadır. Her kaza bir Kaimakam tarafından yönetilmekteydi.[42]

Yüksek Komiser ve Genel Sekreterlik arşivinin, 1963 olayları sonrasında ayrılan Lefkoşa'nın diğer tarafında kaldığı tahmin edilmektedir. Konu hakkında soru yönelttiğim, Cyprus Research Centre Müdürü Rolandos Katsiaounis, bölgelerinde bir "State Archive" olduğunu belirtmiş ancak henüz yeni durumda hizmet verme

---

[37] Nasim ZİA: **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi.** (Ankara, 1975), s.78
[38] Beria Remzi ÖZORAN: *Kıbrıs'ın Kraliçe Viktorya Namına Devralınması.* **Türk Kültürü, X** (112), s.258
[39] Edward FAIRFIELD: **The Colonial Office List for 1880.** (London, 1880), s. 403-404
[40] George CHACALLI: **Cyprus Under British Rule.** (Nicosia, 1902), s. 40-41
[41] Major-General BIDDULPH: **Report by Her Majesty's High Commissioner for the year 1879.** (London, 1880), s.1
[42] Major-General BIDDULPH: **Report by Her Majesty's High Commissioner for the year 1879.** (London, 1880), s. 2

koşullarının belirlenemediğinden dolayı konu hakkında yardımcı olamayacağını söylemiştir. 1963 olayları sonrasında Türk tarafında kalan Mahkemeler binasındaki arşiv malzemesi Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'ne intikal etmiştir. Yaklaşık bir kilometreden fazla raf uzunluğuna sahip olan kayıtlar nedeniyle *Yargı* konusunu burada açarak vermeyi yararlı bulmaktayım.

MAHKEMELER

Osmanlı Devleti 4 Haziran 1878 de Kıbrıs'ı İngiltere devletine geçici olarak devretmesinden sonra Osmanlı mahkemelerinden, anlaşma gereği sadece Şer'i Mahkemeler varlığını devam ettirdi. Konsolosluk Mahkemeleri hariç diğer mahkemeler, 1882 de yürürlüğe giren Kıbrıs Mahkemeler Adliyesi Kanunu ile kaldırıldı. [43]

İngilizler ada yönetimini ele geçirdikden kısa bir süre sonra Konsolosluk Mahkemeleri'ne son verdiler (11 Ekim 1878).

İngiltere Hükümeti 1879 yılında Emirnameler (Ordinance) adı altında nizamnameler sunarak Kıbrıs'ta yeni bir hukuk sistemi geliştirmeye başladı. Buna göre Yüksek Mahkeme (High Court) adı altında bir mahkeme kurulacak ve adada yaşayan halkın hukuk ve ceza davalarına bakacak ve bu mahkemelerde ingiliz yasaları uygulanacakdır.

Yüksek mahkemenin kurulmasıyla, müslüman halkı ilgilendiren davalara Osmanlı yasalarını uygulamak koşuluyla **Dava Mahkemeleri** (Deavi Courts) da bakılmaya devam edildi. Ancak İngiliz yönetimi bu mahkemelerde alınan kararların sağlıklı olmadığını belirtmekteydi. Bunun nedenini de, kadıların din eğitimi almış olmalarına rağmen ona eşlik eden üyelerin, halkın seçtiği eğitimsiz kişilerden olmasına bağlıyorlardı.

1881 yılında alınan kararla adanın tamamına hükmedecek yeni ve kalıcı bir hukuk sisteminin hazırlanmasına karar verildi. Bundan sonra adada İngiliz yasaları

[43] Apisoghom ÜTICIYAN (Çev.): **1882 Muhakeme-i Adliyesi Kanunu. (**Lefkoşa, Hükümet Matbası, 1883), 2. madde

uygulanacaktı. "**High Court veya Supreme court"** adı altında kurulan *Yüksek Mahkeme'*de adada yaşayan bütün halk, müslüman veya hristiyan olduğuna bakılmaksızın yargılanacaktır. Kazalarda kurulan "**District Court"**yani *Kaza Mahkemeleri*'nde ise sınırlı sayıda hukuk ve ceza davalarına bakılacaktır.

Kaza Mahkemeleri'nde müslümanlarla ilgili olan davalara, İngiliz yargıç başkanlığında bir müslüman ve bir de hıristiyan üye eşlik ederdi. Hıristiyanlarla ilgili davalarda ise yargıç oturumu tek başına gerçekleştirirdi.

1881 yılında yapılan bu çalışmalar bir sonraki yıl, **"Cyprus Court of Justice Order,1882"** *Kıbrıs Mahkemeler Adliyesi Kanunu* adı altında yürürlüğe girdi. Bu kanunnamenin ikinci maddesine göre adada mevcut bulunan Temyiz mahkemeleri de dahil olmak üzere bütün mahkemeler ilga edildi. Yerine Lefkoşa'da toplanan Yüksek Mahkeme, kazalarda toplanan Kaza Mahkemeleri, Gezici Mahkemeler (Assize Court) ve Zabıta Mahkemeleri (Magisterial Court) kurulmuştur. Bunun yanında küçük hukuk davaları oturumları için ada on altı yargısal alana bölünerek bu bölgelere ait köylerde gerçekleştirilecek davalar için vali tarafından köy hakimleri atanmıştır.

Şer'i Mahkemeler de varlıklarını devam ettirmekle birlikde, yeniden yapılandırılarak yenilenmesine ve bu mahkemelere başkanlık edecek olan Kadı'nın valinin emri ile İstanbul'dan getirilmesine karar verildi. Bu kişi Kıbrıs Kadısı olarak atanacak ve Lefkoşa'da ikamet edecekdir, diğer üç kadı ise Lefkoşa, Larnaka ve Limasol'da ayrı olarak hizmet verecektir. [44]

Bütün bu değişikliklerle birlikte 1882 kanunnamesinin yirmi üçüncü maddesine göre gerekli görüldüğü halde ilga edilmiş olan önceki kanunlar yani Osmanlı kanunları kullanılacaktır. İngiliz hükümeti zaman zaman Osmanlı kanunlarından istifade etmiştir.

---

[44] Apisoghom ÜTICIYAN (Çev.): **1882 Muhakeme-i Adliyesi Kanunu. (**Lefkoşa, Hükümet Matbası, 1883)

İngiliz Hükümeti 1882 den sonra 1883,1902,1908,1909,1910,1917,1921 ve 1927 yılında mahkemeler ile ilgili yasal düzenlemeler yapmıştır. 1955 yılında da ceza mahkemelerine ek olarak, acil durumlara bakan *The Special Court* (Özel Mahkemeler) kurmuştur.

1. Yüksek Mahkeme **(**Supreme Court veya High Court): Yüksek Komiser, Yüksek Mahkeme başkanı ve komiser yardımcılarından oluşan Yüksek Mahkeme'de ceza ve hukuk davalarına bakılırdı. Bu mahkemededeki yargı ve yönetim işlemleri, yargıdan sorumlu Komiser tarafından yapılmaktaydı. Yüksek Mahkeme Lefkoşa'da toplanırdı.

Yüksek Mahkemede görülen ceza davalarında on iki ayı geçmeyen herhangi bir hapislik cezası veya 15 şilini geçmeyen para cezası uygulanmaktaydı. Mahkemede açılan ceza davaları genelde adam öldürme, başkasının hayatını tehlikeye atma, tecavüz, hırsızlık ve kundakçılık gibi davalardı.

Yüksek Mahkemede; her türlü hukuk davası ile ilgili dilekçe ve diğer işlemler de görülmekdeydi. Hukuk davalarının konuları arasında mal, para, emlak, iflas ve aile davaları, veraset davaları gibi konular yer almakdaydı. Ayrıca Kaza ve Gezici Mahkemelerin istinaflarına bakardı. Yüksek Mahkeme, 1 Aralık 1879-1880 yılları arasında 582 hukuk ve 386 ceza davasına bakmıştır.

2. Kaza Mahkemesi (District Court): Bütün kazalarda kurulan bu mahkemelerde bir başkan iki de yardımcı hakim olmak üzere toplam üç hakim görev yapmaktaydı. Bu hakimlerden biri Türk diğeride rum idi[45]. Kaza Mahkemeleri'nde sınırsız sayıda hukuk davasına ve cezası üç yıla kadar olan ceza davalarına bakılmaktaydı. Ayrıca Köy Hakimleri'nin kaza mahkemesi yönünde sadır olan davaları inceleyip ayırırlardı. Davalar ilk defa Kaza Mahkemesi'nde görülürdü.[46] Kaza Mahkemeleri'nde alınan kararlara yapılan itirazlar, Lefkoşa'da bulunan Yüksek Mahkeme'ye gönderilirdi.

---

[45] Apisoghom ÜTICIYAN (Çev.): **1882 Muhakeme-i Adliyesi Kanunu. (**Lefkoşa, Hükümet Matbası, 1883), 5. madde

[46] Apisoghom ÜTICIYAN (Çev.): **1882 Muhakeme-i Adliyesi Kanunu. (**Lefkoşa, Hükümet Matbası, 1883), 46. madde

3. Magisterial Courts: Her kazada kurulan ve sınırlı sayıda ağır ceza davasına bakan mahkemelerdir. Oturumlar, tek bir kaza mahkemesi yargıcıyla veya iki yargıcın kaza mahkemesi yargıcı olmadan oturumu gerçekleştirmesiyle yapılırdı. Bu mahkemelerde ahlaksızlık, hırsızlık, tecavüz, cinayet gibi davalara bakılmaktaydı.

4. Gezici Mahkemeler (Assize Courts) :Yılın belli zamanlarında, altı kazada toplanan, sınırsız sayıda hukuk ve sınırlı sayıda ceza davalarına bakan mahkemelerdir . Mahkeme, Yüksek Mahkeme Yargıcı başkanlığında bir veya daha fazla yargıç veya sadece Kaza Mahkemesi baş yargıcı başkanlığında toplanırdı.

5. Köy Hakimleri (Village Judges): Küçük sivil davalar için, köy hakimleri başkanlığında toplanan mahkemelerdir. Bu davalar için ada 16 yargısal alana bölünmüştür.

Köy hakimleri 3 liradan fazla olmayan davalara bakarlardı. Köy hakimlerinin sayısını ve görev dağılımını Yüksek Komiser belirlerdi.[47] Köy Hakimleri bazı durumlarda Kaza Mahkemesi'nden hüküm verilmiş gibi icra yetkisine sahipti.[48]

İngiliz sömürge idaresi aşağıdaki kişileri ilk komisyon üyeleri (Commissioner) olarak atamıştır:

Places	Names
Nicosia (Lefkoşa)	Colonel R. Biddulph, till March 17, 1879 Lieut.-Colonel H.G. White, March 18, 1879 Major R. Gordon, November 9, 1879
Larnaca	Brigadier-General Watson, till August 20, 1878 Lieut.-Colonel H.G. White, August 21, 1878, till March 17, 1879 C.D. Cobham, Esq., March 18, 1879
Limassol	Brigadier-General Macpherson, till August, 1878 Captain Bury, R.A., till September, 30, 1878 Lieut.-Colonel Warren, October 1, 1878, to July 31, 1879 R.L. Michell, Esq.,August 1, 1879
Famagusta (Gazi Magosa)	Captain Swaine, till October, 1878 Captain T.A.S. Inglis, October 13, 1878
Papho (Baf)	Captain A. Wauchope, till September 1, 1879 Lieut. H.H. Young, September 1, 1879

[47] Apisoghom ÜTICIYAN (Çev.): **1882 Muhakeme-i Adliyesi Kanunu. (**Lefkoşa, Hükümet Matbası, 1883),. 28. madde
[48] **Kıbrıs Kavanin-i ve Nizamatı**,1885,94. madde,s. 28

Kyrenia (Girne)	Lieut. Holbech, till May, 1879 M. King, Esq., (acting), May till July, 1879 Lieut. Seager, R.M.L.T., July, 1879

İngiliz Dönemi Yüksek Komiser ve Valilerinin listesi aşağıda sunulmaktadır.

Yüksek Komiserler (High Commissioners)[49]

22 Temmuz 1878	Lieut.-General Sir Garnet Wolseley
23 Haziran 1879	Col. R. Biddulph
9 Mart 1886	Sir H. E. Bulwer
5 Nisan 1892	Sir W. J. Sendal
23 Nisan 1898	Sir W. F. Haynes Smith
17 Ekim 1904	Sir C. A. King-Harman
12 Ekim 1911	Major Sir H. J. Goold-Adams
8 Ocak 1915	Major Sir J. E. Clauson
31 Temmuz 1920	Sir Malcolm Stevenson

Valiler (Governors)

1 Mayıs 1925	Sir Malcolm Stevenson
30 Kasım 1926	Colonel Sir Ronald Stoors
29 Ekim 1932[50]	Sir Reginald Edward Stubbs
8 Kasım 1933[51]	Sir Herbert Richmond Palmer
4 Temmuz 1939	Sir William Denis Battershill
3 Ekim 1941	Sir Charles Campbell Woolley
24 Ekim 1946	Reginald Fletcher, Lord Winster
4 Ağustos 1949	Sir Andrew Barkworth Wright

[49] Sir J. T. HUTCHINSON ve Claude Delaval COBHAM: **A Handbook of Cyprus. (**London, Edward Stanford, 1909), s. 49.; Sir John HARDING and G.E.J. GENT: **The Dominions Office And Colonial Office List For 1937.** (London, Waterlow & Sons Ltd., 1937), s.285.

[50] Esas kaynakta 21 Kasım gözükmektedir. Ancak, hem Sir George HILL (1952)'nin 2. Appendix'inde bu tarih 29 Oct. 1932 olarak verilmiştir, hemde The Cyprus Gazette'nin 4 December 1932 tarih ve 2257 numaralı sayısında Sir Reginald Edward Stubbs'un atama yazısında tarih 29 Ekim 1932'dir.

[51] Esas kaynakta 9 Aralık gözükmektedir. Ancak, hem Sir George HILL (1952)'nin 2. Appendix'inde bu tarih 8th Nov. 1933 olarak verilmiştir, hemde The Cyprus Gazette'nin 21 December 1933 tarih ve 2333 numaralı sayısında Sir HerbertRichmond Palmer'in atama yazısında tarih 8 Kasım 1933'dür.

5 Ocak 1954[52] Sir Robert Perceval Armitage

29 Eylül 1955[53] Sir John Alan Francis Harding

29 Kasım 1957[54] Sir Hugh Mackintosh Foot

Bunların dışında görev almış diğer görevlileri ve atanmış veya seçilmiş meclis üyesi, muhtar ve azalar ile memurları The Cyprus Gazette'ler, Handbook'lar, Colonial Office List ve/veya Staff List'lerde bulmak mümkündür.

Bunların içinde Kıbrıs Türk toplumunu yakından ilgilendiren atamalar ise Ahmet Neshat Efendi'nin 12 Haziran 1882 tarihinde Kıbrıs Kadısı olması[55], 16 Ağustos 1883 tarihinde Esseyyit Hüseyin Hüsnü Efendi Lefkoşa ve Girne Kazalarına, Ahmet Hulusi Efendi Magosa ve Larnaka Kazalarına ve Esseyyit Abdurrahman Efendi Limasol ve Baf Kazalarına kadı olarak atanmışlardır[56]. Lefkoşa ve Girne Kadısına, 1.6.1883 tarihinde Hüseyin Zihni Efendi, Limasol ve Baf Kadısına, 20.6.1883 tarihinde Hasan Kirlizade Efendi, Magosa ve Larnaka Kadısına, Mehmet Zia Efendi katib olarak atanmışlardır[57]. 23.10.1883 tarihinde Magosa ve Larnaka Kadı katibi değiştirilmiş ve yerine Ahmet Nazif Efendi atanmıştır[58]. Limasol ve Baf Kadı katibi Hasan Kirlizade Efendi Gümrük Bölümüne transfer olduğu için yerine Mustafa Kazım Efendi atanmıştır[59].

14 Eylül 1878 tarihinde yürürlüğe konulan Anayasa[60] ile yönetime başlanmıştır. Bu anayasaya göre Yüksek Komiser'in başkanlığında çalışmak üzere 4-8 üyeden mürekkep bir İstişare Meclisi kurulacaktı. İki yıl için göreve getirilen bu üyelerin yarısı resmi yani İngiliz memuru olacak, yarısı da yerli halk arasından atanacaktı[61]. Ancak halkın yaptığı itirazlar üzerine 1882 yılında Anayasa'da

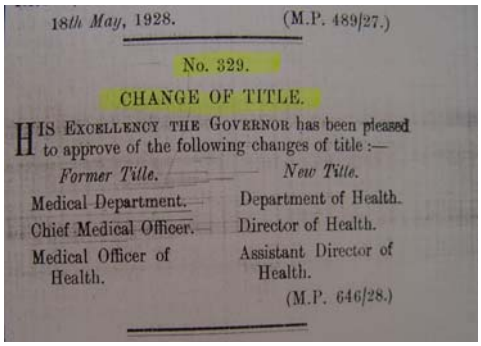
---

[52] **The Cyprus Gazette** (19th February, 1954), s.89.
[53] **The Cyprus Gazette.** (29th September, 1955) Number 3868] A.E No: 1056, s.465
[54] **The Cyprus Gazette** (3rd December, 1957), s.513
[55] **The Cyprus Gazette.** (17 June, 1882) Number 87] A.E No: 1.
[56] **The Cyprus Gazette.** (8 September, 183) Number 114] A.E. No: 3.
[57] **The Cyprus Gazette.** (8 September, 183) Number 114] A.E. No: 5.
[58] **The Cyprus Gazette.** (3 January, 1884) Number 121] A.E. No: 5.
[59] **The Cyprus Gazette.** (12 May, 1884) Number ?] A.E. No: 6.
[60] **Statutory Orders In Council In Force In Cyprus.** MAA'da henüz tasnif edilmemiş Defter, mevzuat bülümünde yer almaktadır.
[61] Bedia Remzi ÖZORAN: *İngiltere'nin Kıbrıs'a Getirdiği Anayasa.* **Türk Kültürü, 5** (52), (Şubat 1967)s.270

değişikliğe gidilmiştir. 6 atanmış memur ile nüfusa orantılı olarak 9 Rum ve 3 Türk seçilmiş üyeden oluşan yeni bir meclis oluşturulmuştur.[62]

Birinci Dünya Savaşı, Avusturya veliahtı arşidük Franz Ferdinand'ın boşnak bir öğrenci tarafından, 28 Haziran 1914 tarihinde öldürülmesi ile başlamıştır. İngilizlerle savaş halindeki Almanya ile Osmanlı İmparatorluğu'nun 2 Ağustos 1914 tarihinde imzaladıkları gizli ittifak antlaşması üzerine İngilterenin de içinde bulunduğu İtilaf devletleri 5 Kasım 1914 tarihinde Osmanlı devletine savaş ilan ettiler[63]. Ayni gün, İngiliz kabinesi Kıbrıs'ı ilhak kararını almıştır. Bu karar "1914 kabinesinin Kıbrıs'ı ilhak kararı" adını taşıyacaktır[64]. Türkiye; 24 Temmuz, 1923 tarihinde imzaladığı Lozan Antlaşması'na kadar tanımadığı ilhak kararını antlaşmanın 20'nci maddesi ile tanır ve kabul eder. 10 Mart 1925 tarihinde İngiltere adanın statüsünü değiştirerek adayı taç koloni (Crown – Colony) olarak ilan etti. Böylece adada Yüksek Komiserlik makamı kaldırılarak Valilik makamı getirildi[65].

Ayrıca, ada Türklerinin hakları da gasp edilmiş ve Vakıflar ile ilgili, İstanbul'un ataması gereken Türk üyeyi de İngiltere atamaya başlamış ve Vakıfların idaresini tamamen ele geçirmişlerdir.[66]



18th May, 1928. (M.P. 489/27.)

No. 329.

CHANGE OF TITLE.

HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR has been pleased to approve of the following changes of title :—

Former Title.	*New Title.*
Medical Department.	Department of Health.
Chief Medical Officer.	Director of Health.
Medical Officer of Health.	Assistant Director of Health.

(M.P. 646/28.)

Bu dönemde daire ve birimler "Order in Council" ile oluşturulup, isim değişiklikleri Majestelerinin Valisi tarafından yapılmaktaydı, 1934 yılında "The Change of Titles Law. 1934" yasası yürürlüğe konmuş ve isim ve ünvan değişiklikleri, bu yasa ile yapılıp Resmi Gazete'de yayınlanmaya devam edildi.

1922 yılında Kıbrıs'ta bulunan yönetimin resmi daireleri şunlardı[67]:

---

[62] Nasim ZİA: **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi.** (Ankara, 1975), s. 109

[63] Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (Milliyet, 1986) 7, s. 3441.

[64] Ahmet GAZİOĞLU: **İngiliz İdaresinde Kıbrıs 1878 – 1960**. (İstanbul, 1960), s. 27.

[65] Ahmet GAZİOĞLU: **İngiliz İdaresinde Kıbrıs 1878 – 1960**. (İstanbul, 1960), s. 34.

[66] M. Kemal DİZDAR: *Kıbrıs Evkafı.* **Milletler Arası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14 – 19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri.** (Ankara, 1971) s. 198.

1. Chief secretary' Office
2. Government Printing Office
3. District Administration
4. Treasury
5. Custom Department
6. Land Registration and Survey Department
7. Legal Department (Courts)
8. Police Department
9. Prisons Department
10. Medical Department
11. Quarantine Department
12. Education Department
13. Postal Department
14. Agricultural Department
15. Forest Department
16. Railway
17. Public Works Department
18. Irragiation Department

1931 yılı bütçe görüşmelerinde Vali Storrs'un İngiltere'nin talebi üzerine yürürlüğe koymaya çalıştığı gümrük vergileri ile ilgili yasa tasarısı, Kıbrıs Yasama (Teşriî) Meclisi'nde Rum delegeler ve bir Türk delege tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine Vali Storrs "Order in Council" ile yasayı yürürlüğe koymuştur. Bunu fırsat bilen bazı Rumlar Enosis'in ilk defa resmen istendiği tarihin (18 Ekim 1828) yıldönümünde, 18 Ekim 1931'de İngiliz idaresine karşı ayaklandılar. Kition Piskoposu Nicodemos Yasama Meclisi'nden istifa etmiş ve bu olay diğer üyelerinde istifa etmesine neden olmuştur. Bu istifalar üzerine, 21 Ekim 1931 tarihinde akşam üzeri isyan patlak vermiş ve yaklaşık beş bin kişilik bir topluluk Vali Konağına yürüyerek önce polis arabalarını yakmış arkasından yanan nesnelerin konağa atılması

[67] **List Of Offices 1st April, 1922.** MAA tasnifi tamamlanmamış, Mahkeme Arşivi (30.3.1922 tarih ve 1745/11 numaralı evrak ekindeki listedir.

ile konak ateş almıştır. Zaten ahşap olan konak 10 dakika içinde yanarak kül olmuştur[68].

İsyan sonrasında halkın yaptığı hasar tesbit edilmiştir. 20.000 lira değerinde hasar olduğu ve bunun Kıbrıs Rum halkına ödetileceği gazete haberlerine yansımıştır. Ancak, bu gazetelerde Vali Konağı'nda yanan belge ve kitaplardan hiç bahsedilmemiştir[69].

İsyan üzerine alınan tedbirler çerçevesinde 12 Kasım 1931 tarihinde Yasama (Teşriî) Meclisi kapatılmış ve ada Vali tarafından yönetilmeye başlanmıştır[70]. 1933 yılında dördü Rum biri Türk üyeden oluşma ve hepsi hükümet tarafından seçilen kişilerden oluşan bir Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Ancak, bunların tavsiyelerini dinlememe hakkına sahip olan, Vali yönetimindeki bu dönemi bazı yazarlar "Terör Devri" olarak adlandırmışlardır.

1946 yılında başlayan yumuşama devri ile bazı haklar geri verilmeye başlanmış ve 1947 yılında İstişare Meclisi oluşturulmuştur. Ancak, hazırlanan Anayasa taslakları genellikle Rumların öne sürdüğü bir takım gerekçeler ile sonuca ulaşamadan reddediliyordu[71].

1948 yılında, Evkaf, Müftülük, Aile Kanunu, Eğitim ve Şer'iye Mahkemeleri konularını inceleyerek tavsiyelerde bulunması için Türk İşleri Komisyonu kurulmuştur[72]. Bu komisyon ilgili konularda gerekli çalışmayı yaparak bir Ara Raporu sunmuştur[73].

---

[68] İzzet ÖZTOPRAK: *Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları.* **Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, 3,** (3), (1997) s. 311-345; Sir George HILL: **A History of Cyprus.** (Cambridge, 1952), 4**, s.**548.
[69] Söz Gazetesi. (19 T. Sani) sayı: 514; Nea Esotis (7 Kasım 1931)
[70] Ahmet GAZİOĞLU: **İngiliz İdaresinde Kıbrıs**. (İstanbul, 1960), s. 63.
[71] Ahmet GAZİOĞLU: **İngiliz İdaresinde Kıbrıs**. (İstanbul, 1960), s.73-87.
[72] **The Cyprus Gazette** (11th June 1948), No 3376 AE No 426, s.270.
[73] **Türk İşleri Komisyonunun Ara Raporu 1949**. (Lefkoşa, Kıbrıs Hükümet Basımevi, 1950)



1955 yılı Ağustos ayından itibaren başlayan İngiltere, Türkiye ve Yunanistan görüşmeleri Makarios II'nin Yunanistana bağlanma talepleri üzerine olumlu gelişme göstermemiştir. Adada EOKA (Ethniki Orghanosis Kypriakis Andistaseos- Kıbrıs Direnişi Ulusal Örgütü) terör örgütü oluşmuş ve eylemlerine başlamıştır. Bu dönemde Girne bölgesinde askerlik yapan bir İngilizin[74] çektiği resimler arasında, ele geçirilen silah, cephane ve propaganda için kullanılan malzeme görülmektedir. Enosis fikirlerini yaymak ve adanın Yunanistana bağlanmasını sağlamak için kurulan bu terör örgütüne karşı Kıbrıs Türk toplumu Volkan adında bir teşkilat kurmuştur. Bu teşkilat daha sonra TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı) adını almıştır.

Londra ve Zürüh görüşmeleri sonrasında 19 Şubat 1959 tarihinde imzalanan Kıbrıs Konferansı metni üzerine, 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Yeni anayasaya göre Cumhurbaşkanı (Archbishop Makarios III (Mihail Christodulou Mouskos)), Cumhurbaşkan Muavini (Dr. Fazıl Küçük), her iki toplum temsilcilerinden oluşan Temsilciler Meclisi ve Rum ve Türk toplumlarının ayrı birer Cemaat Meclisleri altında ortak bir Cumhuriyet kurulmuştur.

Rumlar, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama düşüncesi ve 1960 Anayasası'nın Türklere tanıdığı hakları kabul etmemeleri çerçevesinde hazırladıkları, Akridas Planı'nı uygulamaya koyma faaliyetlerini başlattılar. 1960 Anayasası'na göre Lefkoşa, Limasol, Magusa , Baf ve Larnaka'da Türkler ve Rumların ayrı belediyeleri olacaktı. Ancak bu belediyelerin kuruluşu gerçekleşemeyince ve sınırlar belirlenemeyince Cumhurbaşkanı Makarios bu şehirlerde ortak bir belediye kurulması ve Türklerin nüfusları oranında temsil edilmesi önerisini ileri sürdü. Türk tarafı bu görüşü kabul etmeyerek, beş şehirde belediye kuracaklarını açıkladı. 1963'te Rumlar Türklere karşı tethiş (terör) faaliyetlerine girişti. Onlarca Türk katledildi. Makarios, Anayasa değişikliği teklifini ileri sürerek cumhurbaşkanı olan kendisinin ve yardımcısı Dr. Fazıl KÜÇÜK'ün veto hakkının kaldırılmasını, beş

[74] Frank THORPE: Thorpe Album 1957 – 1959 [MAA'da yayınlanmamış bilgisayar çıktısı]

şehirde tek belediyeler kurulmasını ve memuriyetlerde Türklere yüzde 30 kontenjan tanıyan hükümlerin kaldırılmasını istedi. Türkiye bu istekleri reddetti. Rumlar 24 Aralık 1963 tarihinde Türkleri yok etme planını uygulamaya koymuşlardı. Barışı sağlamak amacıyla 15 Ocak 1964 tarihinde Londra'da Konferans toplanmasına rağmen bir sonuç alınamadı. Rumların tethiş faaliyetleri artarak devam ederken Türkler Kontonlarda toplanmaya başladılar. Bu dönemde merkez Lefkoşa iki bölgeye ayrıldı.

27 Aralık 1967 tarihinde T.C. Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralp, Suat Bilge ve Kıbrıs Türk ileri gelenleri bir araya gelerek anayasa niteliğindeki "Temel Kurallar"ı hazırlayarak Geçici Türk Yönetimi'ni kurdular. Yasama,Yürütme ve Yargı İşleri ***Temel Kurallar*** uyarınca yürütülmeye başlanmıştır. Cumhurbaşkan muavini ile üç Temsilciler Meclisi Milletvekilini, Cemaat Meclisi Başkanı ile icraa heyetinin belli miktardaki üyesini, T.M.T. (Türk Mukavemet Teşkilâtı)'nı ve bir tarafsız maliyeciyi ihtiva edecek şekilde organize edildi. Geçici Türk Yönetimi Başkanlığı'na Dr. Fazıl Küçük getirildi. Başbakan ve yardımcısı dışında on bir kişilik Yürütme Kurulu, Bakanlar Kurulu olarak görev aldı[75].

Geçici Türk Yönetimi Meclisi 13 Mayıs 1970 tarihinde kendisini fesh edip 5 Temmuz 1970 tarihinde seçime gidilmesini kararlaştırdı. Yeni Meclis, 21 Nisan 1971 tarihinde yaptığı toplantıda adının başındaki Geçici sözcüğünü kaldırmıştır. 15 Temmuz 1974 tarihinde Makarios ile Yunanistan'daki Cunta hükümeti arasında çıkan sorunlar üzerine, Nikos Georgiades Sampson darbe yapmıştır.

Kıbrıslı Türkleri de etkileyen ve can ve mal güvenliğinden yoksun bırakan bu olaylar üzerine Türkiye 20 Temmuz 1974 tarihinde adaya asker çıkartmış ve Barış Harekatı başlatmıştır. Harekatın tamamlanması ile ortaya çıkan yeni koşullar gözönüne alınarak 1 Ekim 1974 tarihinde Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi'nin kurulduğu ilan edilmiştir. Görüşmelerin seyri sonucunda 13 Şubat 1975 tarihinde alınan karar ile 24 Şubat 1975 tarihinde Kurucu Meclis oluşturulmuş ve Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Anayasasını hazırlamıştır. 8 Haziran 1976 tarihinde

[75] Fikret KÜRŞAT ve diğerleri: **Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi**. (İstanbul, 1978), s. 236.

Halkoylamasına sunulan Anayasanın kabulüyle 20 Haziran 1976 tarihinde genel seçimler yapılmıştır.

1977 yılında yürürlüğe giren 57/1977 sayılı "Bakanlıkların Kuruluş İlkeleri Yasası" ile Bakanlıkların kuruluşları ve Bakanlıklara bağlı Dairelerin durumları Resmi Gazete'de yayınlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda yasanın 4'üncü maddesi tahtında 7 Temmuz 1978 tarihli Resmi Gazete'de 126 sayılı Amme Enstrümanı olarak "Bakanlıklara Bağlı Daireler Tüzüğü" yayınlanmıştır. Bundan böyle her hangi bir dairenin başka bir bakanlığa bağlanması veyahut kabinenin değişmesi sonrasında ki yeni durum Resmi Gazete'nin Ek III'ünde "Bakanlıklara Bağlı Daireler Tüzüğü" adı altında yayınlanmıştır. Bunların amme Enstrümanı numaraları şöyledir; 126/1978; 75/1979; 772/1981; 169/1982; 509/1983; 370/1985; 520/1986; 257/1988; 417/1988; 74/1989; 262/1990; 546/1993; 2/1994; 296/1994; 378/1995; 840/1995; 875/1996; 824/1998; 334/2001 ve 38/2004.

15 Kasım 1983 tarihinde olağanüstü toplanan Meclis birleşiminde Bağımsızlık Bildirisi okunmuş ve onaylanmıştır. 6 Aralık 1983 tarihinde oluşturulan Kurucu Meclis, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası'nı hazırlamıştır. 5 Mayıs 1985'te Anayasa, Halkoylaması ile kabul edilmiş ve 7 Mayıs 1985'te Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başladığı 16 Ağustos 1960 tarihinden bu güne kadar Kıbrıs Türk toplumunu yöneten hükümetlerin listesi şöyledir:

HÜKÜMETLER

MAKARİOS Hükümeti (16.08.1960-22.08.1960)
MAKARİOS Hükümeti (Değişikliği) (22.08.1960-21.12.1963)
Genel Komite (Koordinasyon Komitesi) (21.12.1963-28.12.1967)
Geçici Türk Yönetimi Yürütme Kurulu (28.12.1967-15.02.1969)
Geçici Türk Yönetimi Yürütme Kurulu (15.02.1969-05.07.1970)
Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu (05.07.1970-12.03.1973)
Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu (12.03.1973-26.08.1974)
Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu (26.08.1974-08.10.1974)

Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Bakanlar Kurulu (08.10.1974-13.02.1975)
Kıbrıs Türk Federe Devleti Bakanlar Kurulu (13.02.1975-05.07.1976)
1. KONUK Hükümeti (05.07.1976-07.07.1977)
1. KONUK Hükümeti (Değişikliği) (07.07.1977-21.04.1978)
ÖREK Hükümeti (21.04.1978-12.12.1978)
1. ÇAĞATAY Hükümeti (12.12.1978-04.08.1981)
2. ÇAĞATAY Hükümeti (04.08.1981-15.03.1982)
3. ÇAĞATAY Hükümeti (15.03.1982-13.12.1983)
2. KONUK Hükümeti (13.12.1983-19.07.1985)
1. EROĞLU Hükümeti (19.07.1985-02.09.1986)
2. EROĞLU Hükümeti (02.09.1986-23.05.1988)
3. EROĞLU Hükümeti (23.05.1988-11.05.1989)
3. EROĞLU Hükümeti (Değişikliği)(11.05.1989-20.06.1990)
4. EROĞLU Hükümeti (20.06.1990-24.03.1992)
4. EROĞLU Hükümeti (Değişikliği) (24.03.1992-01.01.1994)
1. ATUN Hükümeti (01.01.1994-18.01.1995)
1. ATUN Hükümeti (Değişikliği) (18.01.1995-22.05.1995)
2. ATUN Hükümeti (22.05.1995-11.12.1995)
3. ATUN Hükümeti (11.12.1995-16.08.1996)
5. EROĞLU Hükümeti (16.08.1996-30.12.1998)
6. EROĞLU Hükümeti (30.12.1998-08.06.2001)
7. EROĞLU Hükümeti (08.06.2001-13.01.2004)
TALAT Hükümeti (13.01.2003- ?)

Bu hükümetlere bağlı olarak oluşturulmuş bulunan Bakanlıklar ise ekte sunulmaktadır. (EK 2)

Bu Bakanlıklara bağlı daireler, KKTC Anayasası'nın 115'inci maddesi gereği yasa ile kurulur ve yöneticileri, 53/1977 sayılı "Üst Kademe Yöneticileri Yasası" ile atanırlar. Bu daireler şunlardır[76]:

[76] 2004 Bakanlıklara Bağlı Daireler Tüzüğü Bakanlar Kurulu Kararı. Karar No: T-63-2004

Bakanlar Kurulu Genel Sekreterliği
Başbakanlık Dairesi
Bütçe Dairesi
Çalışma Dairesi
Çevre Koruma Dairesi
Devlet Basımevi
Devlet Emlak ve Malzeme Dairesi
Devlet Labaratuvarı Dairesi
Devlet Planlama Örgütü Müsteşarı
Devlet Üretme Çiftlikleri
Dışişleri Dairesi
Eğitim Ortak Hizmetler Dairesi
Emniyet Genel Müdürlüğü
Enformasyon Dairesi
Eski Eserler ve Müzeler Dairesi
Gelir ve Vergi Dairesi
Genel Orta Öğretim Dairesi
Gümrük ve Rüsumat Dairesi
Hayvancılık Dairesi
Harita Dairesi
Hazine ve Muhasebe Dairesi
İlaç ve Eczacılık Dairesi
İlk Öğretim Dairesi
İskan ve Rehabilitasyon Dairesi
Jeoloji ve Maden Dairesi
Kadın Çalışma Dairesi
Kamu Hizmeti Komisyonu Genel Sekreterliği
Karayolları Dairesi
Kaymakamlıklar
Kooperatif İşleri Dairesi
Kooperatif Şirketler Mukayyidi
Kültür Dairesi
Limanlar Dairesi
Maliye Teftiş ve İnceleme Kurulu
Merkezi Cezaevi
Merkezi Mevzuat Dairesi
Mesleki - Teknik Öğretim Dairesi
Meteoroloji Dairesi
Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi
Muhaceret Dairesi
Nüfus Kayıt Dairesi
Orman Dairesi
Para, Kambiyo ve İnkişaf Sandığı İşleri Dairesi
Personel Dairesi
Planlama ve İnşaat Dairesi
Posta Dairesi
Resmi Kabz Memurluğu ve Mukayyitlik Dairesi

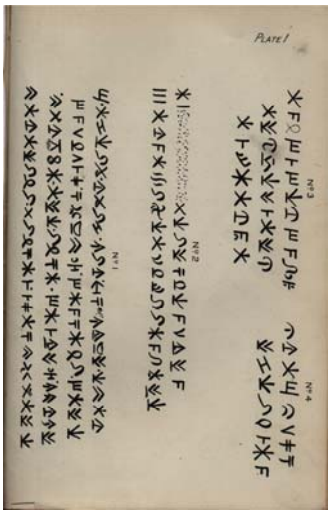
Sanayi Dairesi
Serbest Liman ve Bölge
Sivil Havacılık Dairesi
Sosyal Hizmetler Dairesi
Sosyal Konut Dairesi
Sosyal Sigortalar Dairesi
Spor Dairesi
Su İşleri Dairesi
Şehir, Planlama Dairesi
Talim ve Terbiye Dairesi
Tanıtma Dairesi
Tapu ve Kadastro Dairesi
Tarım Dairesi
Tarımsal Araştırma Enstitüsü
Teftiş Dairesi
Telekomünikasyon Dairesi
Temel Sağlık Hizmetleri Dairesi
Ticaret Dairesi
Turizm Planlama Dairesi
Turizm Tanıtma ve Pazarlama Dairesi
Veteriner Dairesi
Yataklı Tedavi Kurumları Dairesi
Yüksek Öğrenim ve Dış İlişkiler Dairesi

Bölüm II

Bilgi Taşıyıcılar

Dil ve Yazı:

Osmanlı devletinin Kıbrıs adası ile ilgilenmeye başladığı dönemlerde Kıbrıs adasında Rumcanın dışında ondört dilin konuşulduğu tesbit edilmiştir. Bu diller; Assyriens, Syriens, Iuifs, Armeniens, Albanois ou Lacedemoniens, François, Italiens, Turcs, Latin, Greccorrompu, Cofte, Iacobite, Maronite ve Indian'dır[77]. Burada Kıbrıs'ta kullanılan ve Kıbrıs yazısı olarak adlandırılan yazıyı da belirtmek ve bir örnek vermek istiyorum[78].



Osmanlıdan günümüze Kıbrıs adasında kullanılan dilleri dört ana başlık altında toplamamız mümkündür :

1. Türkçe,
2. Rumca,
3. İngilizce, ve
4. Latince, Maronitce (Arapça ile Rumcanın karışımı), Ermenice, Roman (Cypsy) ve diğer.

Ancak bizi ilgilendiren yazışma ve hatta arşiv malzemesi dilidir ki bunu Türkçe (Osmanlıca ve yeni harfler), Rumca (Yunanca) ve İngilizce olarak üç başlıkta ele alabiliriz. Çünkü, Latince yazılmış din kitapları bulunmuş ancak araştırdığımız yerlerde bu dilde yazılmış arşiv malzemesine rastlanmamıştır. Maronitce Yunan abecesi ile yazılan Arabca ve Türkçe sözcüklerden oluşmaktadır. Bu dilde de yazılı belge bulunamamıştır.

TÜRKÇE

Türkler tarih boyunca dört büyük abece kullanmışlardır. Beşinci asırdan onuncu asıra kadar kullanılan *Orhun* abecesi bilinen ilk Türk abecesidir. Örnekleri Bilge Kağan, Kül Tigin ve Tonyukuk adına dikilen anıtlardır.

---

[77] Leontios MAKHAIRAS: **Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus Entitled 'Chronicle'.** (Oxford, 1932), 2, s.112.

[78] General Louis Palma di CESNOLA: **Cyprus: Its Ancient Cities, Tombs, And Temples.** (London, 1877), Plate 1

İkinci abece sekizinci asırdan onbeşinci asıra kadar kullanılan *Uygur* abecesidir. Daha çok Doğu Türkistan'daki Uygurlar arasında yayılmıştır. Bu yazı ile yazılmış ve dünyanın çeşitli kütüphanelerine dağılmış binlerce yapraklık metinler bulunmaktadır.

Türklerin kullandığı üçüncü abece Arab harflerine dayanan Türk abecesidir ki buna Osmanlıca denmektedir. Türklerin müslüman olmalarıyla (takriben onuncu asır) kullanılmaya başlanan bu abece 1 Kasım 1928 tarihinde çıkarılan kanun ile yerini Latin harfli abeceye bırakmıştır.

Konumuz alanına giren, Kıbrıs Türk arşiv malzemeleri, 1570 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı elegeçirmesi sonucu yaygın şekilde kullanılmaya başlanan ve Osmanlıca diye adlandırılan yazı dili ile yazılanlardır.

Osmanlı abecesinin esasını oluşturan Arap yazısı, kökende Fenike yazısına dayanmaktadır. Fenike yazısı nasıl bir koluyla Batıda Yunan abecesinin ve bugünkü modern latin temelli abecelerin kaynağı ise Doğuda da Aramî ve Nabatî yazıları yoluyla Arap abecesinin kaynağıdır.[79]

Arap abecesi bilhassa İslâm sonrasında Kûfe, Bağdat, Basra ve Endülüs'te geliştirilerek günümüze kadar süren kaligrafik esaslara kavuşmuş, bir sanat dalı hâline gelmiş, farklı amaç ve malzemeye göre değişik biçimleri ortaya çıkmıştır.

Yazı, Hz. Ali'nin teşvikleri ile başlangıçta Kûfe şehrinde işlenip geliştirilmeye başlanmıştı. Burada geliştirilen yazıya *Kûfî* yazı denildi. Sonraki dönemlerde geliştirilen yazı türlerinin hep bu Kûfî yazıdan doğduğu kabul edilmektedir.

Arapların müslümanlığı yayma savaşlarında, İranı ele geçirdikten sonra Türk bölgelerine ulaşmaları sırasında çetin bir Türk direnişi ile karşılaşılmıştır. Daha önce Abbasi halifesi Mem'un zamanında (805-807), Türklerden saray kolculuğu birliği kurulmasıyla başlayan Türk-Arap ilişkileri, Oğuz boylarının müslümanlığı

[79] Hayati DEVELİ: Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1 (İstanbul, Bilimevi Yayınları, 2001), s.28.

benimsemesi (920-950) ve Karahanlıların müslüman Türk devleti olarak örgütlenmeleri (960) ile, Türklerin kitleler halinde müslüman olma sürecine dönüşmüştür.

Bir süre sonra Türk dili, Arapça ve Farsçanın yoğun etkisine girmiştir. Türk seçkinleri arasında yazışma dili olarak Arapça, edebiyat dili olarak Farsça hızla yayılmaya başlamıştır. Oysaki müslümanlığı benimseyen Acemler, kendi dillerini korumasını bilmişler, din terimlerinin Farsça karşılıklarını kullanmışlardır. Türkçeye giren İslam din terimlerinin birçoğu Arapça değil Farsçadır. Farsça yazan şair ve yazarlar, Firdevsi, Sa'di, Hafız, Nizami (Türk kökenli), Ömer Hayyam, Mevlana (Türk kökenli)… Farsçayı geliştirmişlerdir[80].

Türk Dil Kurumu, Osmanlıca'yı, "XIII-XX. yüz yıllar arasında Anadolu'da ve Osmanlı Devleti'nin yayıldığı bütün ülkelerde kullanılmış olan, Arapça ve Farsca'nın ağır baskısı altında kalan Türk diline verilen ad" olarak tanımlamıştır.[81] Meydan Larusse'da ise Osmanlıca "Batı Türkçesinin bir dönemine verilen ad", olarak tanımlanır ve devamla şu bilgiler aktarılır: "Batı Türkçesinin (Türkiye Türkçesi) Osmanlı devleti süresince konuşulan bölümüne Osmanlıca denir. Osmanlı Türklerinin konuştuğu Osmanlıca Oğuz Türkçesinin batı koludur. Bu türk lehcesine[82] daha çok "Türki", "Türkçe", "Lisan-ı Türki" dendi. Son zamanlarda "Lisan-ı Osmanı" adı verilen bu dile Osmanlı aydınları "Osmani" de derlerdi. Osmanlıca terimi, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Arapça, Farsça ve Türkçe karışımı yazı dili anlamında da kullanılır."[83]

Osmanlı Türkleri doğu ülkelerinde kullanılan Arab abecesini kabul etmiş ve buna ل ile ا harflerini birleştirmek suretiyle bir ﻻ ilave ettiler, harekeleri kitaplarda ve

---

[80] http://tumtmk.isikun.edu.tr/sozluk/turkce_tarih.htm
[81] **Türkçe Sözlük**: (Ankara, Türk Dil Kurumu yay., 1988), s.1120
[82] "Bir dilin kendi içinde alt kollara ayılması, o dilin lehçelerini oluşturur. Bu itibarla lehçeler, coğrafi ve sosyal ayrılıklar dolayısıyla, bir dilin ses yapısı, şekil yapısı ve kelime hazinesi bakımından zamanla birbirinden az çok ayrılmış olan dallarına verilen addır. Çok geniş bir coğrafi alana yayılmış olan Türkçe, lehçe dallanmasının belirgin örneklerini verebilmektedir. Türkiye Türkçesi, Kazak, Kırgız, Özbek ve Altay Türkçeleri, Türkçenin ayrı alanlarda gelişmiş olan lehceleridir." Zeynep KORKMAZ: **Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**, (Ankara, 1990), s.30
[83] **Meydan Larousse** (İstanbul, 1972), c.9, s.635

vesikaların istinsahında kullanmadılar. Nokta ise, bazen bir işaret olmaktan ziyade bir süsleme vazifesi görüyordu.[84]

Türkiye Türkçesinin tarihi devresini teşkil eden Osmanlı Türkçesini daha iyi anlamak ve tanımak için Türk dilinin geçirdiği tarihi safhaları bilmek gerekir. Dilciler bu evreleri detaylı bir şekilde açıklamışlardır.[85] Biz konumuz gereği Osmanlı Türkçesinin evrelerini genel olarak ele alarak Osmanlıca'yı açıklamaya çalışacağız.

Osmanlıca kendi gelişimi içinde üç döneme ayrılır:

1- Eski Osmanlıca, Selçuklu devri Türkçesini de içine alan ve XV'inci yüzyılın sonuna kadar süren dönem. Bu dönem için daha çok "Eski Anadolu Türkçesi" deyimi kullanılır.[86]

2- Klasik Osmanlıca; XVI'ncı yüzyılın başından XIX'uncu yüzyılın ortasına kadarki dönem. Bu dönemde Osmanlı Türkçesi kuruluş devrini kapatarak yavaş yavaş dilin iç ve dış yapısı bakımından büyük değişiklikler geçirerek ağır, ağdalı bir biçime girmiştir. Arapca ve Farscanın yoğun etkisi altında kalmış Türkçe kelimeler terk edilerek yerine aruz vezninin kalıplarına uygunluğu da hesaba katılarak bunların Arapca ve Farsçaları getirilmiştir. Arapça ve Farsçanın bu yoğun etkisi yalnız kelime hazinesinde kalmamış; bu kelimelerle birlikte dile adım adım gramer kuralları ve etkileri de yerleşmiştir. Bununla birlikte XVI-XIX'uncu yüzyıllar arasında konuşma dili yine Eski Anadolu Türkçesinin normal tarihi seyrini izlemiştir. Halkın zevkine hitap eden edebi, tarihi, dini eserler sade ve anlaşılır bir dilde yazılmıştır.[87]

Osmanlı Türkçesi özellikle XVII'nci ve XVIII'inci yüzyıllarda daha ağırlaşmış ve XIX'uncu yüzyılın ortalarına doğru tanzimat hareketiyle birlikte tekrar sadeleşmeye başlamıştır.[88]

---

[84] M. Tayyib GÖKBİLGİN: **Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi**. (İstanbul, Enderun Kitabevi, 1992), s. 29

[85] Daha geniş bilgi için bkz. Ahmet CAFEROĞLU: **Türk Dili Tarihi**, 3.b., (İstanbul, 1984); Zeynep KORKMAZ: "Türk Dilinin Gelişmesi ve Tarihi Devirleri", Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, (Ankara, 1990), s.32

[86] Meydan Larousse, s.635

[87] Zeynep KORKMAZ: "Türk Dilinin Gelişmesi ve Tarihi Devirleri", Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, (Ankara, 1990), s.47

[88] Zeynep KORKMAZ: "Türk Dilinin Gelişmesi ve Tarihi Devirleri", Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, (Ankara, 1990), s.47

3- Yeni Osmanlıca, XIX'uncu yüzyılın ortasından XX'nci yüzyılın başına kadar gelen dönem.[89]

Tanzimat devri (1839-1876)'nin önemle üzerinde durduğu konulardan biri de Osmanlı yazı dilinin sadeleştirilmesidir. Tanzimat hareketi, bir yönü ile bir halka iniş hareketi olduğu için edebiyatta halkın anlayabileceği dil üzerinde durması tabii idi.[90]

Eski yazı da dediğimiz Osmanlıca çeşitli şekillerde yazılmakta idi. Arap harfi, yazı türk sanatkarlarının elinde gelişerek güzel şekillerde yazılmıştır. Yazı sanatına Hat yazanlara ise Hattât denmektedir. Kitap, kitabe, levha ve belgelerde çeşitli yazılar kullanılmıştır.

Eski yazılar, temelde aslî (asıl ve esas olan) ve fer'î (asıldan türeyen) olmak üzere iki gruba ayrılırlar.[91] Bunların kûfî, nesih, tâlik, nes-tâlik, sülüs, divânî, reyhânî, siyakat, rik'a v.s. olmak üzere değişik şekilleri vardır. Bu yazı çeşitlerinden altı tanesi *AKLÂM – I SİTTE (altı kalem – Farsçası şeş kalem) adıyla anılır. Hicri 843 (1439)'te (Sultan Halil) namına telif olunan Farsça hat risalesinde şeş kalem olarak şu yazılar gösterilmiştir: rik'a; muhakkak; sülüs; reyhani; nesih; tevkiî. (Tomar) hattını ilave etmek suretiyle yazıyı yediye çıkaranlarda vardır. << Bürhan-ı Katı>>'a göre heft kaleme talik dahildir.*[92]

Cevdet Türkay eserinde[93] arşiv belgelerindeki yazı çeşitlerini şöyle vermiştir : Celi divani (Divani Celisi), divânî, divânî kırması, ince divânî, ince nesih, ince reyhânî, ince tâlik, muhakkak, nesih, nesih kırması, reyhani, rik'a, rik'a kırması, siyakat, sülüs, sülüs kırması, tâlik, tâlik kırması, ve tevki' (icâze).

---

[89] Meydan Larousse, c.9., s.635
[90] Zeynep KORKMAZ: "Türk Dilinin Gelişmesi ve Tarihi Devirleri", Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, (Ankara, 1990), s.47
[91] Habib DERZİNEVESİ: Edebiyat Master Notları. (Lefkoşa, 2002) (Yayınlanmamış ders notları)
[92] **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**.-c.I, s.42.
[93] Cevdet TÜRKAY: *Osmanlı Arşivi Belgelerindeki Yazı Çeşidleri.* **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın,** (1), (1985) s.73



Resim: 80 — Son devrin hat üstadlarından Bakkal Ârif Efendi'nin (1830 - 1909), "Peygam berimiz'in On Mûcizesi"ne dâir yazdığı sülüs (1. - 3. - 5. - 7. - 9. satırlar) ve nesih (2. - 4. 6. - 8. satırlar) bir levha. Son satır rıkaa' hattı iledir. 1312 H. (1894) târihli. [94]

Yazı çeşitlerinin gelişmesi bunlarla sınırlı kalmamış, farklı coğrafyalarda yeni yazı karakterleri oluşmaya devam etmiştir. Bunlardan İranlılar tarafından geliştirilen

[94] Mahmut Bedreddin YAZIR: **Medeniyet Aleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli**. (Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1972) s.91.

ta'lik, Türkler tarafından geliştirilen *dîvânî* ve *rik'a* sayılabilir. Yine Türkler tarafından geliştirilen ve resmi belgelerde kullanılan bir tür şifre yazısı olan *siyâkat* yazısını da zikretmek gerekir.

Bu yazıların kullanılan kalem çeşidine ve boyutuna göre alt çeşitleri de olup iri harflerle yazılanlarına *celî* denir.

Osmanlı Türkçesi metinleri umumiyetle *nesih* ile yazılmış, matbu metinlerde nesihi esas alan bir yazı karakteri yerleşmiştir. Bunun dışında yazmalarda *ta'lik* de sıkça görülür. Resmi belgelerde *divânî* yazı karakteriyle üretilmiş metinler çoktur. Son zamanlarda geliştirilen ve bir tür işlek "el yazısı" niteliği taşıyan *rik'a* ise günlük belgelerde, mektublarda vs. kullanılmış el yazısıdır[95].

II. Meşrutiyetin ilanından (1908) sonra Hüseyin Cahit (Yalçın), Abdullah Cevdet, Celal Nuri (İleri), Kılıçzade Hakkı gibi şahıslar Latin harflerinin tercih edilmesi için yayınlar yapmışlardır. 26 Haziran 1928 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nda "Alfabe Encümeni" ilk toplantısını yapmıştır.


Eski çamlar bardak oldu
SON DERS
KÖR KADI
Hikâyesi
a b c ç d e f g h i
j k l m n o ö p r
s ş t u ü v y z

Yüce önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sonrası yaptığı yenilik hareketlerinden birisi de 9 Ağustos 1928 tarihinde İstanbul'da Sarayburnu (Gülhane) parkında gerçekleştirdiği harf devrimidir[96]. 1 Kasım 1928 tarihinde Büyük Millet Meclisinin açış nutkunda yeni harflerin kabulü yönünde gerekçelerini ayrıntılı olarak açıklamıştır[97]. Bunun üzerine yeni Türk harflerini kabul eden 1353 sayılı kanun 1 Kasım 1928 tarihinde Büyük Millet Meclisinden geçmiş ve 3 Kasım 1928 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak

[95] Hayati DEVELİ: **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1**. (İstanbul, Bilimevi Yayınları, 2001), s. 28.
[96] M. Şakir ÜLKÜTAŞIR: *Harf İnkilabı ve Atatürk.* **Türk Kültürü, 8** (85), (Kasım 1969),s.93-94
[97] AFETİNAN: **Kemal Atatürk'ü Anarken. (**Ankara, 1956) s. 78-80.

yürürlüğe girmiştir[98]. 28 Teşrin-i sani 1928 tarihli Köroğlu Gazatesinde çıkan "Son Ders" başlıklı yazıdan iki gün sonra bütün gazetelerin yeni harflerle çıkacağını öğreniyoruz.

Yeni harflerin Kıbrıs'a gelişi hızlı olmakla beraber bunun resmi yazışmalara aktarılması çok yavaş olmuştur. Yeni harflerin resmi ve umumi bir surette uygulanması için bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun hazırladığı rapor Hükümete sunulmuş ve Hükümet de bir emirname yayınlamıştır.

Bu emirnameye göre tüm Türk memurlar 1930 yılı Haziran ayına kadar yeni harfleri öğrenecek ve üç ay içinde sınava gireceklerdir[99]. Aynı haberde hükümetin 1931 yılına kadar eski harfli yazıları kabul edeceği söyleniyor. Ancak, Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde bulunan Mahkeme dosyalarından görebildiğimiz kadarıyla bu süre 1936 yılına kadar uzamıştır. Hatta daha sonraki yıllarda da tek tük de olsa bazı şahadetlerin Osmanlıca olduğunu görmekteyiz. Ayrıca, İngiliz Sömürge Yönetimi'nin de 29 Ocak 1953 tarihli bir zarfı mühürlerken kullandığı mühürde Osmanlıca *Kıbrıs* yazısını görüyoruz.



RUMCA

Kıbrıs'ın Doğu Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu dönemde -ki bu döneme Bizans dönemi de denmektedir- (6'ncı yüzyıl) Yunanca Doğu Roma İmparatorluğu'nun resmi dili oldu. Constantin'in önderliğinde yeniden organize edilen Doğu Roma İmparatorluğu'nda Kıbrıs'a ayrı bir yönetim şekli verilmemiş, Filistin, Suriye ve Sicilya gibi Doğu Roma İmparatorluğu'nun piskoposluk

[98] Muharrem ERGİN : *Atatürk ve Harf Devrimi.* ***Türk Kültürü,* 1** (13), (1963), s.82.
[99] Söz Gazetesi (10 Nisan 1930)'dan yayınlayan Sabahattin İSMAİL, Ergin BİRİNCİ: **Atatürk Döneminde Türkiye Kıbrıs İlişkileri.** (Lefkoşa, MEKB, 1989), s.229.

yönetimine dahil edilmiştir[100]. Kıbrıs'ta kullanılan Rumcanın Yunancadan farklı olan bazı noktalarına dil konusu ile ilgili eserlerde değinilmiştir[101].

İNGİLİZCE

Kıbrıs adası özellikle Magosa şehri, hac vazifesini yerine getirmek isteyen hristiyanların rağbet ettikleri geçiş yerlerinden biriydi. Ayrıca, büyük bir imparatorluk kuran Britanya'nın kolonilerine giden (Hindistan) gemilerinin ikmal için uğradığı bir yerdi. Bu nedenle adada, Avrupa hristiyanlarının yaygın olarak kullandığı Latince, Fransızca ve özellikle İngilizce bilinen ve kullanılan bir dildi.

Kıbrıs'ın 1878 yılında İngilizlere kiralanması üzerine adanın resmi yazı dili olan Osmanlıca[102] ve Ortodoks kilisesi ve hristiyan halkın kullandığı Rumca ile beraber İngilizcenin de kullanılmasına başlanmıştır.

Defter ve Belgeler:

Osmanlı Devleti'nde *kadı* sadece yargı yetkisi olmakla kalmayıp, görevinin şer'î niteliği ona idarî ve beledî bazı görevler de yüklüyordu. Tanzimat öncesi Osmanlı taşrasında gerek merkezden gelen, gerekse orada cereyan eden yazışma ve işlemlerin hemen tüm kayıtları şer'î sicillere kaydedilirdi. Bu yüzden taşra arşivciliğinin esasını şer'iye sicilleri oluşturmuştur. Bir kadının bu defterleri kaybetmesi veya tahrifi, cezayı gerektiren bir durumdur. Bu defterlerin ve evrak külliyatının saklanması sırf teftiş ve ilgililerin durumunu belirlemenin de ötesinde; görevin yeni gelen kadıya devri için gereklidir. Tayin edilen yeni kadı, selefinin divânını (evrak torbasını) ister ve iki emin atayarak onların önlerinde gözden geçirirdi. Aslında bir yerde mahkeme sicili, şehrin ticaret sicili ve noterlik arşivi demektir.[103] Bu defterlere nelerin keydedildiğine genel olarak bakacak olursak;

---

100 Philip NEWMAN: **A Short History of Cyprus.** (London, 1940), s.49-50

101 Leontios MAKHAIRAS: **Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus Entitled 'Chronicle'.** (Oxford, 1932), 2, s.31-40

102 Anne CAVENDISH: **Cyprus 1878. The Journal of Sir Garnet Wolseley.** (Nicosia, 1991), s.169'da "Türkçe dili tek resmi dil olarak kabul edilmiş; Rumca dilinde yazılan hiçbir dilekçe kabul edilmemekte" ifadesi bunu teyit ediyor.

103 İlber OLTAYLI: **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı.** (Ankara. Turhan Kitabevi, 1994)'nden aktaran Ali Osman ÇINAR: *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'tan Sonra Kurulan Taşra Arşivleri.* **I. Milli Arşiv Şurası 20-21 Nisan 1998. (**Ankara, 1998), s.259

1. Her çeşit dava zabıtlarıyla mukavele, senet, satış, vakfiye, vekâlet, kefâlet, vesâyet, borçlanma, tereke ve taksim vs. gibi fıkıh ilminin başlıca konularını teşkil eden şer'î muamelelere dâir resmî kayıtlar, narhlar ile esnaf teftişine ait notlar.
2. Başta hükümdarlar olmak üzere her derecedeki büyük ve küçük makamlardan beylerbeylerine, sancakbeylerine, kadılara, müftülere, mütesellimlere ve diğer tüm resmî görevlilere gönderilen ferman, berat, divân tezkeresi, mektup, ruus, tezkire vs. gibi resmî mahiyetteki emir ve yazıların suretlerini bulmak mümkündür.[104]

Bunların dışında Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi koleksiyonunda bulunan defterleri aşağıdaki konu başlıkları ile verebiliriz.

Defter Kodları
Konu Başlıkları
Zabıt
Tahrirât
Eytâm Senedâtı
Tereke
İlmühaber
Depozito
Pul
Petty Cash Book (Küçük Kasa)
Vakfiye Tescili
Ahkâm (Padişah Hükümleri)
Kıbrıs Mutasarrıflığı Defterleri (Osm.)
Kıbrıs Mutasarrıflığı Tahrirât (İng.)
Hala Sultan Tekkesi Defterleri (İng.)
Muhaberat

Gerek Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, gerekse Vakıflar İdaresi bu konuda işbirliğine giderek mevcut tüm eserlerin biran önce listelerinin birleştirilmesi ve kayıtlar hakkında durumu ortaya çıkardıktan sonra eksiklerin mümkünse Türkiye'den mikrofilmlerinin talep edilmesi yoluna gidilmesi gereklidir.

Bunların araştırmacıların hizmetine açılması, geçmişimizin aydınlanması tüm Kıbrıslı Türklerin beklentisidir. Bu çerçevede Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi ile

[104] Halit ONGAN: **Ankara'nın 1 Numaralı Şer'iye Sicili. (**Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1958), s. X

Yakın Doğu Üniversitesi'nin işbirliği ile 2004 yılı Şubat ayında üç Şer'iyye sicilinin transkripsiyonu tamamlanmıştır.

Mahkemeler ile Kaymakamlık dosya ve defterleri ve bazı dairelerin dosyalarından oluşan Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi arşiv malzemesi hızla düzenlenmektedir. Bu düzenlemeden sonra tüm dairelerin işlem dışı dosyalarının kontrol edilerek arşivlik malzemenin intikali yoluna gidilecektir.

Henüz tasnifi yapılamamış belgelere sahip olan Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, Üniversiteler ile işbirliği içinde çeviri ve düzenleme çalışmalarını yaparken bir yandanda kayıt ve dublikasyon işlemlerini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Bölüm III

KULLANILAN MALZEME

Kağıt :

Kağıt, bitkisel selülozun mekanik veya kimyasal yollarla liflendirilmesiyle veya atık kağıtların ve paçavraların yeniden liflendirilmesi ile elde edilen hamurlardan üretilen, üzerine baskı yapmaya elverişli tabakadır. Kartonu çok katlandırılmış kağıt olarak da özetleyebiliriz. Çünkü, gerek kağıdın gerekse kartonun üretiminde kullanılacak hamurun yapımı fiziksel olarak farklı değildir. Üretimde kullanılacak hamurun kalitesine ve katkı maddelerine göre kağıt veya kartonun kalitesi değişir. Üretimin kağıt veya karton olarak yapılmasındaki seçim ise kağıt makinelerinin fiziksel yapısına bağlıdır. Şüphesiz "kağıt" olarak nitelendirdiğimiz ürünle, "karton" olarak nitelendirdiğimiz ürün arasında en belirgin fiziksel fark; gr/m^2 olarak belirlenen farkdır.

Kağıdın Tarihçesi; Kağıt ilk kez, o zamanlar yüksek bir kültür seviyesine erişmiş olan Çin'de yapılmıştır. Kağıttan önce Çin'de yazı taşıma aracı olarak taş, toprak, metal levhalar, tahtalar, bambu çubukları ve ipek bez kullanılmıştır. Kağıt Tsai Lun adında bir saray memuru tarafından M.S. 105 senesinde yapılmıştır. Ham madde olarak dut ağacı kabuğunun lifleri, keten lifleri, paçavra ve balık ağı artıkları kullanılmıştır. Bu maddeler uzun kaynatma, dibeklerde dövme işlemi sonunda lif hamuru haline getirilir, bambudan yapılmış bir elekle bir miktar hamur alınır ve suyu süzüldükten sonra keçeler üstüne serilip kurutulurdu. Bu şekilde elde edilen kağıtların yüzlerine jelatin püskürtülür ve parlak taşlarla parlatılırdı. Bugün bile kağıt yapımında bu temel esaslar aynıdır. Çinliler uzun yıllar kağıt yapımını sır olarak tutmuşlardır. Bu yüzden kağıt yapımı Kore ve Japonya'ya ancak M.S. 7'nci yüzyılda geçebilmiş ve aynı yüzyılda Türkistan'da da öğrenilmiştir.

8'inci yüzyılda Semerkant'ta ağaç kabuğu ve paçavradan kağıt yapılmış ve Semerkant yüzyıllarca kağıt yapım merkezi olarak bilinmiştir. Kağıt yapımı Semerkant'tan Bağdat'a oradan Mısır üzerinden Fas'a (1200 yıllarında) geçmiştir. 11'inci yy.da Mısır'da pazarda satılan malların kağıda sarıldığı ve 12'nci yy.da mektup ve belge boylarının standardize edildiği bilinmektedir. Kağıt Avrupa'ya Fas-İspanya veya Fas-Sicilya üzerinden geçmiş olabilir. 12. yy.da İspanya'nın Valensia şehrinde ve 1276 yılında İtalya'da kağıt yapıldığı bilinmektedir. Almanya'da kağıt ilk

kez 1390 yılında Nürnberg kentinde yapılmıştır. Türk Kağıt Sanayi; Malazgirt savaşı ile Anadolu'ya yerleşen Türklerin Kağıthaneler kurdukları bilinmektedir. Çünkü Urfa'nın Türkler tarafından alınması ile başlayan 2.Haçlı seferinden (1147-1149) çok önce komşu şehirlerde (Bağdat ve Şam) Kağıthaneler bulunmaktaydı. Ancak esas kâğıt yapım fabrikası olarak nitelenen imalathane, İstanbul'un Kâğıthane köyünde kurulmuş, l453 yılından III. Selim zamanına kadar aralıklı olarak işletilmişti. II. Beyazıt zamanında Bursa'da, daha sonra Yalova ve Beykoz'da Kağıthaneler kurulmuştur.

1846 yılında özel teşebbüs tarafından İzmir Halkapınar'da kurulan kağıt fabrikası buhar makinesiyle işliyor ve hammadde olarak paçavra kullanılıyordu. 1887 yılında türlü kağıt yapımı için fabrika kurma imtiyazı alan Başmabeyenci Osman Bey Beykoz'da Hamidiye Kağıt Fabrikasını kurdu. Bu fabrika Osmanlı İmparatorluğunun müttefikleri tarafından savaş malzemesi üretildiği bahanesiyle 1915 yılında tahrip edildi.

Cumhuriyet devrinde kâğıt mühendisi olan Mehmet Ali Kâğıtçı tarafından hazırlanan etüt ve projeye göre ilk kâğıt ve karton fabrikasının temeli, 1934 yılında İzmit'te atıldı ve ilk Türk kâğıdı 18 Nisan 1938 yılında yapıldı. 1955 yılında SEKA İŞLETMELERİ adını aldı. Daha sonra SEKA tesislerine, Çaycuma selüloz, Aksu (Giresun), Dalaman (Muğla), Balıkesir, Afyon, Antalya ile İzmir'in Çiğli kâğıt fabrikası da eklendi.

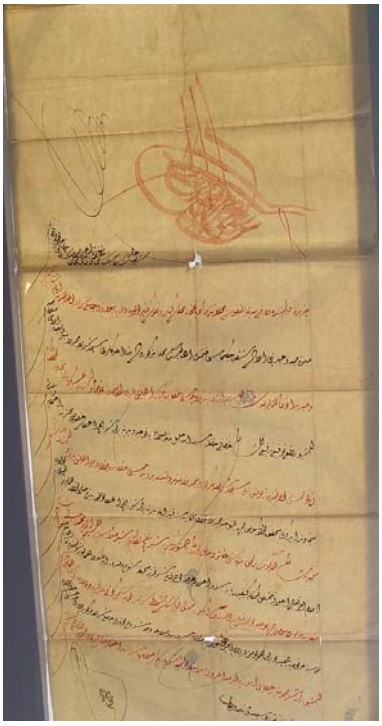
Kıbrıs'ta Lefke'de bir kağıt fabrikası vardı. Bu fabrikada hurda kağıtlar, kağıt hamuru yapılır ve bunun içine selüloz katılarak tuvalet kağıdı, peçete ve graf kağıdı denilen ambalaj kağıdı üretilirdi. Makinelerinin eski olması nedeniyle kapatıldığı söylenmektedir[105]. Peçete ve tuvalet kağıdı yaptığı söylenen Sevinç Kağıtçılığa ise telefonlara cevap alamama nedeniyle malesef ulaşılamamıştır. Bunun dışında Türkiye'den getirilen kağıt rulolarını isteğe göre kesip satan yerler vardır. Kıbrıs'ta çıkan hurda kağıt özel şirket ve şahıslarca, dönem dönem Türkiye'ye götürülmektedir.

[105] Bir dönem fabrikayı ortak olarak işleten Ertuğrul Kayasal'ın kardeşi Savaş Kayasal ile yapılan söyleşiden alınmıştır.

Havanın tesiri ile kâğıtta bazı fiziki değişmeler olur. Bu değişikliğin sebebi, rutubetin fazla veya oldukça düşük olmasıdır. Kâğıt, rutubet derecesi arttıkça uzar ve kuruyunca kısalır. Buna kâğıdın yüzey değiştirmesi denir. Kâğıtta oluşan bu değişiklikler, liflerin rutubeti emip şişmesinden ileri gelir. Kâğıtların iyi saklanması için depolara klima tesisleri kurulmalıdır.

Kağıt konusunda, Mehmet Ali Kağıtçı'nın 1936 yılında İstanbul'da basılan "Kağıtçılık Tarihçesi" Osman Ersoy'un 1963 yılında Ankara'da basılmış olan "XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Türkiye'de Kağıt" isimli eserleri saptanmış ancak ulaşılamamıştır[106].

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde bulunan belge ve defterlerin bir kısmında yaptığımız incelemeye göre Osmanlı döneminde genellikle iki çeşit kağıt kullanılmakta idi. Birincisi hafif, pütürsüz, sarıya yakın renkte ve filigransızdır. İkincisi ağır, pütürlü, beyaz renkte ve taç şeklindeki resmin altında "AMC" harflerinden filigranı olan kağıttır.



Filigransız



Filigranlı

[106] Mübahat S. KÜTÜKOĞLU: **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, (İstanbul, 1998), s. 15-36.

Yazı yazma aletlerine verilen ada kalem denir. Grekçe "kamış" anlamına gelen *kalamos* sözcüğünden, Latince *kalamus* Hintçeye *kalama* Arabçaya *kalem* şeklinde dönüşerek yerleşmiştir. Batıda tüy kalem kullanılırken doğuda kamış kalemler kullanılırmış[107]. Sıcak ülkelerin nehir ve göl kenarlarındaki sazlıklardan alınan kamış, koparıldığı haliyle kalem olma vasfından uzaktır. Sarımsı beyaz renkli olan bu kamışlar kurumaları için uzvi sıcaklığı daima muhafaza eden gübre içine konulur; burada yavaş yavaş suyunu kaybedip sertlik kazanırlar ve cinsine göre, kırmızımsı, kahve veya açık yahut koyu kahverengine, hatta siyaha dönerler[108].



Ucları bozulunca küçük bir bıçağı andıran kalemtraşlar ile tekrar şekillendirilirlerdi.


Bir kalemtraş örneği


Kalem traşlanacağı zaman Makta adı verilen 2-3cm eni,10-20 cm boyu olan, 2-3mm kalındığında kemik veya fil dişi bir plaka kullanılırdı. Bağa ve sedeften yapılanı makbuldür. Kalemin şakk ve katt ameliyesi, cam, mermer yahut maden gibi sert satıhlı yerde yapılırsa kalemtıraşın kesici ağzı zedelenip zamanla kullanılmaz hale gelir. Makta üzerinde, kamış kalemin çapına uygun yive bulunan küçük bir çıkıntı bırakılmıştır. Makta'ın bir ucuna doğru yer alan bu yive , kalemin sap tarafı , sağa sola kaçmaması için tespit edilir;kalemtıraşın keskin ağzı, kalemin boyuna paralel olarak tutulup iç veya dış tarafından kalem şakkolunur, yine yive oturtularak kalemin kattıda tamamlanır. Makta imalini bilhassa Mevlevi dervişler; çakı, mil ve kıl testere yardımıyla ince bir

[107] Mübahat S. KÜTÜKOĞLU: **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, (İstanbul, 1998), s.37.
[108] http://www.hat-tezhib.com/turkish/hat/index2.htm

sanat haline getirmişler, eserlerini nakış, çiçek, yazı ve Mevlevi Sikkesiyle süsleyerek, bu aletin pek latif numunelerini ortaya koymuşlardır.[109]

Yaptığımız araştırmalarda malesef kalem, kalemtraş ve makta'ya raslanmamıştır.

Tarihimizde ve bilhassa Hat sanatında kullanılan is mürekkebi, Çin, (veya Galat çini) mürekkebiyle karıştırılmamalıdır. Bu mürekkebin yapılışı ve kullanılma yerleri çok ayrıdır. İs mürekkebinin terkibindeki is, yapılınca is veren bezir yağı, balmumu, neft yağı, gaz yağı gibi maddelerden elde edilir. Çıradan veya zeytinyağından çıkan is, çok yağlı olduğu için makbul sayılmaz. İs mürekkebinin terkibine giren ve onu kağıd üzerinde tespit eden arapzamkıdır. İs mürekkebi yapmak için pek çok formüller yazılı olarak devrimize kadar gelmiştir. Bu mürekkebin hazırlanış tarzı zamanla değişmiş ve nihayet en gelişmiş terkibin "İs, zamk eriyiği ve saf su" dan ibaret olduğu görülmüştür. Sanat eserlerini yazmak üzere kullanılan mürekkep, kendi kendine kurumaya terkedilirdi. Resmi yazıların kurutulması için yazının üzerine rıh (veya rik) denilen bir çeşit ince kum dökülürdü. Geçmiş yüzyıllarda okuryazar zümrenin hokka içinde daima yanında taşıdığı is mürekkebinin zamanla hiçbir surette solmadığından, Batı usulü mürekkebe karşı çok üstünlüğü vardır.



Saray için Yapılmış Gümüş Divit[110]

Kıbrıs'ta tesbit ettiğimiz malzeme İngiliz dönemine ait olup The Colonial Office List for 1880'nin[111] arkasındaki ofis malzemeleri kataloğudur. Bu kataloğa uygun olarak sadece bir ataç bulduk[112].



[109] http://www.hat-tezhib.com/turkish/hat/index3.htm
[110] http://www.antikalar.com/v2/pub/th.asp
[111] Edward FAIRFIELD: **The Colonial Office List for 1880.** (London, 1880),
[112] Savaş Kayasal'ın koleksiyonundan.

Bunun dışında bulabildiğimiz bir adet ikili hokka ki birine siyah diğerine kırmızı mürekkep konurdu; bir adet yılan derisinden yapılmış olduğu söylenen sümen; bir adet stampa ve bir adet yakın döneme ait mühürlükdür.







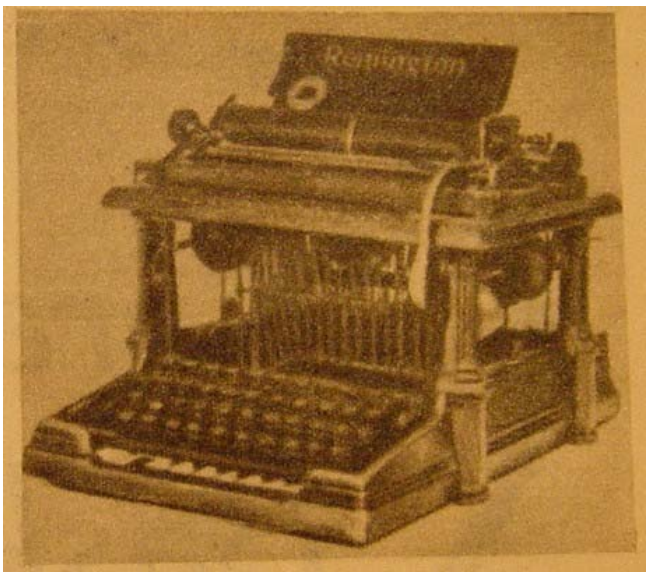


Stampanın yanında görülen İngiliz idaresi dönemi Girne Kaza Mahkemesi mühürüdür. Tezimizi yazarken karşıma ilginç bir haber çıktı; "***ÖMER ORUÇ'un haberi:*** *Milli Eğitim Bakanlığı, mevzuat gereği bir okulda mühür kaybolduğunda 65 bin okula konuyla ilgili yazı göndermek zorunda. masraflarının bakanlığa maliyeti ise milyarlarla ifade ediliyor. Milli Eğitim Bakanlığı, ilköğretim okullarında kaybolan basit bir mühür için Türkiye genelindeki 65 bin okula tek tek talimatname gönderiyor. Zaman ve para israfına yol açan uygulamanın son örneği Ankara'nın Sincan ilçesinde yaşandı"* Türkiye'de hal böyleyken Kıbrıs'ta ki duruma bakalım, herhangi bir mühür yapımcısına gidiniz ben bu şekilde bir mühür istiyorum diyerek istediğiniz bakanlık, daire veya makamın mührünü yaptırabilirsiniz. Yaptığımız basit

bir araştırma bize yasalarımızın seksen adedinde mühürün yeri olduğunu ve bazı belgelerin mühürlenerek gerçek olduklarının anlaşıldığını göstermiştir.

İlk yazı makineleri 1760 yılında Viyana'da ortaya çıkmıştır. Ancak, kullanılabilir ilk makine 1872 yılında Christoper Stolen tarafından yapılmış ve 1 Mart 1873 tarihinde Eliphalet Remington tarafından finanse edilerek seri üretimine geçilmiştir. Dikiş makinesine benzeyen bu daktilolar 1881 yılında taşınabilir modelleri geliştirilmiştir[113].





Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde ise daha yeni model olan iki daktilo makinesi mevcuttur.





[113] Eser TUTEL (Çev.): *Dikiş Makinesine Benzeyen İlk Yazı Makineleri.* **Hayat Tarih Mecmuası, 2** (11), (1965) s.73-77.

Yakın geçmişte elektirikli daktilolar kullanılırken günümüzde bilgisayarlar kullanıma girmiştir. İngiliz idaresi döneminde kullanılan bir mobilya parçası da Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde bulunmaktadır. Dönemin katibinin, gelen ve gidecek evrakı ayırmada ve mühür, zarf ve pullarını muhafazada kullandığı varsayılmaktadır.





Bölüm IV

KURALLAR

Arşivcilik, belgenin doğumundan (oluşturulmasının düşünüldüğü an) ölümüne (imha edilip yok olduğu an) kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu bağlamda bilginin, nasıl bir formda oluşturulması gerektiği ki burada malzemenin cinsi, kalitesi ve ebatları anılmalıdır, yazı şeklinin nasıl olacağı ki burada da basılı form, sürekli form, normal yazı, dijital gibi ve hangi bilgilere ihtiyaç duyulacağı ve bunların nerelere yerleştirilmesi gerektiği, ulaşım şekilleri, muhafaza süreleri ki bundan kasıt belgenin birim, kurum ve ana (Devlet veya Milli) arşivde ne sürelerle kalacağı ve imhası gerekliyse hangi şekilde imha edileceği (hurda kağıt, yakma, kıyma, hamur haline getirme) ele alınır.

Bu saydıklarımızın gerçekleşmesi bir takım kural ve standartların belirlenmesini gerektirmektedir. Bu bölümümüzde, saptayabildiğimiz kural ve standartları ele alacağız.

Dava kayıtlarını, merkezden gelen belgeleri, bazı kontrol ve idari kayıtları defterlerine (Şer'iyye Sicili) kaydederek dönemin arşiv kaynaklarını oluşturan[114], Kadıların ücretleri konusunda Hammer şunları yazmıştır: "Birkaç tarihçinin ifadesine göre, rüşvet aldıkları ve şeriata aykırı düşen kararlar verdikleri için seksen kadı Bey şehrinde bir eve kapatılmış, hatta diri diri yakılmağa mahkum edilmişlerdir. Bu karardan, ancak Neşri'nin anlattığı, şu hikaye sayesinde kurtuldukları da söylenir:

Padişahın bu korkunç kararını değiştirmek konusunda görüşünü açıklamaya cesaret edemeyen vezir, sarayın zenci soytarısını bularak, padişahın emrini değiştirmeyi başarırsa bin altın vereceğine söz verir. Adam padişahın huzuruna çıkar. Elçi olarak Konstantiniyye (İstanbul)'ye gönderilmesi için yalvarır. Bayezid ile aralarında şöyle bir konuşma geçer:

- Ne için Konstantiniyye'ye elçi olarak gitmek istersin?
- Davalarımıza hükmetmek üzere imparatordan papazlar istemek için.
- Neden?

[114] Yusuf HALAÇOĞLU: **VIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı** (3.bs.), (Ankara, TTK, 1996), s.29

- Madem ki biz kendimiz cahil kadılarımızı yakacağız; bilgin Rum papazlarını getirmeliyiz ki onların yardımı ile her tarafta incili yayalım."

Bu cevap üzerine Bayezid kararından vazgeçerek kadılar arasında kötü ahlakın yayılmasının sebebini öğrenmek istedi.Veziri Ali Paşa tahsisatların belli olmadığı ve yapılan işe ücret alınması gerektiğini belirtir. Bunun üzerine (796H./1394M.) yılında, dava olunan para tutarı üzerinden yüzde iki ve yazılı olarak verilecek her şeriat hükmü için de iki akçe almalarına izin çıkmıştır[115]. Alınacak resim (ücret) dönem dönem değiştirilmiştir.[116] Ücret ödenmesi işlemi sadece kadılarda değildi bunu II. Bayezid devri kanunnamelerinde nişancılarda da görmekteyiz[117].

İngiliz döneminde de yapılan iş ve işlemler için ücret alınmıştır. Şer'i Mahkeme ücretleri "The Mussulman Religious Tribunal Cost and Fees Rules" altında belirleniyordu[118]. Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde saptadığımız yasa 57/1961 sayılı "Vesikalar (Özel Resim) Kanunu"dur[119].

Yazışmalarda bir takım kurallara uyulması gereği çok eskilere dayanmakla birlikte, bizim ilgi alanımız Osmanlı dönemi belgelerinden başlamaktadır. Bu çerçevede belgelerin yazılması, muhafazası ve hizmete sunulması yönünde Osmanlıdan günümüze kurallar ve diplomatik olarak saptayabildiklerimiz bu bölümde ele alınmıştır.

Vezir-i Azam Amca-zade Hüseyin Paşa zamanına kadar, vezir, beğlerbeği, ümera mütesellimler tarafından gelen tahrirat, tevcihat ve diğer muamelelere müteallik evrakda ve herhangi bir iş için yazılan mektupların sonlarına tarih konması ve mahallinin zikri adet olmadığından yanlışlıklar olması dolayısıyla bu gibi evraka,

---

[115] Joseph von HAMMER: **Osmanlı Devleti Tarihi**, (Milliyet Yayınları), s.31; İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı.** (Ankara, 1988) s. 84'de dönemin tarihçilerinden Oruç Bey ve Alî'den alıntı yapmış ve kadıların yirmiden ziyade veya onbeş olduklarını bu miktarı seksene kadar çıkaran varsada bunun abartı olduğunu yazmıştır. Ancak, Hammer'in verdiği hikaye kısmına değinmemiştir.

[116] İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı.** (Ankara, 1988), s. 84-86.

[117] Ahmet AKGÜNDÜZ: **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**. (İstanbul, 1990), 2, s.112-303.

[118] The Cyprus Gazette (8 March, 1929) No. 1972. AE. No. 178.

[119] Kıbrıs Cumhuriyeti Resmi Gazete (8 Aralık 1961) Ek I, s. 409-412.

1114 yılı Cemaziyelahir ortası (6 Kasım 1702) tarih konması emrolunmuş ve bu usul devam etmiştir.[120]

Sultan Selim II'nin 7 Mayıs 1572 tarihli ve Kıbrıs Beylerbeğine, Kadısına ve Defterdarına hitaben gönderdiği hüküm ile imparatorluğun diğer yerlerinde de geçerli olan, dilekçeyi kendi eliyle makama verme hakkı Kıbrıslılara da verilmiştir[121].

Yazı yazma işi ile uğraşanlardan resmi makamlara yazı yazması gerekenler bu işin kuralları konusunda, inşâa ve kitabet mecmualarında yazılanlardan yararlanırlardı. Bunlardan birisi Usul-ı Kitabet-i Resmiyye[122]'dir.

Osmanlı döneminde, günlük belgelerin *Tomar* haline getirilmesi, ay sonunda bir aylık tomarın *Torba*'ya ve yıl sonunda bir yıllık torbaların *Sanduk*'a konarak muhafaza edildiği bilinmektedir[123].

Padişah Selim III. tahta çıktığı vakit, imparatorluğun mülkî idaresini de anarşi içinde buldu ve bu babda kadılar içinde hüküm koydu; Kadılar şer'i mazeretleri olmadıkça memurluk yerlerine gitmemezlik etmeyecekler, kanunnamelerin gösterdiği miktardan fazla hiçbir nam ile halkdan para almıyacaklardı.[124]

Osmanlı dönemi kurallarına ilişkin, Mühimme defterlerinde konuya ilişkin pek çok kayıt bulunmaktadır. Defterdarlara ve kadılara yapacakları işlemlerde uyacakları kurallar koymaya yönelik hükümler yanında sahte mühür kazınması, sahte hüküm ve sahte beratlar yazılması durumlarına ilişkin de hükümler bulunmaktadır[125]. Konu ile ilgili pek çok kaynak olduğu için biz Kıbrıs'ta ki İngiliz Yönetimi dönemi kurallarını daha geniş olarak vermeyi uygun bulduk.

---

[120] İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Tarihi.** (Ankara, 1956), 4, s.10

[121] Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı **12 sayılı Mühimme Defteri s.641**'den alıntı yapan Beria Remzi ÖZORAN () *Kıbrıs'ta Türk İdaresi ve Dilekçe Hakkı*. **Türk Kültürü 4** (), s.545-547

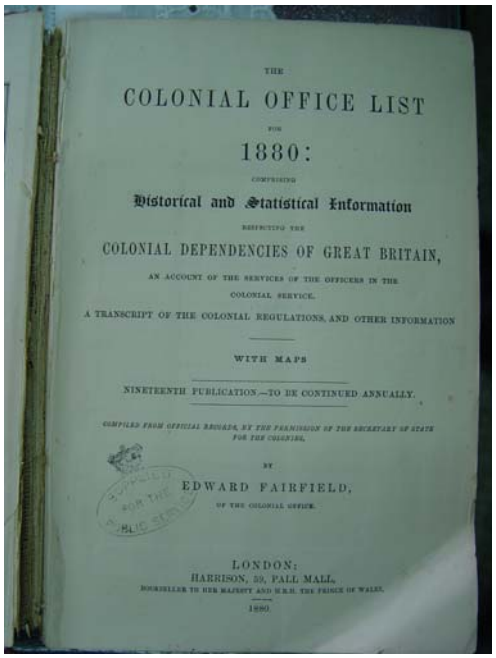
[122] Muhammed FUAD: **Usul-i Kitabet-i Resmiyye**. (İstanbul, Artin Asadoryan ve Mahdumları Matbaası, 1328)

[123] İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI: **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı. (**Ankara, 1988), s.76

[124] Enver Ziya KARAL: **Osmanlı Tarihi.** (Ankara, 1988),5, s. 70 – 71

[125] **12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979 / 1570-1572) <Özet Transkripsiyon ve İndeks>** (Ankara, 1996), s.383-384

İngiliz Koloni İdaresi döneminde, yıllık olarak yayınlanan "The Colonial Office List" adlı eserin içinde yeralan "The Colonial Regulations"[126] bölümleri ile kamu görevine atanma, yükselme, ayrılma işlemleri yanında resmi yazışma ve dosyalama kuralları getirilmiştir. Bu durum, 1916 yılında yayınlanan "Government Standing Orders" ile ayrı bir yayın olarak devam etmiştir. Kamu görevlilerinin atanması, yükselmesi, hakları, yükümlülükleri ve suç sayılan işlemler ile birlikte yazışma ve dosyalama kurallarını da ele almıştır. Değişiklikler, Genel Sekreterin yayınladığı Circular (Genelge)'ler ile değiştirilirdi. İlk olarak, 1933 yılında birleştirilerek revize edilip yürürlüğe giren Genel Nizamatlar (General Orders)[127] daha sonra 1955 yılında revize[128] edilmiştir.


THE
COLONIAL OFFICE LIST
FOR
1880:
COMPRISING
Historical and Statistical Information
RESPECTING THE
COLONIAL DEPENDENCIES OF GREAT BRITAIN,
AN ACCOUNT OF THE SERVICES OF THE OFFICERS IN THE COLONIAL SERVICE,
A TRANSCRIPT OF THE COLONIAL REGULATIONS, AND OTHER INFORMATION
WITH MAPS
NINETEENTH PUBLICATION.—TO BE CONTINUED ANNUALLY.
COMPILED FROM OFFICIAL RECORDS, BY THE PERMISSION OF THE SECRETARY OF STATE FOR THE COLONIES,
BY
EDWARD FAIRFIELD,
OF THE COLONIAL OFFICE.
LONDON:
HARRISON, 59, PALL MALL,
BOOKSELLER TO HER MAJESTY AND H.R.H. THE PRINCE OF WALES.
1880.

Cyprus Government General Orders 1955'in 4'üncü bölümünde, Ofis işlemleri "Office Procedure" yer almaktadır. Burada belirtilen işlemler belgenin üretimini, postalanmasını ve muhafazasını içermekte olup, aşağıda verilmiştir:

I. Kayıtların muhafazası ve yazışmaların dosyalanması.
    1. Aşağıda belirtilen kayıt defterleri şu gruba ayrılır:
        a) dosya adı ve numarasının kaydedildiği defter
        b) dosyalar için kart indeksi
        c) kurallar ve önceki kayıtlar için kart indeksi
        d) gelen evrak kaydı
        e) giden evrak kaydı
        f) günlük takip defteri

[126] Edward FAIRFIELD: **The Colonial Office List for 1880.** (London, 1880), s. 256-304
[127] **Cyprus General Orders 1933**. (Nicosia, Printed by the Government Printer, 1933)
[128] **General Orders 1955**. (Nicosia, Printing Office, 1955)

Küçük departmanlarda (d) ve (e) maddelerinde belirtilen kayıtlar için defter tutmak gerekmez.

2. Her departman resmi yazışmalarını dosya kabında muhafaza etmesi gerekir. Ayrıca her dosya için başlık ve numara verilmesi gerekir.
3. Her dosyanın bir konu içermesi gerekir. İdari konuları içeren evrakların günlük işleme tabi tutulan evraklardan ayrı olması gerekir.
4. Her döküman anında kaydedilip dosyalanmalıdır.
5. İlişikte gönderilen evrak dosyanın sol köşesinden etiketle tutturulmalı, ataç veya toplu iğne kullanılmamalıdır. Tutanak kağıdı ise aynı yöntemle sağ köşeye tutturulmalıdır. Kayıt tutan memurun dosyaya yeni tutanaklar için boş bir tutanak kağıdı koyması gerekir.
6. 1) Dosyalanacak olan yazışmalar ve ilişikteki ekler için sağ köşeye "kırmızı" renkle sekreteya numarası veya "mavi" renkle departman dosya numarası konmalıdır.

   Tüm yazışmalar ve gelen evrak bir tutanak kağıdına kaydedilmelidir. Yazışmalar üzerine yazışma ile ilgili not düşülebilir.

   2) Tutanak kağıtları mürekkeple numaralandırılmalıdır. Dosya numarası her tutanak kağıdının üzerine yazılmalıdır.
   3) Tutanaklar tutanak kağıdı üzerine yazılmalı veya yazan kişi tarafından imzalanarak veya initial atılarak ayrıca tarih de yazılmalıdır.
   4) Dosyanın/klasörün dosya dolabına kaldırılmadan önce işleminin bitip bitmemesi kaydı yapan memurun sorumluluğundadır.
7. Dosya içerisindeki evraklar eğer çok fazla ise ve taşıyorsa aynı başlık ve numara içeren ikinci bir dosya açılarak üzerine "Bölüm II" ibaresi konulur.
8. Dosyaların dağılıp yıpranmamasından kayıt memuru sorumlu olup, gerekli hallerde dosyayı tamir eder. Evrakların üzerine iliştirilen tutanak kağıtlarının veya diğer notların yırtılıp parçalanmaması için gereken önem gösterilmelidir.

9. Spesifik tarihlerde gelen veya giden evrak günlük takip defterine mutlaka yazılmalıdır. Gününde gitmeyecek evrak olursa, evrağı hazırlayan memur bunun nedenini evrağın üzerine not düşmelidir.

II. Dokümanların sınıflandırılması ve güvenliği

1. 1) Dokümanlar ve yazışmalar 'açık' veya 'güvenlik derecesi' olarak sınıflandırılır.
   2) Açık veya gizlilik derecesi olmayan evraklar mutlaka sınıflandırılmalıdır. Fakat özel devlet evrakları kamusal özelliklerine göre yöneticiler tarafından sınıflandırılır.
2. 1) Gizlilik derecesi "sınırlı/kasıtlı","gizli", "saklı", "çok saklı/gizli" olarak sınıflandırılır. Gizlilik derecesine sahip olan bir evrak için en düşük dereceyi vermek en uygundur. Herzaman üst dereceli gizlilik sınırı kullanmak pek sağlıklı değildir. Gizlilik derecesine sahip olan klasöre konacak evrağın herhangi bir derece olması gerekmez; fakat bu klasör eğer çok fazla kullanımda ise o zaman gerekir.
   2) Kişisel kayıtlar ile ilgili tüm evraklar "confidential/saklı" ibaresi ile işaretlenir.
3. Gizlilik derecesine sahip olan evraklar o departmanın sorumlusu olan, üst düzey yöneticisi veya evraklar ile ilgili sorumluluğu taşıyan kişi tarafından görülür.
4. Üzerinde gizlilik derecesi bulunan evraklara cevap yazmak her zaman aynı seviyede olur. 'Top secret/çok gizli' olan evraklar posta yolu ile gönderilemez, elden gönderilir. Gizli evrakların transferi sırasında posta kullanılması şartsa iki tane zarf kullanılır.

   Çift zarflama usülü kullanıldığı zaman ise 'gizli' damgası içerdeki zarfa vurulur. Dış kısımda bulunan zarfa hiçbir zaman 'gizli' damgası vurulmaz.

III. Yazışmalar

1. Hükümet ile yapılacak olan yazışmalar sekreteryanın düzenlediği kurallar çerçevesinde yapılır. Fakat başyargıcın yazışmaları hükümet ile direkt olduğundan farklı prosedür uygulanır.
2. Yöneticilerin hükümete kişisel konularla ilgili ricaları, kendi bağlı bulundukları en üst makam aracılığıyla yapılır.
3. Kurum içi yazışmalar da direkt olarak yapılır.
4. Yasal görüş isteneceği zaman başsavcıya direkt yazılır.
5. Bir kurumdan diğer bir kuruma hitaben yapılan yazışmanın ikinci bir kopyası alınarak kurumda saklanır.
6. Kurum içi yazışmalar, tutanaklar şeklinde yazılıp departmana ait dosyalarda muhafaza edilir.
7. Departman içi yazışmalar mektupla bildirilir. Mektup yazının gideceği departman adına düzenlenip, üzerine departmana ait referans numarası ve tarih yazılır.
8. 1) Resmi referanslar ve ilişikteki yazılara ait paragraflar numaralandırılmalıdır.

   2) İlişikte gönderilecek her yazı ilgi paragrafında belirtilmelidir.

9. Yazışmalar sırasında belirtilen, yasalar, yönetmelikler, genelgeler ve kurallar için tam referans verilmelidir.
10. Her mektup bir konu içermelidir. Kurumun başındaki kişiye birden fazla memur hakkında yazılacaksa, yazıya ek olarak o memurların ricalarını içeren yazılar da eklenmelidir.
11. Hükümete, üst düzey yetkililerine, Kraliçe'nin sekreterine yazılacak olan dilekçeler kurumun başındaki kişinin görüşü alındıktan sonar sekreterya tarafından gönderilir.
12. Rutin olarak gönderilen yazılar için, kurumun başındaki kişiden sürekli görüş almak gerekmez.
13. Alt derecede olan bir memur, üst makamlara yazı yazacağı zaman, kendi departmanının yöneticisi kanalıyla yapar.

Resmi yazışmalar, yazı yazılan kişinin ismine göre değil ünvanına hitaben yazılır.

14. 1) Paragraf ikide belirtilen evraklar ve sekreterya tutanakları Sekreterya dışında, Başsavcı, Baş murakıp ve Hesap sorumlusu hariç, kurum içinde dolaştırılmaz.

    2) Pasaport ve vatandaşlık ile ilgili evraklar Polis Müdürlükleri'ne veya Kaymakamlıklara gönderilmelidir.

15. Önemli mektupların ve elyazmalarının yazımı sırasında kağıdın iki yüzüne de yazılır. Fakat, paragraflar arasında boşluk bırakılmalı ve her satır arası da bir boşluk bırakılmalıdır.

16. 1) Devlet konularında önemli fikir veya tavsiye içeren yazı veya mektuplar kurumun yöneticisi tarafından imzalanır.

    2) Sekreteryaya yazılan yazılar yine yönetici veya yardımcısı tarafından da imzalanabilir.

17. Yasal dokümanlarda memurun ismi tam olarak belirtilmelidir.

18. Bölge temsilcileri, Hükümet Binaları'nın tamiri, mobilya, yol ve kaleler ile ilgili yazışmaları bölüm ile ilgili Mühendise yazar.

19. Halka itafen yapılan yazışmalar, nazik bir dilde yazılmalıdır. Yazılı her evrak açık bir dilde yazılmalı ve anlatılmak istenen bilgiler dikkat çekici olmalıdır. Cevap istenen yazışmalara karşı istenen cevaplar en erken bir zamanda geri gönderilmelidir.

20. Resmi mektup veya yazışmalar, departmanın başındaki kişiye yazılacaksa 'Bay', 'Bayan', 'Beyfendi' veya 'Hanımefendi' hitapları kullanılarak yazılacaktır.

21. 1) Müdüriyete yazılacak olan tüm yazışmalar İngilizce dilinde olacak.

    2) Halka hitaben yazılacak yazı veya genelgeler

        a) İngilizce veya;

        b) yazılmanın hitap ettiği halkın kullandığı dilde

        c) yazılan yazışma alıcının kullandığı dilde yazılmalıdır.

22. Kurum müdürü, devlet politikasını veya koloni sekreterliğini zor duruma sokacak konuları kurum dışında konuşmamalıdır.

23. Yazışmaya karşı yazılacak olan cevaba karşılık yazmak kurumun başındaki kişinin insiyatifine bağlıdır. Bu yazının imzasız veya red yazısı olmasına da bağlıdır.
24. Yabancı konsolosluklarla yapılacak olan yazışmalar Koloni Sekreterliği aracılığıyla yapılacaktır.
25. Yabancı konsolosluklarla yapılacak olan yazışmalar Koloni Sekreterliği aracılığıyla yapılacaktır, fakat kurumun başında olan kişiye bazı yetkiler verilmişse yazışmalar bu kişi tarafından yapılabilir.
26. Birleşmiş Milletler ve Özel acentelerin Kıbrıs hakkındaki istatistiki veya teknik konular için:
    1) böyle bir bilgi için talebde bulunulacaksa, yazışma Birleşmiş Milletler Konseyi üyelerine hitaben yazılmalı,
    2) istenilen bilgi Kraliyet Hükümeti kanalıyla aktarılır
27. Birleşmiş Milletler veya Özel Acenteler tarafından kurumlardan istenecek bilgi için Müdüriyete başvurulur.
28. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nden istenen anketler için verilecek olan bilgilere ek olarak cevap yazısı da eklenmelidir.
29. Telgraf; eğer hükümete ait çok acil bir evrağın posta yolu ile gönderilmesinin mümkün olmayacağı hallerde çekilecektir. Telgraf yolu ile gönderilecek evraklarda kullanılacak sözcükler kısa fakat açık olmalıdır.
30. Kişisel gönderilecek telgraflar için memurlar ödeme yapmak durumundadır.
31. 1) Koloni ile ilgili veya dış ülkeler ile ilgili evraklar üzerindeki imzalar, Başbakan tarafından atılmalıdır.

    2) Birleşik Krallık Kraliyet Hükümeti'ne itafen yazılan yazılarda kurum müdürünün imzası, Yönetici Müdür tarafından tasdik edilir.

    3) Hükümet konularına ait olmayan resmi evrakların imzası için ücret alınır.

32. 1) Koloni devletleri arasında gönderilecek resmi evrak için ücret alınmaz ve üzerine "ON HER MAJESTY'S SERVICE" kaşesi vurulur.

    2) Hava yolu ile veya dış temsilciliklere gönderilecek olan posta için tekrar ödeme yapılır.

33. 1) Kurumun başında olan kişi resmi evrakların üzerine, postada ücretsiz gelmesi için:
    a) Koloni ülkeleri arasında yapılacak yazışmalar için kurum müdürü postada ücretsiz gitmesi için mektubun üzerine imza atar
    b) Kurum imzası altında Sömürge ülkelerine yazılan yazışmalarda,
    c) Ücretsiz gidecek olan evrağın belli bir sınırlaması vardır.
34. 1) Kurum müdürü veya sorumlu memur, ücretsiz gidecek kaşesini zarfın sol üst köşesine atar.

    2) Kurum adına gönderilecek evrağın ücretsiz olarak gitmesi için yetki sahibi olan kişi kendi imzasını taşıyan lastik mühür vurur.

35. Bir memur üzerinde resmi ve ücretsiz kaşesi olan bir mektup aldığı zaman bunun resmi bir yazışma olmadığını farkederse bunu kurumunun sorumlusu olan kişiye rapor halinde bildirir.
36. Resmi yazışmalar için kullanılan özel zarflar, başka amaçlar için kullanılmaz.

IV. Yayınlar ve Kırtasiye Talebi

1. Yeni bir yayın basılacağı zaman veya devlete ait hehangi basılı bir materyalde değişiklik yapılacağı zaman buna Yayın Kurulu karar verir.
2. Yayınlar ile ilgili kararı Hükümet Yayıncısı verir.
3. 1) yeni formlar için hazırlanan taslak basılıp yanına açıklama metni konur; her yıl için formların sayısının ne olacağı konusunda bürçede yer ayırılır.
    2) hazırlanan yeni formlar Devlet Matbbasının elindeki kağıt stokunun ne olduğu araştırılarak formların ebatı belirlenir.
    3) Yeni formlar, yasadaki ebatlara göre hazırlanıp yürürlüğe girmeden önce Resmi Gazetede yayınlanır.
4. dokümanlar sunulup yürürlüğe girmeden dört hafta önce taslaklar hazırlanmalıdır

5. paragraflar bilgileri yer alan dokümanlarda eğer kurallar tablosu yer alacaksa ayrı sayfaya basılır.
6. Basılacak olan bilgiler sadece kağıdın tek tarafına basılır.
7. Makale, dergi veya eski kitaplarınn ciltlenme işlemleri Devlet Matbaası tarafından yapılır.
8. "J", "gen", "comm" ve "m" formlarının stokları Devlet Matbaasında, diğer formlar ise ait oldukları kurumlarda muhafaza edilir.
9. Deniz aşırı ülkelere hazırlanan gazete, süreli yayınlar ve standart referanslar kurumlar tarafından 1 Kasım'dan önce koloni idaresine gönderilir.
10. Yerel basında yer alacak olan ilan ve basın bildirileri için ödenecek miktar/para kurumlar tarafından ödenir.

General Orders, 1979 yılında yürürlüğe giren 7/1979 sayılı "Kamu Görevlileri Yasası" ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, bu yasada kamu görevlilerinin atanması, yükselmesi, hakları, yükümlülükleri ve disiplin işlemleri yeralmakla birlikte yazışma ve dosyalama kurallarına yer verilmemiştir. Bu nedenle, resmi yazışma kuralları, dosya sayı sistemi ve dosyalama kuralları konularında belirsizlik ve kuralsızlık en üst düzeye çıkmıştır.

Değiştirilmiş şekliyle 7/1979 Kamu Görevlileri Yasası'nın 124'üncü maddesinin (2)'nci fıkrası gereğince Bakanlar Kurulunca yapılan AE 209/1979 sayılı "Kurumlararası Ortak Sınıflara ilişkin Hizmetiçi Eğitim Tüzüğü"nün Eğitim konuları başlıklı 11'inci maddesi (2)'nci fıkrasındaki "*Hazırlanacak önergelerde, raporlarda ve ilgili kurumlar arasında yürütülen yazışmalarda bir yeknesaklık sağlanması için ortak bir sistem geliştirip bu hizmet sınıfı kapsamına giren kamu görevlilerinin bu hususta eğitilmelerinin sağlanması*" hükmü çerçevesinde, Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi tarafından hazırlanan "Resmi Yazışma Kuralları", 2001 yılı Aralık ayında Personel Dairesi Müdürlüğüne sunulmuştur.(Ek 1) Ancak, 2004 yılı Mart ayına kadar konu ile ilgili herhangi bir gelişme bilgimize gelmemiştir.

Yine, Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi tarafından hazırlanıp, bağlı olduğu bakanlığın onayına sunulan "Sayı Sistemi"nin, öncelikle Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından kullanılmasına karar verilmiştir. Bu yönde Bakanlık Genelgesi

yayınlanmıştır. Ancak, bu genelgeyi sadece Mesleki Teknik Öğretim Dairesi uygulamaya koymuştur. Diğer daireler, genelgeye ve yapılan uyarıya rağmen uygulanmamıştır.

7/1979 sayılı "Kamu Görevlileri Yasası"nın 3'üncü maddesinde yer alan "Kurum" tefsiri 1982 yılında 44/1982 sayılı değişiklik yasası ile değiştirilerek daireler kurum olmaktan çıkarılarak bakanlıklar kurum yapılmıştır. "*"Kurum" Cumhurbaşkanlığını, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclisini, Meclis Dairesini, Başbakanlığı, bağlı daireleri ile birlikte bakanlıkları ve bağımsız daire ve kuruluşları anlatır.*" Bu nedenle kurum arşivi tanımıda değişmiş ve Bakanlık arşivleri kurum arşivi olmuştur. Halbuki işlemin yapıldığı birinci yer yani dairelerin arşivleri kurum arşivi olmalıdır.

Yasanın 15'inci maddesi, *resmi belgelerle* araç ve gereçleri ve görev gereği tahsis edilen taşınır ve taşınmaz malları geri verme ve boşaltma ödevini, 42'nci maddesi gizli bilgileri açıklama yasağını, 50'nci maddesi hizmet sınıflarını ve sınıflar içindeki derecelendirmeyi, 51, 52 ve 53'üncü maddeleri sınıfların açılımını detaylandırmakta ve özellikle 53'üncü maddesinin (1)'inci fıkrası (a) bendi idare memurlarını kapsayan İdari Hizmetler Sınıfını, (j) bendi Mukayyitlik Hizmetler Sınıfını (2)'nci fıkrasının (a) bendi Yardımcı Mukayyitlik Hizmetleri Sınıfını ve (d) bendi Kitabet Hizmetleri Sınıfını tanımlamaktadır. Bu tanım aşağıda verilmektedir.

(d) Kitabet Hizmetleri Sınıfı (Dört dereceli):

(i) *Bu Yasaya bağlı kurumlarda evrak, arşiv ve dosya işlerini yürüten; her türlü belge ve yazışma ile ilgili giriş ve çıkış kayıtlarını tutan*, santral operatörlüğü yapan, haberleşme hizmetlerini ve muhasebe ve hesap gerektiren işlemleri yerine getiren; daktilo ve hesap makinası kullanan ve genel kitabet hizmetlerini yürüten kamu görevlilerini kapsar.

(ii) Bu sınıfa girebilmek için lise veya dengi bir orta öğretim kurumunu bitirmiş olmak koşuldur.

77/1989 sayılı "Personel Dairesi (Kuruluş,Görev ve Çalışma Esasları) Yasası"nda yer alan kadrolar ise şöyledir:

PERSONEL DAİRESİ
KIDEMLİ İDARE MEMURU KADROSU
HİZMET ŞEMASI

Kadro Adı : Kıdemli İdare Memuru

Hizmet Sınıfı : İdari Hizmetler Sınıfı

Derecesi : I (Yükselme Yeri)

Kadro Sayısı :

Maaş : Barem 15-16

I. GÖREV YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

(1) Görevlendirildiği bakanlık veya dairede örgütün idari ve personel işlerinden sorumlu olur ve örgütün tüm idari ve personel fonksiyonlarnı yürürlükteki mevzuata uygun olarak düzenleyip yürütür;
(2) Amirleri tarafından verilecek mevkiine uygun diğer görevleri yerine getirir; ve
(3) Görevlerinin yerine getirilmesinden amirlerine karşı sorumludur.

II. ARANAN NİTELİKLER:

(1) İdari Hizmetler Sınıfında II. Derece İdare Memuru olarak en az üç yıl çalışmış olmak; Ancak, üç yıl çalışmış olma koşulunu haiz uygun nitelikte kamu görevlisinin bulunmaması halinde en az bir yıl çalışmış olma koşulu aranır.
(2) İngilizce veya geçerli yabancı bir dil bilmek avantaj sayılır;
(3) İlgili mevzuat uyarınca yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

PERSONEL DAİRESİ
İDARE MEMURU KADROSU
HİZMET ŞEMASI

Kadro Adı : I. Sınıf İdare Memuru
Hizmet Sınıfı : İdari Hizmetler Sınıfı
Derecesi : II (Yükselme Yeri)
Kadro sayısı :
Maaş : Barem 10-11-12

I. GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

(1) Görevlendirildiği bakanlık veya dairede örgütün idari ve personel işlerinden sorumlu olur ve örgütün tüm idari ve personel fonksiyonlarını yürürlükteki mevzuata uygun olarak düzenleyip yürütür;
(2) Amirleri tarafından verilecek mevkiine uygun diğer görevleri yerine getirir; ve
(3) Görevlerinin yerine getirilmesinden amirlerine karşı sorumludur.

I. ARANAN NİTELİKLER:

(1) İdari Hizmetler Sınıfında III. Derece İdare Memuru olarak en az üç yıl çalışmış olmak;

Ancak, üç yıl çalışmış olma koşulunu haiz uygun nitelikte kamu görevlisinin bulunmaması halinde en az bir yıl çalışmış olma koşulu aranır.

(2) İngilizce veya geçerli yabancı bir dil bilmek avantaj sayılır;
(3) İlgili mevzuat uyarınca yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

PERSONEL DAİRESİ
İDARE MEMURU KADROSU
HİZMET ŞEMASI

Kadro Adı : II. Sınıf İdare Memuru

Hizmet Sınıfı : İdari Hizmetler Sınıfı

Derecesi : III (İlk Atanma ve Yükselme Yeri)

Kadro sayısı :

Maaş : Barem 10-11-12

I. GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

(1) Görevlendirildiği bakanlık veya dairede hiyerarşik üstlerinin yardımcısı olarak örgütün idari ve personel işlerini yürürlükteki mevzuata uygun şekilde yürütür;

(2) Amirleri tarafından verilecek mevkiine uygun diğer görevleri yerine getirir; ve

(3) Görevlerinin yerine getirilmesinden amirlerine karşı sorumludur.

I.. ARANAN NİTELİKLER:

(1) (A) Hukuk, İktisat, Siyasal Bilgiler veya İdari İlimlerle ilgili bir fakülte veya dengi bir yüksek okulu bitirmiş olmak;
(B) Lise veya dengi bir orta öğretim kurumunu bitirmiş olmak ve Kamu Görevlileri Yasasının 75'inci maddesinin (2)'nci fıkrası uyarınca bu sınıfa girmeye hak kazanmış olup kamu görevinde en az altı yıl çalışmış olmak;

(2) İngilizce veya geçerli yabancı bir dil bilmek avantaj sayılır;

(3) İlgili mevzuat uyarınca yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

PERSONEL DAİRESİ

BAŞKATİP KADROSU

HİZMET ŞEMASI

Kadro Adı : Başkatip

Hizmet Sınıfı : Kitabet Hizmetleri Sınıfı

Derecesi : I (Yükselme Yeri)

Kadro Sayısı :

Maaş : Barem 13-14

I. GÖREV YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

(1) Görev yaptığı kurumun tüm genel kitabet işlerinden sorumlu olur ve maiyetindeki kitabet sınıfı personelini gözetir;

(2) Amirleri tarafından verilecek mevküne uygun diğer görevleri yerine getirir; ve

(3) Görevlerinin yerine getirilmesinden amirlerine karşı sorumludur.

II. ARANAN NİTELİKLER:

(1) Kitabet Hizmetleri Sınıfında II. Derece Katip olarak en az üç yıl çalışmış olmak;

Ancak, üç yıl çalışmış olma koşulunu haiz uygun nitelikte kamu görevlisinin bulunmaması halinde en az bir yıl çalışmış olma koşulu aranır.

(2) İlgili mevzuat uyarınca yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

PERSONEL DAİRESİ

I. SINIF KATİP KADROSU

HİZMET ŞEMASI

Kadro Adı : I. Sınıf Katip

Hizmet Sınıfı : Kitabet Hizmetleri Sınıfı

Dexecesi : II (Yükselme Yeri)

Kadro Sayısı :

Maaş : Barem 11-12

I. GÖREV YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

(1) Görev yaptığı kurumun, evrak, arşiv ve dosya işlerini ve her türlü yazışmalarla ilgili giriş ve çıkış kayıtlarını yürütür;

(2) Haberleşme, muhasebe ve hesap gerektiren işlemleri yerine getirir;

(3) Daktilo ve hesap makinesi kullanır;

(4) Genel kitabet hizmetlerini yürürlükteki mevzuat ve amirlerinin yönergelerine uygun olarak yerine getirir;

(5) Amirleri tarafından verilecek mevkiine uygun diğer görevleri yerine getirir; ve

(6) Görevlerinin yerine getirilmesinden amirlerine karşı sorumludur.

II. ARANAN NİTELİKLER:

(1) Kitabet Hizmetleri Sınıfında III. Derece Katip olarak en az üç yıl çalışmış olmak;

Ancak, üç yıl çalışmış olma koşulunu haiz uygun nitelikte kamu görevlisinin bulunmaması halinde en az bir yıl çalışmış olma koşulu aranır.

(2) İlgili mevzuat uyarınca yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

PERSONEL DAİRESİ

II. SINIF KATİP KADROSU

HİZMET ŞEMASI

Kadro Adı : II. Sınıf Katip
Hizmet Sınıfı : Kitâbet Hizmetleri Sınıf
Derecesi : III (Yükselme Yeri)
Kadro Sayısı :
Maaş :Barem 9-10

I. GÖREV YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

(1) Görev yaptığı kurumun evrak, arşiv ve dosya işlerini ve her türlü yazışmalarla ilgili giriş ve çıkış kayıtlarnı yürütür;

(2) Haberleşme, muhasebe ve hesap gerektiren işlemleri yerine getirir;

(3) Daktilo ve hesap makinesi kullanır;

(4) Genel kitabet hizmetlerini yürürlükteki mevzuat ve amirlerinin yönergelerine uygun olarak yerine getirir;

(5) Amirleri tarafından verilecek mevkiine uygun diğer görevleri yerine getirir; ve

(6) Görevlerinin yerine getirilmesinden amirlerine karşı sorumludur.

II. ARANAN NİTELİKLER:

(1) Kitabet Hizmetleri Sınıfında IV. Derece Katip olarak en az üç yıl çalışmış olmak;

Ancak, üç yıl çalışmış olma koşulunu haiz uygun nitelikte kamu görevlisinin bulunmaması halinde en az bir yıl çalışmış olma koşulu aranır.

(2) İlgili mevzuat uyarınca yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

PERSONEL DAİRESİ
KATİP YARDIMCISI KADROSU
HİZMET ŞEMASI

Kadro Adı : Katip Yardımcısı
Hizmet Sınıfı : Kitabet Hizmetleri Sınıfı
Derecesi : IV (İlk Atanma Yeri)
Kadro Sayısı :
Maaş : Barem 6-7-8 (4(2).7/1999)

I. GÖREV YETKİ VE SORUMLULUKLARI:

(1) Görev yaptığı kurumun, evrak, arşiv ve dosya işlerini ve her türlü yazışmalarla ilgili giriş ve çıkış kayıtlarını yürütür;

(2) Telefon operatörlüğü, haberleşme, muhasebe ve hesap gerektiren işlemleri yerine getirir;

(3) Daktilo ve hesap makinesi kullanır;

(4) Genel Kitabet Hizmetlerini yürürlükteki mevzuat ve amirleririn yönergelerine uygun olarak yerine getirir;

(5) Amirleri tarafından verilecek mevkiine uygun diğer görevleri yerine getirir; ve

(6) Görevlerinin yerine getirilmesinden amirlerine karşı sorumludur.

II. ARANAN NİTELİKLER:

(1) Lise veya dengi bir orta öğretim kurumunu bitirmiş olmak;

(2) Dakikada en az 25 kelime daktilo yazabilmek; (4(2).7/1999)

(3) İlgili mevzuat uyarınca yapılacak sınavlarda başarılı olmak.

Kadro dışında amblem (Remz), mühür ve imza ile ilgili mevzuat ise şöyledir:

Bölüm III

Cumhur Başkan Muavini tarafından 20 Mayıs, 1961 tarihinde imzalanan " Türk Cemaat Meclisi Resmî Remz Kanunu ", Anayasanın 49'uncu maddesinin (I)bendi gereğince yayınlanır.

Sayı 11/1961.

TÜRK CEMAAT MECLİSİ RESMİ REMZ KANUNU

30 Kasım, 1961

Madde 1

Bu kanunun sonunda gösterilen remz, Türk Cemaat Meclisinin resmî remzidir.

Madde 2

Türk Cemaat Meclisi ve Türk Cemaat kanunları ile tesis edilen bütün Daireler, organ ve makamlar ve bunlara bağlı bütün teşekkül ve müesseseler, her nevi resmî muamelelerinde ve sair hususlarda alâmet olarak, kendi isimlerini havi olmak üzere 1'inci maddede gösterilen remzi kullanırlar.



Madde 3

Bu kanun 1 Mayıs,1961 tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Diğer Yasalar'daki maddeler,

Arşiv ve arşiv malzemesi ile ilgili tesbit edebildiğimiz diğer mevzuat aşağıda sunulmaktadır:

5/1976 SEÇİM VE HALK OYLAMASI YASASI

Hesaba katılan ve katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelleri ve seçilme tutanakları ve seçim veya halkoylaması ile ilgili diğer **her türlü belge, altı ay süre ile,** ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, merkezde Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından saklanır ve Yüksek Seçim Kurulunun istemi olmadıkça hiçbir yere gönderilemez.

17/1999 GENEL MUHASEBE YASASI

Kayıtların Muhafazası

19. Kayıtlar ve Kayıtların asgari muhafaza süresi şunlardır:

Kayıt İsmi		Asgari Muhafaza Süresi:
(1)	Esas Maliye Defteri Kebirleri Kasa ve Yevmiye Defteri	20 yıl
(2)	Özeller ve Yardımcı Kayıtlar	7 yıl
(3)	Ödeme Emirleri ve Tahsilat Makbuzları	7 yıl
(4)	Özel Defteri Kebirler ve Kayıtlar (Bütün muamelelerin tamamlanması ve içindeki son hesabın kapanmasından sonra)	20 yıl
(5)	Emeklilik Maksatları İçin Lüzumlu Olan Kadro ve Maaş Kayıtları	60 yıl

Yukarıda belirtilen asgari süreler geçtikten sonra ilgili belgelerin imhası için Hazine ve Muhasebe Dairesi Müdürlüğünün onayı şarttır.

Fasıl 154 CEZA YASASI

Kamu görevlilerinin sahtekarlık yapmaları ve emniyeti suistimal etmeleri

133. Kamu hizmetlerinde istihdam edilen herhangi bir kişi, mevkiinin görevlerini yaparken, kamuyu ilgilendiren herhangi bir sahtekârlık veya emniyeti suistimal suçu işlerse, bu tür bir sahtekarlık veya emniyeti suistimalin özel bir kişi aleyhine işlenmesi halinde cezai olup olmadığına bakılmaksızın hafif bir suç islemiş olur.

Resmi görevde ihmal

134. Kamu hizmetlerinde istihdam edilen herhangi bir kişi, yasalarca yapmaya yükümlü olduğu herhangi bir görevi yapmayı kasden ihmal ederse hafif bir suç

işlemiş olur; ancak, bu tür bir görev yaparken normal güç ve hareketlilikteki bir insanın karşılaşması beklenen tehlikeden daha büyük bir tehlike ile karşılaşmamalıdır.

Resmi sırların ifşa edilmesi

135. (1) Kamu hizmetlerinde istihdam edilen herhangi bir kişi, mevki icabı öğrendiği ve görevinin gizli tutması gerektirdiği ve mevkii icabı eline gelen ve gizli tutmakla görevli olduğu herhangi bir belgeyi, yayınlamaya veya haber vermeye yükümlü olduğu kişilerden başka kişilere yayımlar veya haber verirse, hafif bir suç işlemiş olur.

(2) Kamu hizmetlerinde istihdam edilen herhangi bir kişi, gerekli yetkisi olmadan, işverenin malı olan herhangi bir belgenin bir suretini çıkarır veya yaparsa, hafif bir suç işlemiş olur ve bir yılı geçmiyen hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Baş savcı tarafından veya onun rızası ile olmadıkça bu madde kuralları altında işlenen bir suç için, kavuşturma açılmaz.

Yasal görevlere riayetsizlik

136. Her kim, kamuyu veya bir kısmını ilgilendiren ve bir yasanın yasakladığı herhangi bir fiili işlemek veya Yasanın yapılmasını gerektirdiği bir fiili yapmayı ihmal etmekle bir Yasaya kasten riayet etmezse hafif bir suç işlemiş olur ve yasada Yasama organının niyetinin bu tür bir rivaetsizlik için başka ceza öngörmek olduğu anlaşılmadıkça, iki yılı geçmiyen hapis veya yüz Kıbrıs lirasını geçmiyen bir para cezası veya her iki ceza ile de cezalandırılır:

Yasal emirnamelere riayetsizlik

137. Her kim, herhangi bir Mahkeme veya o hususta gerekli biçimde yetkilendirilmiş bir memur veya kamu görevlisinin gerekli şekilde isdar ettiği veya verdiği herhangi bir emirname, müzekkere veya talimata riayet etmezse, hafif bir suç işlemiş olur ve bu tür bir riayetsizlik için açıkça başka herhangi bir ceza veya işlem tarzı öngörülmedikçe iki yılı geçmiyen hapis cezası ile cezalandırılır.

Hırsızlık için genel ceza.

262. Her kim çalınabilecek herhangi bir şeyi çalarsa, hırsızlık yapmış olur ve hırsızlığın yapıldığı koşullar veya çalınan şeyin niteliğinden ötürü başka bir ceza öngörülmedikçe, üç yılı geçmiyen bir hapis cezası ile cezalandırılır.

Kişilerin üzerinde veya transitte olan eşyaların çalınması.

266. Hırsızlık aşağıdaki koşulların herhangi biri altında yer alırsa, sanık beş yılı geçmiyen hapis cezası ile cezalandırılır.

(a) Eşyanın başka bir kişinin üzerinden çalınması ;

(b) Eşyanın bir konuttan çalınması ve değerinin beş Kıbrıs lirasından fazla olması veya suçlunun hırsızlık sırasında veya hırsızlıktan hemen önce veya sonra konuttaki herhangi bir kişiye karşı şiddet kullanması veya kullanma tehdidinde bulunması ;

(c) Eşyanın herhangi bir türdeki gemi veya araçtan veya bir yerden başka yere transit olarak götürülmekte olan eşyaların taşınması veya muhafaza altında tutunması için kullanılan herhangi bir yer veya ambardan çalınması ;
(d) Çalınan şeyin bir demiryoluna bağlı veya onun bir parçası olması ;

(e) Eşyanın kazaya uğramış veya karaya oturmuş zor durumdaki bir gemiden çalınması ;
(f) Eşyanın yerleştirildiği veya muhafaza edildiği bir Devlet dairesinden çalınması;
(g) Suçlunun suçu işlemesi için bir anahtar veya aletle herhangi bir kilitli oda, kutu veya başka bir kabı açması.

Kamu görevlilerinin hırsızlık yapması

267. Suçlu devlet memuru ve çalınan eşya devlet malı ise veya memuriyetinden ötürü tasarrufuna geçmişse yedi yılı geçmiyen hapis cezası ile cezalandırılır.

Alma v.b.

306. Her kim, çalınmış veya ağır veya hafif bir suç teşkil eden koşullar altında herhangi bir biçimde elde edilmiş herhangi bir eşyayı bilerek alır veya muhafaza ederse, çalma veya elde etme gibi ayni derecede ağır veya hafif bir suç işlemiş olur ve-
(a) Ağır bir suç halinde beş yılı geçmiyen ve ,
(b) hafif bir suç halinde de iki yılı geçmiyen hapis cezası ile cezalandırılır.

7/1979 KAMU GÖREVLİLERİ YASASI

Gizli bilgileri açıklama yasağı

42. **(1)** Kamu görevlileri, görevlerini yerine getirirken öğrendikleri ve gizli tutulması gerektiğinin kendilerine yazılı olarak bildirildiği bilgileri, amirlerinin yazılı onayı dışında hiçbir kişiye açıklayamazlar ve devlete ait resmi belgeleri yayınlayamazlar.

(2) Kamu görevlileri, (1). fıkrada belirtilen bilgileri, görevlerinden ayrılmış olsalar dahi on yıl süreyle sır olarak saklamakla yükümlüdürler.

(3) Kamu görevlileri, görevlerinin yürütülmesi ile ilgili bir konuda yetkili mahkemece önünde tanıklık yapmak veya muhafazalarında bulunan bir resmi belgeyi mahkemeye göstermek üzere çağrıldıkları zaman, yetkili mahkemece yapılan bu çağrıya uymak ve çağrı yazısını bağlı bulunduğu amirin bilgisine getirmekle yükümlüdürler.

(4) Yasa dışı işlemleri ilgilendiren konularda bu maddede öngörülen Yasaklama söz konusu olamaz.

Sayı : 48/1977

KAMU ALACAKLARININ TAHSİLİ USULÜ HAKKINDA YASA

8. (2) Kamu alacaklarının tahsilinde kullanılan makbuzların şeklini Maliye Bakanlığı saptar ve bastırır.

(3) Makbuzlar kıymetli evrak hükmünde olup seri numaraları takip eder ve zimmet karşılığı sorumlu kamu görevlilerine verilir.

Ödemenin ispatı 11 Kamu alacağının ödendiği, yetkili ve sorumlu kamu görevlileri tarafından verilen makbuzlarla, banka ve postahanelerin kayıtları ile isbatlanabilir.

Haciz 19 Haciz işlemleri Tahsilâttan Sorumlu Dairece düzenlenen ve düzenlendiği

varakası tarihten başlayarak en geç on beş gün içerisinde usulüne göre verilmiş mahkeme kararıyla onaylanan bir haciz varakasına dayanılarak yapılır.

Haciz varakalarının şekli ve özelliği Maliye Bakanlığınca belirlenir.

Artırmaya katılmaya-caklar 51 Bu Yasanın uygulanmasında görevli bulunan kimseler, satılacak taşınır ve taşınmaz malların artırmasına, kendileri, eşleri, çocukları ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhrî hısımları iştirak edemezler.

Aynı görevli kişiler üçüncü şahıslara sattıkları taşınır ve taşınmaz malları **beş yıl**[129] içinde o kişilerden satın alamazlar. Aksine hareket eden görevli memurlar hakkında 50. maddenin 2. paragrafı kuralları uygulanır.

Resmi yazışma ve dosyalama kuralları ile ilgili olarak, General Orders'ten sonra Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu'na (05.07.1970-12.03.1973) bağlı Sağlık ve Sosyal İşler Üyeliği (Bakanlığı)'nin yayınlamış olduğu "Daire Usulü Talimatnamesi" bulunmaktadır. Arşiv İşleri başlığı altında 20 madde, İdari Kadro başlığı altında 8 madde ve Daktilolar başlığı altında 3 madde ile toplam 10 sayfalık metin vardır. Bu metin dışında ilk sayfası bulunmayan bir sirküler daha bulunmaktadır. Bu sirkülerin ikinci ve üçüncü sayfaları, izinlerin kullanımı ve ziyaretçilerin uyacakları usulleri diğer üç sayfada 13 başlık altında iş cetvelleri verilmektedir.

Daha sonra, 29 Kasım 1974 tarih ve 81 numaralı Maliye Bakanlığı Genelgesi karşımıza çıkmaktadır. Maliye Bakanı Rüstem Z. Tatar imzasıyla yayınlanan Genelge'de *"Hizmet şemalarında öngörülen mevzuatla ilgili gerekli kurs ve imtihanların düzenlenebileceği tarihe kadar Yönetim hizmetlerinde, İdari ve Kitabet Kadrolarında görev almış memurların, tüm Bakanlıklar ve Daireler arası muhaberat, dosyalama ve arşiv işlemlerini daha iyi bir düzen ve yeknesaklık içinde yapabilmelerini sağlamak amacı ile, Personel Dairesince hazırlanmış Teknik bir Kılavuz ekte sunulmuştur."* kapak yazısı ile üç sayfa halinde özet bilgi bulunmaktadır. Bu

[129] Satış işlemini gerçekleştiren memurun ve satılan malın kayıtları en az 5 yıl saklanmalıdır.

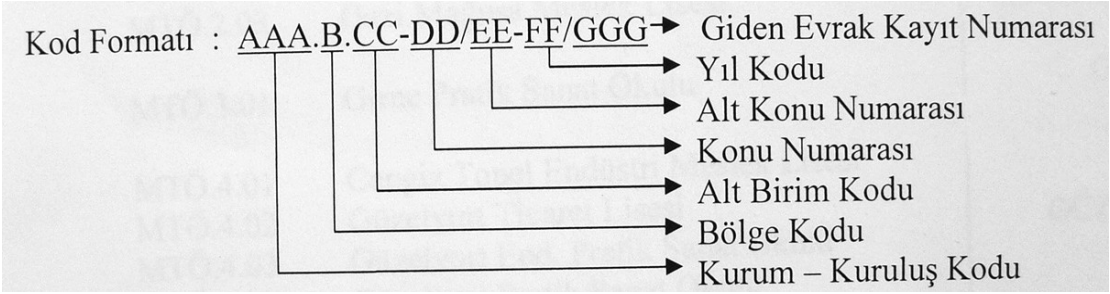
Genelge ile verilmiş olan bilgilerin Personel Dairesince dönem dönem kitabet hizmeti sınıfı personeline hizmetiçi eğitim olarak verildiği öğrenilmiştir.

2001 yılında Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi "Resmi Yazışma Kuralları"nı ve Polis Genel Müdürlüğü Polis Okulu Müdürlüğü ise "Mesleki Teknik Yazışma Kursu Ders Notları"nı hazırlamışlardır.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, belge yönetimini sağlamak için, "Kamu Kurum ve Kuruluşları Sayı Sistemi"ni hazırlamıştır. Burada ifade edilmek istenen belge yönetimi; belgenin, üretiminden son düzenlenmesine kadar sistematik bir kontroldür. Böyle bir sistematik yaklaşım; bir kurumda artan kırtasiyeyi azaltmak, bilgi ve belge isteklerine etkin erişim sağlamak, güncelliğini yitiren belgeleri depolamak, devletin tüm kurumlarının dokümantasyon gereksinimlerini karşılamak ve kurumların tarihi kayıtlarını korumak gibi belgelerin yaşamının tüm aşamalarını kontrol etmek için gereklidir.

Bu çerçevede, bilgiye ulaşımı ve denetimi sağlamak için her belgenin ayrı bir numarası olması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, sistem ile Kurum – Kuruluşlar arasında bilgi iletişimde kolaylık sağlanması ve standardizasyon temini amaçlanmıştır.

Belgelere kayıt verebilmek için üç ana bölüme sahip Sayı Sistemi oluşturulmuştur.
Şöyle ki :



Konu, 2002 Mart ayında Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na sunulmuş ve Eğitim Bakanlığı'nda uygulamaya konulmasına karar verilerek, beş bölgede okul sekreterlerine yönelik "Belge Sayı Sistemi" eğitimi verilmiştir.

Milli Arşiv'in ilk kuruluş ve görev yasa tasarısı "Arşiv Kanunu (Tasarı)" adı altında 14.2.1975 tarihinde hazırlanmıştır. 2.7.1975 tarih ve 1975/7/1 sayılı yazı ile Kıbrıs Türk Federe Devleti, Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi'ne gönderilmiştir. Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi 19.8.1975 tarih ve 35/73/2 sayılı yazısı ile Baş Savcılık Dairesi'nden görüş istemiştir. Baş Savcılık Dairesi, 28.8.1975 tarih ve 41 sayılı yazısı ile taslağı yasa tasarısı haline getirdiğini ve ek'te sunduğunu belirtmektedir.

1977 yılında Kültür Sanat Kurultayı'na da "Basılı Yayınları Derleme Yasası Tasarısı" ile birlikte sunulmuştur.

Sayın Nejat Konuk'un Başbakanlığı döneminde, Ulusal Eğitim ve Kültür Bakanı Sayın Kenan Atakol'un sunduğu ve Başbakanlıkca 4.1.1978 tarih ve BB/59/75-130 sayılı yazı ile Meclis'e gönderilen "KTFD Milli Arşiv (Kuruluş ve Görev) Yasa Tasarısı" Y-180 numarası ile kaydedilip 5.1.1978 tarihinde Genel Kurula sunulmuştur. Meclis Başkanlığı'nca 9.1.1978 tarih ve 4/77 sayılı yazı ile İdari ve Sosyal İşler Komitesi Başkanlığı'na gönderilmiştir. 1980 yılına kadar komite gündeminde kalan yasa tasarısı 1980 yılında yapılan seçimlerden sonra kadük olmuştur.

Milli Arşiv'de çekilen fotokopilerin ücretleri konusunda 1979 yılında ortaya bir sorun çıkmıştır. Sorunun giderilmesi için Bakanlar Kurulu'ndan karar çıkarılmıştır. Bu kararda belge kopyalarının bedelleri sunulmaktadır. Karar metni aşağıda sunulmaktadır:

"KARAR NUMARASI : Ç – 751 – 79

K. T. MİLLİ ARŞİV VE ARAŞTIRMA MERKEZİNDEKİ BELGELERİN KOPYALARININ DIŞA VERİLMESİNDE TALEP EDİLECEK ÜCRET

(Önerge No : 601/79)

(E.K.G.B.)

Bakanlar Kurulu, K. T. Milli Arşiv ve Araştırma Merkezinde bulunan belgelerin Resmi Kuruluşların talepleri dışında isteyenlere, fotokopi, suret veya film olarak verilmesi veya gönderilmesi halinde aşağıdaki ücretlerin alınmasını onayladı :

1. Orijinal belgelerden
    a. Tek ve eşsizlik durumundaki belgelerin her sayfası için 100 TL + fotokopi çekiminin piyasa değeri;
    b. Birden fazla olan belgeler için 50 TL + fotokopi çekiminin piyasa değeri;
2. Suret veya film halindeki belgeler için 25 TL + fotokopi çekiminin piyasa değeri;
3. Modern yayın belgeleri için fotokopi çekiminin piyasa değerinin iki katı kadar ücret.

19.9.1979"

1983 yılında "Arşiv Hakkında Yasa Teklifi" hazırlanmışsa da ileri gitmemiştir. 28.6.1989 tarih ve BB/2/85-359 sayılı yazı ile Başbakan Dr.Derviş Eroğlu "Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasa Tasarısı"nı Cumhuriyet Meclisi Başkanlığı'na göndermiştir. Meclis'te YT 368/4/89 numara ile Kuruluş Yasa Tasarılarını İnceleme Komistesi'ne gönderilmiştir. İvedilik kararı 20.10.1989 5. Birleşim'de alınmıştır. Komite, tasarıyı 6.12.1989 tarihinde görüşerek yaptığı değişiklikler sonucu oybirliğiyle kabul etmiştir. Genel Kurulun 38'inci (20 Şubat 1990) Birleşiminde görüşülen yasa tasarısı, 21 Şubat 1990 tarih ve YT.No: 368/4/89 sayı ile Cumhurbaşkanlığı'na gönderilmiştir. Resmi Gazete'nin 1 Mart 1990 tarih ve 23 sayılı nüshasında 15/1990 sayı ile yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nin 1994 yılında oluşturulan DP – CTP Koalisyon Hükümeti Protokolunda, Başbakanlığa bağlanması öngörülmüştür. 15/1990 sayılı yasada, Daire'nin Eğitim ve Kültür işlerinden sorumlu Bakanlığa bağlı olduğuna ilişkin hükümler bulunduğundan bunların değiştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Başbakan Hakkı Atun tarafından 4 Mart 1994 tarihinde Değişiklik

Yasa Tasarısı Cumhuriyet Meclisi'ne sunulmuştur. Esas yasanın 2'nci maddesine "Kurum" tefsiri ilave edilmiş ve 14'üncü maddesi yürürlükten kaldırılarak yerine yeni 14'üncü madde konmuştur. Başbakanlığın, ivedilik talebi 19 Nisan 1994 tarihinde Genel Kurulun 25'inci Birleşiminde kabul edilmiştir. İdari ve Sosyal İşler Komitesi'nde görüşülüp oybirliği ile kabul edilen tasarı 17 Mayıs 1994 tarihli 30'uncu Birleşimde görüşülerek kabul edilmiş ve 31 Mayıs 1994 tarih ve 61 sayılı Resmi Gazete'de 22/1994 sayılı yasa olarak yürürlüğe girmiştir.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası'na ilişkin yorumlarım:

Kısa İsim. 22/1994

1. Bu Yasa, "Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası" olarak isimlendirilir.

BİRİNCİ KISIM

Genel Kurallar

Tefsir

2. Bu Yasada metin başka, türlü gerektirmedikçe:

"Arşiv Malzemesi", Kıbrıs'ın fethedildiği 1571 yılından sonrasına ait ve en son işlem tarihi üzerinden en az otuz üç yıl geçmiş ve kesin sonuca bağlanmış; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yer alan resmi daire, kuruluş ve kurumların gördükleri hizmetler, yaptıkları haberleşme ve İşlemlerle ilgili olarak düzenlenen her türlü yazılı evrak, defter, resim, plan, harita, film, fotoğraf, plak, ses bandı, baskı ve benzeri belgeleri anlatır.

Bu madde de "*Kıbrıs'ın fethedildiği 1571 yılından sonrasına ait*" söz dizisi malzemeyi kısıtlamaktadır. Bilindiği gibi Kıbrıs'a ilk harekat 1570 yılında gerçekleşmiş ve Lefkoşa şehri bu yılda alınmıştır. Ayrıca 1571 yılından önce Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin varlığı[130] ve Anadolu ile Kıbrıs arasındaki ilişkiler nedeniyle Osmanlı arşivlerinde bazı malzemelerin varlığı bilinmektedir.

[130] Leontios MAKHAIRAS: **Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus Entitled 'Chronicle'.** (Oxford, 1932), s. 99-127.

Ayrıca, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yer alan resmi daire, kuruluş ve kurumların” söz dizisinde yeralan “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yer alan” ifadesi ile Kıbrıs ve Kıbrıslı Türkler hakkında yurtdışında oluşturulan bilgi taşıyıcılar kapsam dışında kalmaktadır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, Türkiye Büyük Millet Meclisi oturumları, Osmanlı döneminde Sadarette üretilen belgeler ve benzerleri. Ayni cümlenin devamında yer alan “resmi daire, kuruluş ve kurumların” ifadesi ile özel şahısların bu yasa dışında oldukları ve kuruluş, ifadesinin Sivil Toplum Örgütlerini (NGO) kapsayıp kapsamadığı konusunda bir belirsizlik olduğu izlenimi edinilmektedir.

“Daire”, Milli Arşiv ve Araştırma Dairesini anlatır.

“Devlet “, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletini anlatır.

22/1994 "Kurum", Dairenin bağlı olduğu Kurumu anlatır. Yasa metni içerisinde geçen

"Bakanlık" sözcükleri de "Kurum" olarak okunur ve anlaşılır.

22/1994 sayılı değişiklik yasası ile değiştirilen bu tefsir ile kurum sözcüğü yerine “Bakanlık” sözcüğünün tefsirinin yapılması gerekir. Çünkü, değiştirilmiş şekliyle 7/1979 sayılı “Kamu Görevlileri Yasası”nın 3’üncü maddesinde yeralan “Kurum” tefsirinde yapılacak bir değişiklikle “Kurum” tefsiri daireyi kurum yerine getirirse, burada bir çelişki doğacaktır.

"Müdür", Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Müdürünü anlatır.

Bu maddeye, Arşivlik Malzeme, Ayıklama, İmha, Mükellef ve Özel Arşiv sözcüklerinin de tefsirleri eklenebilirdi.

Dairenin Kuruluş Amacı.

3. Dairenin kuruluş amacı, arşivlik malzemenin değerlendirilmesi, koruma altına alınması, Uluslararası arşivlerle İlişkilerin düzenlenmesi, arşiv hizmetlerinin süratle ve güvenilir bir biçimde yürütülmesi ile ilgili esasları düzenlemektir.

Arşivlik malzemenin tanımı yapılmadığı halde burada bu ifade kullanılmıştır. Bu nedenle "koruma altına alınması" ifadesi ile neyin korunacağı anlaşılamamakta ve bir sorun yaratmaktadır. "Uluslararası arşivlerle İlişkilerin düzenlenmesi," sözcüklerinden sonra yer alan "arşiv hizmetlerinin süratle ve güvenilir bir biçimde yürütülmesi ile ilgili esasları düzenlemektir." İfadesi ile hangi arşivlerden bahsettiği anlaşılamamaktadır. Özel arşivlerin düzenlemesini de kapsıyormu? ne kadar etkili olur? yaptırımı nedir? .gibi soruların karşılığı yasada yer almamıştır.

İKİNCİ KISIM
Kuruluş ve Görevler

Dairenin Kuruluşu

4. Daire, bir Müdür yönetiminde bir Müdür Muavini ile yeteri kadar Mesleki ve Teknik ve Genel Hizmetler Sınıfı Personelinden oluşur.

Dairenin Görevleri.

5. Dairenin başlıca görevleri şunlardır:

(1) Arşiv malzemesini toplamak, tasnif etmek, düzenli şekilde muhafaza etmek ve değerlendirmek;

(2) Arşiv malzemesinin, ilmin hizmetinde değerlendirilmesi için gerekli bilimsel ve teknik hazırlığı yapmak, bu malzemeyi ilgili gerçek ve tüzel kişilerin yararlanmasına sunmak;

(3) Uluslararası arşivcilik ve bununla ilgili bilimsel faaliyetleri izlemek, bu alandaki önemli eserleri çevirmek ve yayınlamak, önemli ve değerli arşiv malzemesini yurt ve dünya bilim çevrelerine sunmak için yayınlarda bulunmak; ve

(4) Arşiv malzemesinin bozulmasını veya yok olmasını önleyecek ve korunmasını sağlayacak her türlü çağdaş önlemi almak.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Çalışma Esasları

Yönetim

6. Dairenin her kademedeki yöneticileri, yürütmekle yükümlü

oldukları görevleri, Anayasa, yasa, tüzük ve yönetmelik kurallarına ve ilgili plan ve programlara uygun olarak Bakanlık genelge, yönerge ve emirleri çerçevesinde yürütmekle yükümlüdürler.

Dairenin Sorumluluğu ve koordinasyon esasları.

7. (1) Daire, hizmet alanlarına giren konularla ilgili olarak, Bakanlık ve/veya daireler ve yerel yönetimler arasında uyum sağlamakla ve bu kuruluşların görevlerini tam olarak ve etkin bir biçimde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla gerekli önlemleri almakla sorumludur.

(2) Daire ile diğer kurum ve kuruluşlar arasında yapılacak danışma işlemleri ve koordinasyon çalışmaları müdür aracılığı ile gerçekleştirilir.

Yetki Devri.

8. Dairenin her kademedeki yöneticileri, belirli görevleri sınırlarını açıkça belirtmek koşuluyla yetki ve sorumlulukları ile birlikte kısmen veya tamamen astlarına devredebilirler.

Ancak, bu şekilde yetki devri üstün sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Sözleşmeli Personel
7/1979
12/1982
44/1982
42/1983
5/1984
29/1984
50/1984
2/1985
10/1986
13/1986
30/1986
31/1987
11/1988
33/1988
13/1989
34/1989
73/1989
8/1990

9. Dairede, her yıl Bütçe yasasında gösterilmek koşuluyla, Kamu Görevlileri yasasının 6. maddesi kuralları çerçevesinde sözleşmeli personel istihdam edilebilir.

Daireye Bağlı Milli Arşiv Kurulu

10. Dairenin görevlerinin yerine getirilmesinde sürekliliği olan bir Milli Arşiv Kurulu oluşturulur. Milli Arşiv Kurulu; Müdürün Başkanlığında, Müdür Muavini, iki Mütercim ile bir Transkripsiyon ve Değerlendirme Memurundan oluşur.

Milli Arşiv Kurulunun çalışma esasları ile işlemleri, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak tüzüklerle belirlenir.

DÖRDÜNCÜ KISIM
Çeşitli Kurallar

Kadrolar Birinci Cetvel

11. (1) Dairede çalıştırılacak personele ilişkin kadroların adı, kadro sayısı, hizmet sınıfı, sınıf içindeki derecesi ve maaş baremleri, bu Yasaya ekli Birinci Cetvelde öngörülmektedir.

(2) Daire kadroları, her yıl Bütçe Yasasında gösterilir ve her yıl, Bütçe Yasasına konacak ödenekler çerçevesinde doldurulur.

7/1979
3/1982
12/1982
44/1982
42/1983
5/1984
29/1984
50/1984
2/1985
10/1986
13/1986
30/1986
31/1987
11/1988
33/1988
13/1989
34/1989
731989
8/1990

(3) Bu Yasaya ekli Birinci Cetvelde, her kadro için öngörülen baremler, Kamu Görevlileri Yasasasına ekli Birinci Cetvelde öngörülen baremlerin karşılığıdır.

Hizmet Şemaları İkinci Cetvel.

12. (1) Daire personelinin görev, yetki ve sorumlulukları ile nitelikleri, bu Yasaya ekli İkinci Cetveldeki hizmet şemalarında öngörülmektedir.

(2) Müdür, Daire Kadrolarında çalışmakta olan kamu görevlilerini, özlük haklarına ve statülerine halel gelmemek koşulu ile mevkileri ile uygun diğer görevlerde çalıştırabilir.

BEŞİNCİ KISIM
Son Kurallar

Yürürlükten Kaldırma

13. Bu Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak Genel Kadro

16/1981
30/1981
38/1983
18/1984
10/1985

Yasasının ekli Birinci Cetvelinde yer alan Gençlik ve Kültür Dairesi Kadrolarında öngörülen Milli Arşiv Bölümü Kadroları ile ilgili kuralları yürürlükten kaldırılır.

Ancak, Milli Arşiv Şube Amiri ile Milli Arşiv Memuru kadrolarında çalışan personelin bu kadrolarla ilişkisi başka kadrolara atanacakları tarihe kadar kadrosu kaldırılmamış gibi devam eder.

Yürütme yetkisi
22/1994
57/1977
25/1987
76/1989
26/1991
28/1992

14. Bu Yasayı , Bakanlıkların Kuruluş İlkeleri Yasası tahtında çıkarılan "Bakanlıklara Bağlı Daireler Tüzüğü" ile Dairenin bağlandığı Kurum yürütür.

Yürürlüğe Giriş.

15. Bu Yasa, Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten başlayarak yürürlüğe girer.

Tüzükler, yasalardan güç alarak yayınlanır. Yani bir tüzük hazırlayabilmeniz için ilgili yasanın buna yetki vermesi gereklidir.

1975 yılında sunulan yasa gibi, tüzük ve yönetmelik de işlem görmediğinden yürürlük kazanamamıştır. Milli Arşiv, 30 Nisan 1980 tarih ve MA 5/80-1 sayı ile bir tüzük tasarısı daha sunmuş ancak bu da yürürlük kazanamamıştır. "Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası"nın 1990 yılında yürürlüğe girmesi üzerine, 20.10.1992 tarih ve MA 4.1/92 sayılı yazı ile Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na gönderilen Tüzük ve Yönetmelik taslakları hakkında Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nın 22 Ekim 1992 tarih ve E.201/92 sayılı yazısında konunun Bakanlar Kurulu'na sunulduğu bildirildi. "Milli Arşiv Kurulu Çalışma Esasları ve İşlemleri Tüzüğü" Bakanlar Kurulu'ndan 7 Nisan 1993 tarih ve E.404-93

sayılı karar ile geçmiştir. 21 Nisan 1993 tarih ve 41 sayılı Resmi Gazete'de AE.164 numara ile yayınlanmıştır.

Milli Arşiv Kurulu'nun yapısının değişmesi ihtiyacı üzerine 31.1.2001 tarih ve E.201/2001 sayılı Bakanlık yazısına Hukuk Dairesi (Başsavcılık) 7.2.2001 tarih ve MECKB/2001 sayı ile olumsuz görüş vermiştir.

Yönetmelik için ise, 14.10.1996 tarih ve MA10/96 sayılı yazı yazılmış, olumlu sonuç alınmamış ve 27.8.1997 tarih ve MA/10/97 sayılı yazı ile Cumhurbaşkanlığı Dairesi'nde Eğitim ve Kültür İşleri Özel Danışmanı Sayın Dr.Hüsnü Feridun'dan yardım istenmiştir.

Bunun üzerine Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 16 Eylül 1997 tarih ve E 201/97 sayılı yazısı ile Hukuk Dairesi (Başsavcılık)'nden görüş istenmiştir. Hukuk Dairesi (Başsavcılık) gerekli düzenlemeler ve görüş ile birlikte yönetmelik tasarısını 25 Eylül 1997 tarih ve MEDGSB/97-2 sayılı yazıyı Bakanlığa yollamıştır. Bakanlık, 29 Eylül 1997'de düzeltmelerin yapılması için yönetmelik taslağını Milli Arşive göndermiştir. Milli Arşiv, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, yönetmelik taslağını 7.10.1997 tarih ve MA.10/97 sayılı yazı ile Bakanlığa göndermiştir. Bakanlık, 10 Ekim 1997 tarih ve E 201/97 sayılı yazı ile tekrar Savcılığa göndererek yeniden görüş istemiştir. Hukuk Dairesi, (Başsavcılık) 15 Ekim 1997 tarih ve MEKGSB/97-3 sayılı yazı ile yönetmelik taslağını mevzuata uygun bulmuştur.

Olumlu görüş gelmesi ile, önergeyi Sayın Günay Caymaz, 15.12.1997 tarihinde Bakanlar Kurulu'na sunmuştur. Bakanlar Kurulu, MEKGSB:1977/97 sayılı önergeyi, 24.12.1997 tarih ve E-2075-97 sayılı kararı ile onaylamış ve "Arşivlik malzemenin korunması, değerlendirilmesi, tasnifi, araştırılması ve arşiv tekniği yönetmeliği"nin Resmi Gazete'de yayınlanmasını uygun bulmuştur.

Yönetmelik 5.1.1998 tarih ve 1 sayılı Resmi Gazete'de AE 10 olarak yayınlanmıştır. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünün tüzükleri baz alınarak hazırlanan bu yönetmelik üç parçaya

ayrılmalıdır. Bu yönetmelikten, birinci olarak Devlet Arşivleri Yönetmeliği, ikinci olarak Milli Arşiv Çalışmaları Yönetmeliği ve üçüncü olarak Araştırmacıların Uyacakları İlkeler Yönetmeliği çıkartılabilir.

Bunların dışında, Milli Arşivi ilgilendiren bir yasa da 23 Aralık 1947 tarihinde yürürlüğe giren ve 1955 revizyonunda Fasıl 79 numarasıyle yayınlanan "Basın Yasası"dır. Bu yasanın, aşağıda verilen 13'üncü maddesi, basılan her kitabın üç adedinin ingilizce metinde "Administrative Secretary" türkçe metinde "İçişleri Bakanlığı"na verilmesini emretmektedir.

13. (1) Bu Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, Kıbrıs Türk Federe Devletinde basılan veya ofset için çıkarılan her kitabın tümü kitabın en iyi bir surette basılmış nüshaları gibi ayni şekilde basılmış ve renklendirilmiş ve ona ait tüm harita yazı ve resimler ile birlikte ve ayrıca gerek yazı kısmı ve ona ait harita, yazı ve resimlerle yapılan herhangi bir ilâve ve değişikliklerle gerek kitabın ilk baskısı bu Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce veya sonra basılmış olsun veya olmasın, herhangi bir ikinci veya daha sonraki baskısının üç basılmış veya ofset ile cıkarılmış nüshası, kitabın matbaadan ilk teslim edildiği günden bir aya kadar ve (kitap basıldığı takdirde) basan ile yayınlayan arasındaki herhangi bir anlaşmaya bakılmaksızın, kitabı basan tarafından herhangi bir ücret alınmadan veya herhangi bir surette bir talep veya istikamete bulunulmadan ciltlenmiş, dikilmiş veya çakılmış olarak ve kitabın basıldığı veya ofset ile çıkarıldığı en iyi kâğıtta olmak üzere, İçişleri Bakanına teslim edilir ve İçişleri Bakanı da bunun üzerine kitabı basana karşılık olarak bir makbuz verir veya verilmesini temin eder.

(2) Yukarıdaki (1)'inci fıkra kurallarına uymakta kusur işleyen herhangi bir basımcı bir suç işlemiş olur ve bu kusurun, yayımlayıcı veya basımcıyı çalıştıran diğer bir kişinin bu Yasanın 14. maddesi kurallarına uymaması nedeni ile işlendiği, Mahkemeyi tatmin edecek şekilde isbat etmedikçe, iki Kıbrıs lirasına kadar bir para cezasına çarptırılır.

Ayni yasanın aşağıda verilen 17'nci maddesinde, alınan üç adet eserin iki adedinin, ingilizce metinde "Keeper of the Department of Printed Books at the

British Museum" ve türkçe metinde ise "Milli Arşiv"e gönderilmesini emretmektedir.

17. İçişleri Bakanlığına teslim edilen nüshaların ikisini İçişleri Bakanı Milli Arşive gönderir ve geriye kalan nüsha da İçişleri Bakanının zaman zaman emredeceği bir halk kütüphanesine yerleştirilir veya başka maksatlar için kullanılır.

Bu yasa ve Milli Arşiv ile ilgili maddeleri 1960 yılına kadar uygulanmıştır. 1960 – 1971 döneminde uygulanıp uygulanmadığı hakkında bilgi edinilememiştir. Ancak gerek Milli Arşiv'in kurulduğu 1971 yılından, yasaların türkçeleştirildiği 1983 yılına kadar, gerekse 1983 yılından 12 Nisan 2001 tarihine kadar bu konuda bir girişim yapıldığına ilişkin herhangi bir kayda raslanmamıştır.

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Müdürlüğünün İçişleri Bakanlığına yazdığı 12 Nisan 2001 tarih ve MA10-778 sayılı yazı ile konu gündeme getirilmiştir. Bu yazıya cevap alınamayınca, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığınca 3 Ekim 2002 tarih ve E.34/2002 sayılı yazı ile anımsatma yapılmıştır. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Müdürlüğü'nün Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na yazdığı 15 Ocak 2003 tarih ve MAA.0.00-10/01-02/006 sayılı yazısından, konu ile ilgili olarak Mart 2002'de İçişleri, Köyişleri ve İskan Bakanlığı Müsteşarı Mustafa Kiracıoğlu ile görüşüldüğü ancak bir gelişme olmadığı için 3 Ekim 2003 tarihli yazının yazıldığını ve halen daha İçişleri Bakanlığı'nın konu ile ilgili girişimde bulunmadığı bilgisini alıyoruz.

STANDARTLAR

Sadece kullanım aşamasında değil dosyalama ve muhafaza aşamalarında da önem taşıyan standartların malzeme yönünden önemine kağıt boyutları ile başlamak istiyorum.

WRITING PAPER[131]
24 sheet = 1 quire
1 quires = 1 ream.

PRINTING PAPER
21 1/2 quires (516sheets) = 1 ream

[131] **New Gem Dictionary**. (London, Collins, ty.), s.749

2 reams	=	1 bundle
1 bundle	=	1 bale

SIZE OF BOOKS

Fo.	=	Folio. Sheet folded into 2 leaves or 4 pages
4to	=	Quarto. Sheet folded into 4 leaves or 8 pages
8vo	=	Octavo. Sheet folded into 8 leaves or 16 pages
12mo	=	Duadecimo. Sheet folded into 12 leaves or 24 pages
16mo	=	Sextodecimo. Sheet folded into 16 leaves or 32 pages
18mo	=	Octodecimo. Sheet folded into 18 leaves or 36 pages

(4to = Quarto : 8vo = Octavo)					
Foolscap 8vo	=	6 3/4	x	4 1/4	Inches
Crown 8vo	=	7 1/2	x	5	Inches
Demy 8vo	=	8 3/6	x	5 5/8	Inches
Royal 8vo	=	10	x	6 1/4	Inches
Imperial 8vo	=	11	x	7 1/2	Inches
Crown 4to	=	10	x	7 1/4	Inches
Demy 4to	=	11 1/4	x	8 3/4	Inches
Crown Folio	=	15	x	10	Inches
Royal Folio	=	20	x	12 1/4	Inches

Türkiye Cumhuriyeti'nde Türkiye Standartlar Enstitüsü tarafından arşiv malzemesi yönüyle pek çok standart getirilmiştir. Bunların bir kısmı;

TS No/Ad
TS 2143 ISO 2108
Bilgi ve Dokümantasyon-Uluslararası Standard Kitap Numaralandırılması
TS 2722
Aynı Boyutlu Doküman Yapraklarının A6 Boyutundaki Saydam Mikrofişi-No-1 ve No-2 Görüntü Düzenleri
TS 2723
Değişik Boyutlu Doküman Yapraklarının A6 Boyutundaki Saydam Mikrofişi-A ve B Görüntü Düzenleri
TS 2724
Mikrokopi-Teknik Resimlerin ve Diğer Teknik Büro Dokümanlarının 35 mm Mikrofilm Birimi Taşıyıcıları (Pencereli Kartlar) Pencere Yeri, Boyutları ve Uygulama Kuralları
TS 2725
Mikrokopi-No.2 Deney Grafiğinin Yapısı ve Fotoğrafik Yöntemle Doküman Çoğaltmada Kullanılması
TS 10842 EN ISO 3098-3

Teknik Mamûl Dokümantasyonu- Yazılar- Bölüm 3: Grek alfabesi
TS EN ISO 3098-4
Teknik Mamûl Dokümantasyonu- Yazılar- Bölüm 4: Latin Alfabesindeki Hareketli (Diyakritik) ve Özel İşaretler
TS ISO 3901
Dokümantasyon-Milletlerarası Standard Kayıt Kodu (ISRC)
TS EN ISO 5457
Teknik Mamul Dokümantasyon - Teknik Resim Paftalarının Katlanması Ve Boyutları
TS ISO 6357
Dokümantasyon - Kitap ve Diğer Yayınların Sırt Başlıkları
TS 9123
Dokümantasyon- Seri (Dizi) Yayın Başlıklarının Tanıtımı
TS 9578
Dokümantasyon ve Enformasyon Terimleri - Temel Kavramlar
TS 9579
Dokümantasyon ve Enformasyon Terimleri-Genel Dokümanlar
TS 9580
Dokümantasyon ve Enformasyon Terimleri Doküman Dilleri
TS 9681-2 ISO 12757-2
Tükenmez Kalemler ve Tükenmez Kalem İçleri- Bölüm 2: Dokümantasyonda Kullanım İçin (DOC)
TS EN ISO 9706
Bilgi ve Dokümantasyon-Dokümanlar İçin Kağıt-Kalıcılık Özellikleri
TS EN ISO 9707
Bilgi ve Dokümantasyon - Kitaplar, Gazeteler, Periyodik Yayınlar, Elektronik Yayınların Dağıtımı ve Bu Mamullerle İlgili istatistikler
TS 9829
Dokümantasyon - Dökümanları İnceleme, Konularını Belirleme ve Endeks Terimleri Seçme Mototları
TS 9830
Dokümantasyon - Tez ve Benzeri Dökümanların Takdimi
TS ISO 10957
Enformasyon ve Dokümantasyon-Milletlerarası Standard Müzik Numarası (ISMN)
TS EN ISO 11442-1
Teknik Ürün Dokümantasyonu-Bilgisayar Esaslı Teknik Bilginin Taşınması-Bölüm 1:Güvenlik Kuralları
TS EN ISO 11442-2
Teknik Ürün Dokümantasyonu-Bilgisayar Esaslı Teknik Bilginin Taşınması-Bölüm 2:Orijinal Dokümantasyon
TS EN ISO 11442-3
Teknik Ürün Dokümantasyonu-Bilgisayar Esaslı Teknik Bilginin Taşınması-Bölüm 3:Ürün Tasarım Sürecindeki Aşamalar

Bunların dışında da sorgular yapıldığında kağıttan kaleme disketten yazı şekline kadar yüzlerce standarta ulaşmak mümkündür.

Bölüm V

Resmi Daireler, Toplantı Yerleri ve Arşivler

Bilginin, ait olduğu çağın koşullarına göre belli ortamlarda kaydedilmesi, bu kayıtlı bilgilerin ise saklanması ve korunması gerekliliği arşivciliğin temelini oluşturmuştur.

Arşiv belgeleri için özel arşiv binalarının yapımı bunun için zorunludur. Özel arşiv binalarının kurulmaya başlanması 16.yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Arşivcilik alanındaki bu gelişme o dönemde arşivlerin kurumsal bir yapıya büründüğünün ilk göstergesi olarak kabul edilebilir. Kurulan ilk arşiv binalarına kısaca değinmek gerekirse, 1542 yılında İspanya'da Simancas'da bir çok yönetim kurumu için genel bir arşiv kurulmuştur. Bundan sonra arşiv deposu olarak ilk bina Çin'de yapılmıştır. 1580 yılında ise, İngiltere'de State Paper Office oluşturulmuştur. Diğer Avrupa ülkelerinde ulusal arşiv kurumları sonraki iki yüzyıl içinde ortaya çıkmıştır[132]. 1789 Fransız İhtilali, arşiv konusuna yeni bir düzenleme getirdiği için, arşivlerin modern anlamda kuruluş tarihi olarak görülmektedir. Zira, Fransız İhtilali ile arşivler daha geniş bir kitleye açılmış ve arşivlerin tarihi araştırmalarda kullanımı da kolaylaşmıştır[133].

1790'ların başında Mainz Üniversitesi 'Arşiv Bilimi' öğretimi için özel bir kürsü oluşturmuştur; ancak hükümet arşivlerinde görev alabilecek arşivci yetiştiren Avrupa'nın en eski arşiv okulu, 'Ecolé Des Chartes' 1821 yılında Paris'te kurulmuştur. Sonraki 50 yıl içinde Viyana'da, Avusturya Tarihi Araştırma Enstitüsü (Austrian Institute for Historical Research), Berlin Dahlem'de Arşiv Bilimi ve İleri Tarihi Çalışmalar Enstitüsü (Institute for Archival Science and Advanced Historical Studies) ve Prag'da arşiv okulu kurulmuştur[134].

Osmanlılarda İstanbul'un fethine kadar arşiv belgeleri Bursa ve Edirne'deki arşivlerde korunmuştur. Bursa'nın başkent olduğu dönemlere ve daha öncelerine ait belgeler Timur İstilası sırasında yok edilmiştir. Ayrıca, Edirne'nin başkent olduğu

---

[132] Frank B. EVANS: *The Organization and Status of Archival Training: An Historical Perspective.* **Archivum, 34,** (München, 1988), s. 75- 76.
[133] Frank B. EVANS: *The Organization and Status of Archival Training: An Historical Perspective.* **Archivum, 34,** (München, 1988), s. 76
[134] Frank B. EVANS: *The Organization and Status of Archival Training: An Historical Perspective.* **Archivum, 34,** (München, 1988), s. 76.

dönemlerde meydana gelen yangınlar, saltanat kavgaları gibi nedenlerle bu döneme ait çok az belge zamanımıza ulaşabilmiştir. Bu nedenle defter şeklinde düzenli en eski Osmanlı arşiv belgeleri Kanuni dönemine aittir.

Fetihten sonra Osmanlı Devleti'nin merkezi arşiv belgeleri, İstanbul'a taşınmış, Topkapı Sarayı ve At Meydanı'ndaki mahzenlerde koruma altına alınmıştır.

1846'da Sultan Abdülmecid tarafından modern anlamda bir arşiv binasının inşasına dair bir irade yayımlanmıştır. Mustafa Reşid Paşa'nın sadarete gelişiyle birlikte, 28 Eylül 1846 tarihinde devlet arşivi niteliğinde 'Hazine-i Evrak' adı verilen bu teşkilatın kurulmasına ve binasının inşasına karar verilerek, 8 Kasım 1846 tarihli İrâde-i seniyye ile resmiyet kazanarak binanın yapımına başlanmıştır[135].

Bu çalışma ile çeşitli nezaretler, Hazine-i evrak'ı kendilerine örnek alıp, bünyelerinde kurum arşivleri oluşturmuşlardır. Bunlara örnek olarak, II. Abdülhamid devrinde inşa edilen Maliye Nezareti Hazine-i evrakı ve Meşihat'e bağlı Şer'iye Sicilleri arşiv binaları gösterilebilir[136].

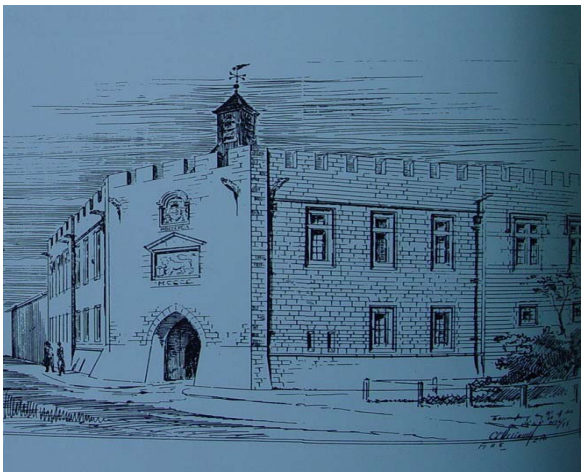
[135] **Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları.** (Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993), s. X- XII
[136] **Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları.** (Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1993), s. XIII.

Osmanlı İdaresi döneminde, Lefkoşa'da Sarayönü'nde (Atatürk Meydanı) bulunan ve yirminci yüzyılın başlarında İngilizler tarafından yıktırılan ikinci Lusignan Sarayı, Lusignan döneminde krallara, Venedik döneminde Venedikli Vali ve "Proveditore"lara (Vali ve komutan) Kraliyet ve Vali Sarayı olarak hizmet etmişti. Türk dönemindeyse, bu kez Vali Konağı olmuştu. Adayı idare eden beylerbeyiler, müsellimler, muhassıllar, vali ve mutasarrıflar yani kısaca "Vali Paşa"lar Lefkoşa'da Saray denilen hükümet konağında oturmuşlardı.[137] 1878 yılında Konak, düzensiz bir şekilde yayılmış, bakımsız bir görünüme sahipti. Gotik tarzda kemerleri olan eski kutsal bir binayı andırmaktaydı.[138]



İç avludan görünüş

Saray, dörtgen bir plan üzerine iki kat olarak inşa edilmiş bir yapıydı. Alt katlar daire, ahır ve hapishane, üst katın bir bölümü Valinin dairesi, diğer bölümüyse ikametgahıydı. Sarayın iç avlusuyla arkasında güzel bahçeler vardı.[139]



Dış görünüm

[137] Haşmet M. GÜRKAN: **Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa.** (Lefkoşa, 1989), s.24-25; H. Fikret ALASYA: **Kıbrıs Tarihi**. (Lefkoşa, 1939), s.61
[138] Anne CAVENDISH: **Cyprus 1878. The Journal of Sir Garnet Wolseley.** (Nicosia, 1991),s.28
[139] Haşmet M. GÜRKAN: **Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa.** (Lefkoşa, 1989), s.81

1394 yılında Martoni isimli bir gezgin sarayı ziyaret etmiş ve burasının Latin kralının sarayı ve ikametgahı olduğunu yazmıştı. Venedik döneminde "Palazzo del Governo" Venedikli yöneticinin ikametgahı ve resmi işlerini yürüttüğü yerdi.[140]

Osmanlı Devleti'nde *kadı* sadece yargı yetkisi olmakla kalmayıp, görevinin şer'î niteliği ona idarî ve beledî bazı görevler de yüklüyordu. Tazminat öncesi Osmanlı taşrasında gerek merkezden gelen, gerekse orada cereyan eden yazışma ve işlemlerin hemen tüm kayıtları şer'î sicillere kaydedilirdi. Bu yüzden taşra arşivciliğinin esasını şer'iye sicilleri oluşturmuştur.

Şer'iyye sicillerinin nerelerde muhafaza edildikleri konusunda henüz kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, büyük ihtimalle bunlar kadı konaklarında muhafaza edilmekteydiler. Osmanlı kentlerinde anıtsal resmi binalar olmadığından, genellikle kadı kendi evini mahkeme olarak kullanırdı. Ahali davayı takip edebilmek için serbestçe girip çıktığından, bu bina hususi mesken niteliğini de kaybederek mahkeme binası niteliğini kazanmıştır.[141]

Bunun dışında, Mescitler ve Camilerde an'anelerimiz icabı toplanılabilir, Muayyen talebe zümrelerine ders verilir, hatta bilhassa aklı başında yerli ve geçici cidden âlim olanların vaızları (konferansları) dinlenir. Memlekete ait politik olmaktan çok uzak mühim işler, seferberlik ve idari hususlar görüşülür, kararlara bağlanır. Temenniler makamlarına ulaştırılır, yahut memleketin müdafaası ve birlikte yapılması gereken işlerin yönetimini arzulayan hükümet istekleri üzerinde çalışılır ve nasıl yerine getirileceği konuşulur, düşünülür ve karar verilir.[142]

Amma denecek ki orası cami'dir. Neden? Zira mihrabı ve minberi vardır. Evet bunlarsız bir toplantı salonumuz yoktur. ... Mihrap malum. O yerin en büyük amir ve memurunun makamıdır. İmam bu makam sahibinin vekilidir. Minder de birkaç kademeli ve yüksekçe hitabet kürsüsüdür. O yalnız Cuma hütbelerine mahsus

---

[140] Veysi SOYER: *Konak Meydanı Saray Önü.* **The New Colonial,** (16), (2003), s.55
[141] Ali Osman ÇINAR: *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimattan Sonra Kurulan Taşra Arşivleri.* **I. Milli Arşiv Şurası 20 – 21 Nisan 1988.** (Ankara, 1998), s. 259
[142] A. Süheyl ÜNVER : *Anadolu'da Selçuklu Devleti, Beylikleri Resmi Daireleri ve Toplantı Yerlerine Dair.* **Vakıflar Dergisi**, 8, (1969), s.323

değildir. Milletçe ve onların mümessillerince hayati bir karar verileceği zaman söz sahibi oradan erkân ve halka hitabeder.[143] Sözlerinden Kadıların idari işlerini Camilerde de yaptığı sonucunu çıkarmaktayız.

Kıbrıs'ta da el yazmaları ve Şer'iye Sicilleri Vakıflar İdaresinde, Müzelerde ve bazı Camiler ile Yüksek Mahkeme'de idi. Vakıflar İdaresinde bulunan siciller, hariç tesbit edilen diğer siciller, Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde toplanarak muhafazası yoluna gidilmiştir.

Adanın, 4 Haziran 1878 tarihli antlaşma gereği İngilizlere devri ile idari binalarda büyük değişiklikler olmuştur. Başkent olarak bir şehir seçmek ve bir hükümet binası inşa etmek hususunda, ilkin Wolseley, Larnaka'da Richard Mattei adlı zengin Kıbrıslı bir İtalyan'ın evini kiralamaya kalkıştı. Bu, onun Larnaka'yı idari başkent yapmak istediği yolunda dedikodulara sebep oldu. Anlaşma görüşmeleri sona erince, bir hafta içinde personeliyle birlikte Lefkoşa'ya hareket etti.[144]

Wolseley bir bölümü Vali Konağı bir bölümü hapisane olan bu antika binayı beğenmemiş ve günlüğüne yazdığı "*Yukarıdan aşağıya indiğim zaman eski meclisin olduğu kısımda, hücrelerin önüne zincirlenmiş çok miktarda mahkum gördüm. Bu kadar insanın böyle bir yerde sıkışık bir halde nefessiz olarak durması beni şaşırttı. Bu durumu gördükten sonra ilk gayret edeceğim şey bu kişilerin elinden kurtulmaktır"*[145] sözlerinden bunu anlıyoruz.

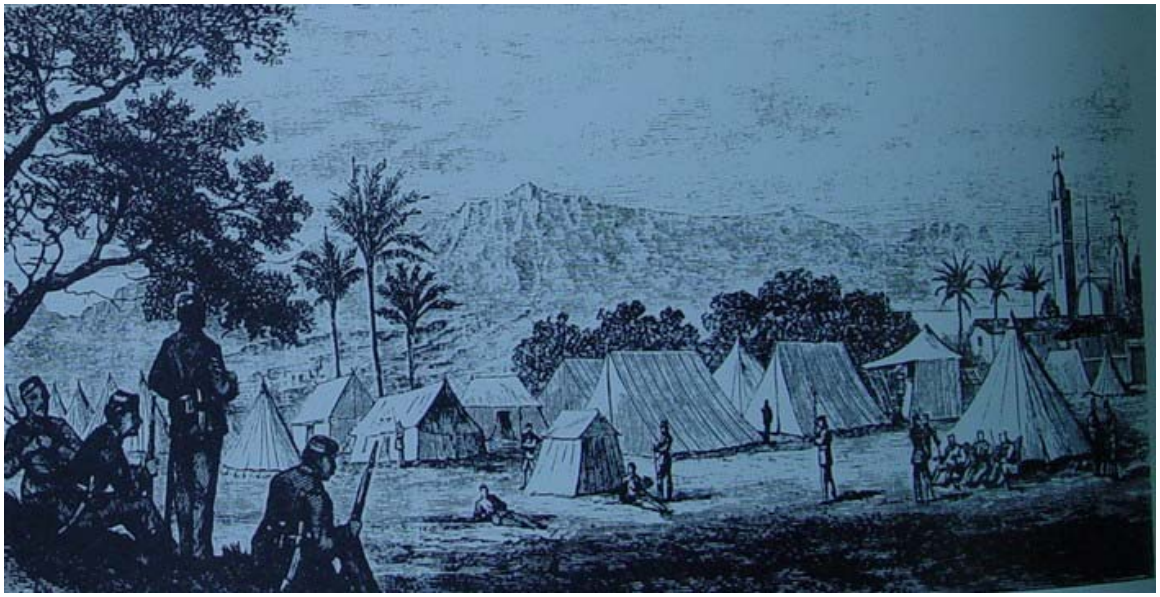
General Garnet Wolseley, kentin bir mil kadar güneybatısındaki Cikko Medoşu'nda oturmayı yeğlemişti. Burada, Manastır binalarıyla çadırlardan oluşmuş bir İngiliz karargahı meydana gelmişti.

---

[143] A. Süheyl ÜNVER : *Anadolu'da Selçuklu Devleti, Beylikleri Resmi Daireleri ve Toplantı Yerlerine Dair.* **Vakıflar Dergisi**, 8, (1969), s.325

[144] Philios ZANNETOS : **Η Κύπρος κατά τον αίώνα τής Παλιγγενσίας 1821 – 1930.** (Athens, 1930)'den aktaran Sir George HILL: **A History of Cyprus**. (Cambridge, 1952), s.298

[145] Anne CAVENDISH: **Cyprus 1878. The Journal of Sir Garnet Wolseley.** (Nicosia, 1991), s.28



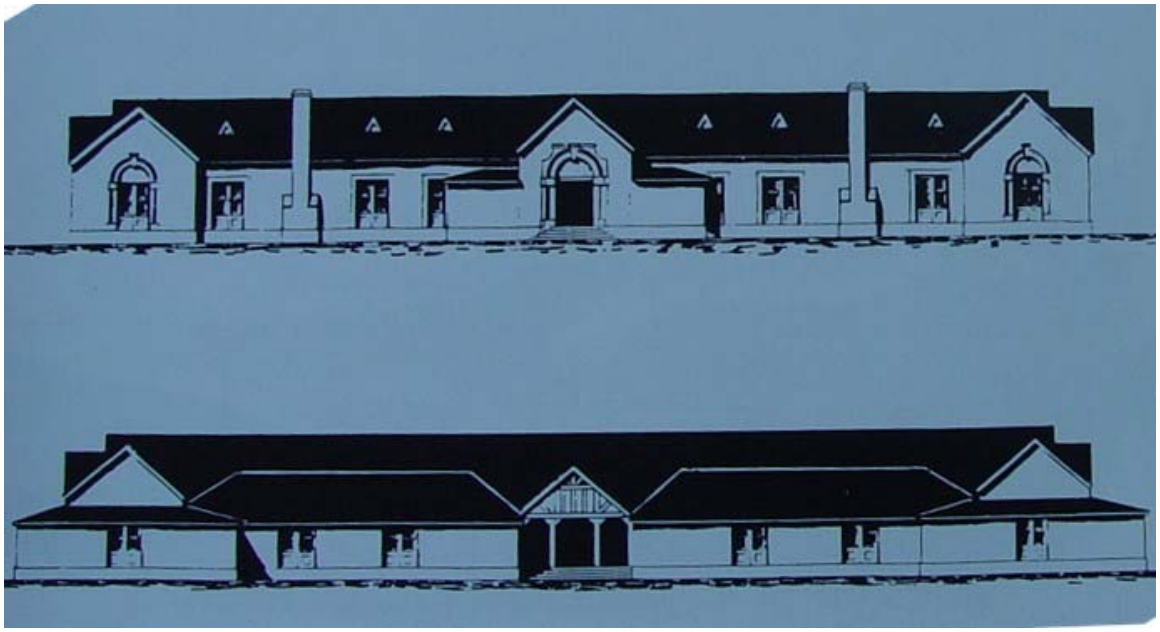
Cikko Manastırı yanındaki Kamp

Wolseley, İngiltere'de ki War Office ile yaptığı yazışmalar sonunda tahtadan yapılmış pre-fabrik bir hükümet binasının İngiltere'de hazırlanarak Kıbrıs'a gönderilmesi konusunda anlaşmıştır. Günlüğünde "*Bu kış hükümet binasını nereye taşıyabileceğim konusunda aklımı bayağı zorladım... Buraya ve şehre yakın olan kayalıklar üzerinde ve dereye yakın bir yer buldum*""[146] demektedir. Yine günlüğünde, "*War Office'den aldığım mektupta tahta Hükümet Binası'nın hazır olur olmaz Ekim ortalarında İngiltere'den gönderileceği haberini aldım. Söylendiğine göre 15 Kasım'da Larnaka'ya vardıktan sonra 1 Aralıkta Lefkoşa'ya ulaşacağı ve ayın 20'lerine doğru kurulacağını yazmaktadır. Böylece Krismas yemeğimi burada yiyebileceğim*"[147] diyerek Hükümet binasını aynı zamanda ikametgah olarak kullanacağını belirtmiştir.

Gelen bina, Strovolo'da kente egemen bir tepeye "U" şeklinde monte edilmiştir. Kuzeyde yemek ve resepsiyon salonu ile Yüksek Komiser, yardımcı sekreter odaları ve kabul salonu ile kütüphane bulunuyordu. Batıda yatak ve giyinme odaları ile banyolar, doğuda ise mutfak ve hizmetlilerin odaları bulunmaktaydı.[148]

---

[146] Anne CAVENDISH : **Cyprus 1878. The Journal of Sir Garnet Wolseley.** (Nicosia, 1991), s.75
[147] Anne CAVENDISH : **Cyprus 1878. The Journal of Sir Garnet Wolseley.** (Nicosia, 1991), s.85
[148] Kenneth W. SCHAAR, Michael GİVEN ve George THEOCHAROUS: **Under The Clock.** (Nicosia, Bank of Cyprus, 1995), s.9-10.



Araştırmamız sırasında, Baş Kadı'nın ikametgahı ve Şer'i Mahkeme binası yapılması için, 10 Mayıs 1901 tarihine kadar teklifte bulunulabileceğini öğreniyoruz[149]. Ancak binanın yeri ve planı ile ilgili bilgiler "Tender Board"da (İhale Komitesi) olduğu için durum hakkında detaylı bilgimiz yoktur. Yapılan araştırma esnasında başka bir ihale daha bulduk. Bu, sezonun kapanması nedeniyle Genel Sekreter'in Ofisinde bulunan dokümanların yük arabaları, katırlar, eşekler ve develer ile "Mount Troodos"a taşınması için açılan ihale idi[150].

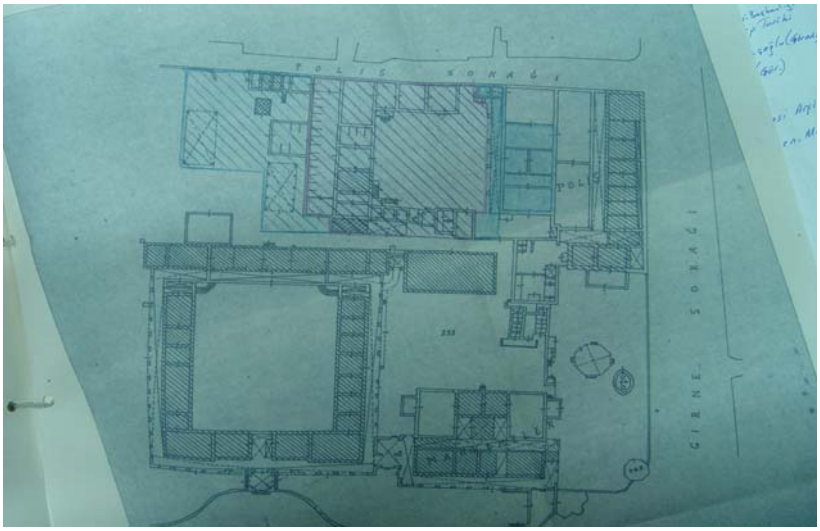
Lefkoşa'da bulunan Mahkeme binaları'da ayni yıl ihale edilerek yapılmaya başlanmıştır[151]. Lefkoşa Konağının Batı Kanadının İnşaası için İhale olarak yayınlanan ilanda planların ve özelliklerin "Office of the Director of Public Works"de görülebileceği belirtilmiştir.

[149] **The Cyprus Gazette** (12 April, 1901) A.E. No: 5556, s.4445.
[150] **The Cyprus Gazette** (7 June, 1901) A.E. No: 5628, s.4517.
[151] **The Cyprus Gazette** (11 October, 1901) A.E. No: 5794, s.4635



Mahkeme binaları önünde 1925 yılında çekilmiş olan resim. Resmin altında, "*1st May 1925 H.E. The Governor, Sir Malcolm Stevenson K.C.M.G., reading the Proclamation announcing the Crown Colony status of Cyprus in Saray Onu, Lefkoşa, following the 1923 Treaty of Lousanne*" yazısı okunmaktadır.

Günümüzde Mahkeme binaları olarak isimlendirilen tesis, 1901 yılında başlayan inşaat ve daha sonra yapılan Polis, Tapu gibi dairelerin inşaatları ile bir kompleks halini almıştır. Planı aşağıda sunulan komplekste bu gün Yüksek Mahkeme, Lefkoşa Kaza Mahkemesi, Lefkoşa Kaymakamlığı, Tapu Dairesi ve Hukuk Dairesi ve Lefkoşa Polis Müdürlüğü bulunmaktadır.



Mahkeme, Polis ve bazı idari bölümlerin bulunduğu binanın planı.

İngiliz idaresi döneminde, Gazi Magosa'da şahıslara ait eski evler idari daire olarak kullanılıyordu. Bunlardan biri Irakleus sokağındaki evdir. Dükkan şeklinde ve birkaç penceresi olan binanın bir kısmı Postahane, bir kısmı da Tapu olarak kullanılırdı. Polis ise aynı sokakta bulunan Hacı Petrous'a ait evin üst katını kullanıyordu Mahkemeler ise "Enfiyeci" diye adlandırılan eski bir binada hizmet vermekteydi. Tüm bu idari daireler ve personeli 1910 yılında yeni binaya taşındılar[152].



[152] M. Κούμα: **Τα Παληα Βαρωσια Και Η Παληα Αμμοχωστος.** (Αμμοχωστος, 1971)



Gazi Magosa'ya 1910 yılında yapılan İdari Bina

Girne Hükümet binasının, 1913 yılında yapıldığı söylenmektedir. Ancak, doğruluğunu saptayamadığımız bu bilgiyi araştırırken 1926 yılı sömürge raporunda "*Girnede yangından zarar gören Hükümet Binası ve Mahkeme Binasının inşası için £ 6.000 ayrıldığı*"[153] yazısını tesbit ettik. Aşağıdaki resim 1931 yılında Girne'de bir töreni göstermektedir.[154]



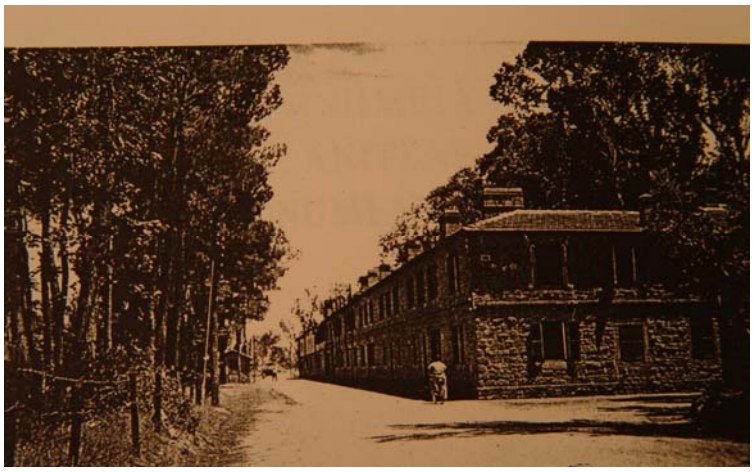
21 Ekim 1931 tarihinde akşam üzeri isyan patlak vermiş ve yaklaşık beş bin kişilik bir topluluk Vali Konağı'na yürüyerek önce polis arabalarını yakmış

[153] **Cyprus Colonial Reports. Report for 1926**. (London, 1928), s. 38.
[154] Rina CATSELLI: **Kyrenia A Historical Study**.

arkasından yanan nesnelerin Vali Konağı'na atılması ile konak ateş almıştır. Zaten ahşap olan konak 10 dakika içinde yanarak kül olmuştur[155]. Yaklaşık 20.000 lira zararın olduğu saptanmış ve bu bedelin Kıbrıs Rum toplumundan alınacağına ilişkin gazetelerde haberler çıkmıştır.

Yeni Vali Konağı yapılana kadar Vali (Governor), Baş Yargıcın (Chief Justice) evini kullanmıştır[156]. Yeni hükümet konağı 1936 yılında inşaa edilmiştir. Bu konakla (Government House) ilgili detayları The Cyprus Blue Book'tan öğreniyoruz[157].

Yaklaşık 30 dönüm alan içine inşa edilen binanın, çiçekli ve mutfak bölümüne ait sebze yetiştirilen kısımları ile yaklaşık 5 dönümlük bahçesi vardır. Yerel mimari sitilde inşa edilmiştir. Kuzeye bakan giriş kısmının zemin katında resepsiyon salonu ve çalışma odaları, birinci katta ise yatak odaları bulunmaktadır. Batı tarafında bulunan çalışma odalarına girmeden önce büyük bir resepsiyon ve yemek odası bulunmaktadır. Doğu ve batı kanatlarında ayrıca mutfaklar ve ofisler bulunmaktadır. Ana girişte güvenlik memuru için bir oda, ahırların yanında hizmetliler için 7 oda ve 12 atlık bir ahır ile bodrumlar bulunmaktaydı.



Genel Sekreterlik Ofisi ve diğer daireler ise "U" şeklinde ve birarada ve yerel mimari sitilde inşa edilmiştir. Bu gün dahi Resmi Daire olarak kullanılmaktadır.

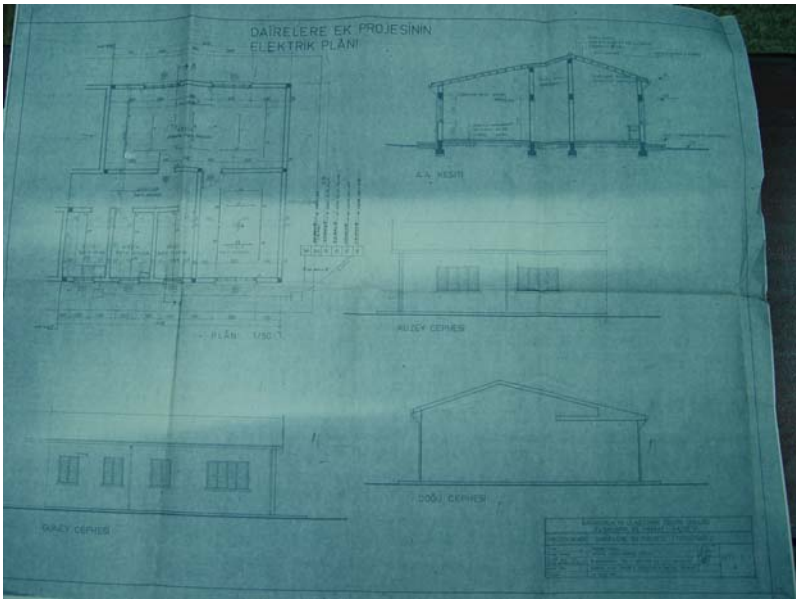
---

[155] İzzet ÖZTOPRAK: *Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları*. **Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, 3,** (3), (1997), s. 311-345

[156] **The Cyprus Blue Book 1935**. (Nicosia, April 1936), s. 446.

[157] **The Cyprus Blue Book 1936**. (Nicosia, June 1937), s. 452-453.

Milli Arşiv bina durumu ise şöyledir; Planlama İnşaat Dairesi Müdür Muavini Ayer Kaşifi'in 30 Eylül 1972 tarihinde T.C.M. Başkanlığı ve K.T.Y.Y. Kurulu Başkan Yardımcılığı Müsteşarlığına yazdığı yazıda "Top Hisarı üzerindeki daireler binanıza eklenmek üzere inşası düşünülen Arşiv kısmı için .... proje düzenlenmiştir." demekte ve tatbikat projesi, şartnamesi ve teferruatlı keşifin ekte hazır olduğunu bildirmektedir. Bu yazı üzerine 18.10.1972 tarihinde Müteahhid Kemal Ali ile 2510 Kıbrıs Lirası İhale bedelli "Türk Cemaat Meclisi Daireleri İlâvesi" adlı bir Mukavele imzalanmıştır.



Yeni bina, 18.06.1973 Pazartesi günü saat 11.^{00}'da açılışı yapılarak hizmete girmiştir. Bu bölüm halen Cumhurbaşkanlığı Dairesi Kütüphanesi ve büroları olarak kullanılmaktadır.



16.11.1974 tarihinde Cumhurbaşkan Muavini ve Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Raif Denktaş, Yürütme Kuruluna sunduğu 655/74 sayılı Önerge'si ile Kıbrıs Türk Milli Arşivi ve Araştırma Merkezi'nin Girne'de bugün hizmet verdiği binaya (Severis Binası) taşınmasına önderlik etmiştir. Güvenlik ve mevcut binanın, çoğalan malzeme için yetersiz kalması bu kararın alınmasına neden olmuştur.



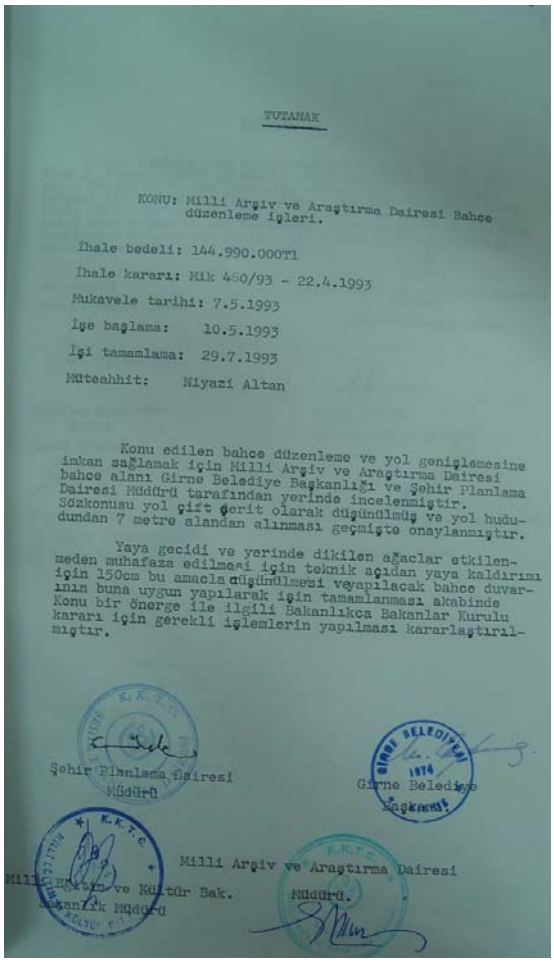
Yapılan araştırmalar sonucunda bulunan Severis Binası olarak adlandırılan ev, 11.01.1975 tarihinde A.007493 sayılı "Ev Tahsis Belgesi" ile Milli Arşiv'e tahsis edilmiştir. Böylece, Milli Arşiv'in, 8 büyük odası, bodrumda 3 odası, arakat ve çatıda birer odası, mutfağı ve iki tuvaleti olan ana bina ile bahçede, garaj ve üç bölümlü bahçıvan odalı yardımcı binası bulunan yeni yerine taşınma işlemleri gerçekleşmiştir.

Yapılan yazışmaların sonuç vermesi ile 1987 yılının Kasım ayında ilk deponun planları çizilmiştir. 18 Şubat 1989 tarihinde ihale edilen deponun, önündeki çalışma odaları ödenek yetersizliği nedeniyle ihale dışında bırakılmıştır. 9 Mart 1989 tarihinde inşasına başlanmış ve 27 Nisan 1989 tarihinde de damının betonu dökülmüştür.

Bu ve bundan sonra yapılan depolar nedense hep tek kat olarak zemine yapılmıştır. Tahminimce alanın büyük olması ve yüzeye yapılan tek kat binaların daha ucuza mal olması bunun nedenidir. Ancak, depo olarak kullanılacak bu binaların izolasyonunda hassas davranılmamış ve tek sıra tuğla kullanılmıştır.

İhale dışında tutulan iki çalışma odası 1992 yılında tekrar ihale edilmiş ve plan dışında depo ile çalışma odaları arasına iki küçük oda daha ilave edilmiştir ki bunlardan birisinin lavabo olarak kullanılması düşünülmektedir.

Merkezi İhale Komisyonu'nun 21.4.1993 tarihli oturumunda aldığı MİK 460/93 sayılı karar ile ihale edilen duvar inşaatına başlanmadan önce Girne Belediyesi ve Şehir Planlama Dairesi ilgililerinin de olduğu bir toplantı yapılmış ve yol genişletme amacına yönelik olarak Arşiv'in bahçe duvarını sınırlarından 9,5 metre içeri yapmasında mutabık kaldılar. Bu mutabakattan sonra Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi müdürü M. Haşim Altan, 7.5.1993 tarihinde müteahhit Niyazi Altan ile dairenin ön tarafına yapılacak duvar için tutanak imzalamıştır. Gösterişe önem verilerek yaptırılan duvar güvenlik açısından yetersizdir.



TUTANAK

KONU: Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Bahce düzenleme işleri.

İhale bedeli: 144.990.000TL
İhale kararı: Mik 460/93 - 22.4.1993
Mukavele tarihi: 7.5.1993
İşe başlama: 10.5.1993
İşi tamamlama: 29.7.1993
Müteahhit: Niyazi Altan

Konu edilen bahce düzenleme ve yol genişlemesine imkan sağlamak için Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi bahce alanı Girne Belediye Başkanlığı ve Şehir Planlama Dairesi Müdürü tarafından yerinde incelenmiştir. Sözkonusu yol çift şerit olarak düşünülmüş ve yol hududundan 7 metre alandan alınması geçmişte onaylanmıştır.

Yaya gecidi ve yerinde dikilen ağaclar etkilenmeden muhafaza edilmesi için teknik açıdan yaya kaldırımı için 150cm bu amacla düşünülmesi veyapılacak bahce duvarının buna uygun yapılarak işin tamamlanması akabinde Konu bir önerge ile ilgili Bakanlıkca Bakanlar Kurulu kararı için gerekli işlemlerin yapılması kararlaştırılmıştır.

Şehir Planlama Dairesi Müdürü

Girne Belediye Başkanlığı

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Müdürü

Milli Eğitim ve Kültür Bak. Bakanlık Müdürü

1.9.1994 tarihinde ihale edilen ve MİK. 650/94 sayılı karar ile yapımına başlanan üst kat balkonunun binaya dahil edilmesi ve bodrum katın izolasyon ve halılandırılması işlemi 14.10.1994 tarihinde tamamlanmıştır.

27.9.1994 tarihinde imzalanan mukavele ile Bekçi Kulübesi inşaası müteahhit Niyazi Altan'a yaptırılmıştır. Yeni binaların eklenmesi ile ortaya çıkan ihtiyaç nedeniyle 9.11.1994 tarihinde elektirik keşif raporu hazırlanmış ve ihale edilerek 27.1.1995 tarihinde işin kabulü yapılmıştır.

Kıbrıs'ta ki yazma ve basma eserlerin kontrolu için oluşturulan heyetin hazırladığı 4.10.1996 tarihli raporda, eserlerin Milli Arşiv'de inşaa edilecek özel yapım bir binada muhafazası önerilmiştir. Bu önerileri değerlendiren Bakanlar Kurulu, 3.12.1996 tarih ve E-375-96 sayılı Kararı ile, eserlerin Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde yapılacak özel odada muhafazasına karar vermiştir. Bu karar çerçevesinde, 18 Haziran 1997 tarihinde toplanan Merkezi İhale Komisyonu, MİK.

0599/1997 sayılı kararı ile "Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Binasına Özel ve Yardımcı Odalarının Yapımı"nı ihale etmiştir. 7.11.1997 tarihinde teslim edilmesi gereken binanın teslim edilmediği ve gecikme nedeniyle Banka teminat mektubunun süresinin uzatılması istendiğini Planlama ve İnşaat Dairesi'nin 12.11.1997 tarih ve PİD/9(B) sayılı yazısından öğreniyoruz. Tekrar bir yazı yazılmaması nedeniyle binanın Aralık 1997'de teslim edildiğini varsayıyoruz. Ancak, bu bina da tek sıra duvar olarak inşaa edilmiş ve ısı ve nem kontrolu, merkezi klima ile çözülmeye çalışılmıştır.

1998 yılı Ocak ve Mart aylarında eserler Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'ne intikal etmiştir.



Özel Oda

Toplanan arşivlik malzemenin ayıklama işlemleri yapılmadığı için yine yer sorunu ortaya çıkmış ve bunun üzerine II Nolu deponun inşaası gündeme gelmiştir. Merkezi İhale Komisyonu'nun 6.1.2000 tarihli toplantısında aldığı MİK.14/2000 sayılı kararıyla ihale edilen binanın inşasına, 18 Ocak 2000 tarihinde imzalanan mukavele ile başlanmıştır. 22 Mayıs 2000 tarihinde yeni depo tamamlanarak teslim edilmiştir. Ancak, inşaat şirketiyle olan sorunlar eylül ayında sonuçlanabilmiştir.



II Nolu Depo

Yapılması tasarlanan depo ve binanın nasıl olması gerektiği

Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde bulunan arşiv malzemesinin düzenlenerek yerleştirilmesi işlemlerinde en az üç kilometre raf uzunluğuna sahip depoya ihtiyaç duyulduğu tahmin edilmektedir. Buna kurum ve kuruluş arşivlerinden toplanacak malzemeyi de tahmini üç kilometre raf uzunluğu olarak eklersek halen mevcut malzeme için ihtiyacın en az altı kilometre raf olduğu ortadadır. Birde dijital arşive geçişin ara dönemi olarak adlandırdığımız devre olacaktır ki, burada evrakın katlanarak çoğaldığını hesaplayarak en az üç kilometre raf uzunluğu daha eklemeliyiz, Kıbrıs Türk arşivinin toplam dokuz – on kilometre raf uzunluğuna sahip, ısı, nem, yangın, ışık, böcek, küf ve diğer etkilerden korunaklı bir depoya ihtiyacı olduğunu söyleyebiliriz.



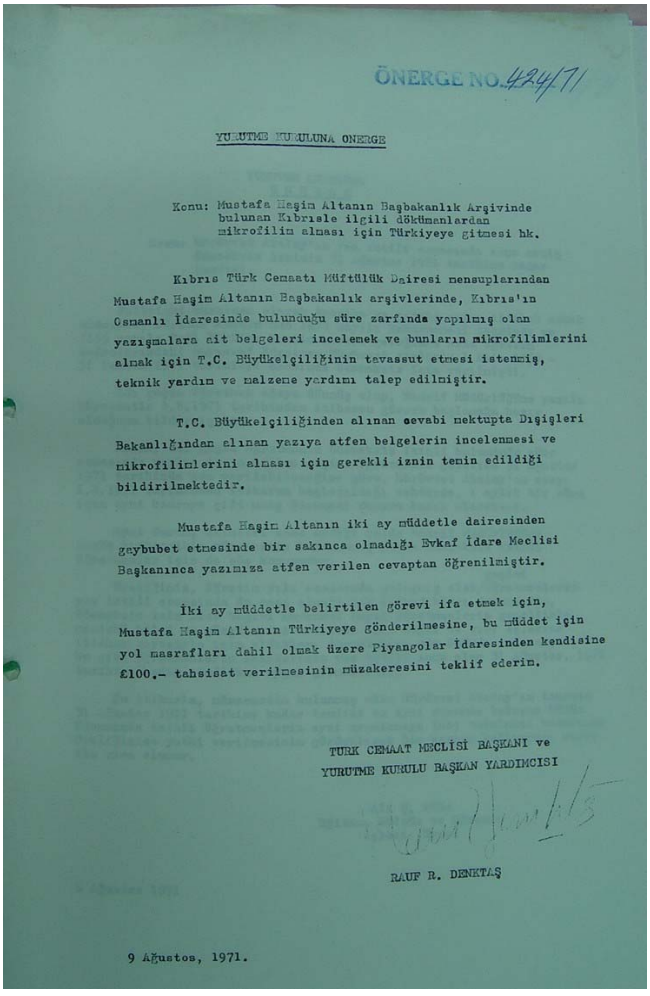
Olmasını arzuladığımız Arşiv Depoları

Annan planının gündemde olduğu bu günlerde arşiv malzemesini düşünerek olaya baktığımızda önümüzde üç seçenek görmekteyiz. Bunlardan birincisi arşivin şuan bulunduğu arazi üzerine her biri yaklaşık üç kilometre uzunlukta raf alabilecek üç katlı bir deponun yapılmasıdır. İkinci seçenek nem oranı yüksek olan Girne'den uzaklaşarak nem oranı düşük Lefkoşa'da birinci seçenekte önerdiğimiz depoya ilaveten arşiv malzemesi kabul salonu, personel çalışma mekanı, araştırmacı salonu, sergi salunu ve hatta küçük bir konferans salonu olan bir sitenin yapımıdır. Son seçenek ise, olası bir antlaşma sonrasında hizmet vermesi düşünülebilecek olan ve Türk parça devlet deposu, Rum parça devlet deposu, merkezi hükümet deposu, her deponun malzeme kabul salonu bulunan ve ortak bir araştırmacı salonu ile diğer etkinlik mekanları (Konferans salonu, sergi salonu, araba park yeri, kafeteryası v.b.) olan bir sitedir.

Bölüm VI

MİLLİ ARŞİV VE ARAŞTIRMA DAİRESİ VE ARŞİVLER

1571 yılından bu yana Kıbrıs'ta da bilime önem veren ve kütüphaneler inşaa edip içine konacak eserlerin yanında bekçisine ve bakıcısına ödenecek maaşı ve hatta yılda bir kere 400 kuruş sarfıyla pilav ve zerde ziyareti yapılması için vakıflar bırakan[158] Türkler, bu kütüphanelerin dışında, 1960 yılında Kıbrıs türklüğünü temsil eden ve maddi kültür belgelerini bir araya toplayarak değerlendiren bir Türk Müzesi kurma girişimi başlatmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nden Mehmet Önder, 1961 yılı Haziran ayında, bu konuda incelemeler yapmak üzere görevlendirilmiştir. Yapılan çalışma sonrasında hazırlanan rapor çerçevesinde, Mehmet Önder ve müze memuru olan Cevdet Hüseyin Çağdaş ile birlikte 500'den fazla etnografik eseri müzenin nüvesini oluşturmak üzere vatandaşlardan derlemişlerdir. Bunların içinde yazma kitap, ferman, berat ve Şer'iye sicilleri de bulunmaktaydı.[159] Bu müze 1962 yılında Lefkoşa'da Mevlevi Tekkesinde açılmıştır.



ÖNERGE NO.424/71

YURUTME KURULUNA ONERGE

Konu: Mustafa Haşim Altanın Başbakanlık Arşivinde bulunan Kıbrısla ilgili dökümanlardan mikrofilim alması için Türkiyeye gitmesi hk.

Kıbrıs Türk Cemaati Müftülük Dairesi mensuplarından Mustafa Haşim Altanın Başbakanlık arşivlerinde, Kıbrıs'ın Osmanlı İdaresinde bulunduğu süre zarfında yapılmış olan yazışmalara ait belgeleri incelemek ve bunların mikrofilimlerini almak için T.C. Büyükelçiliğinin tavassut etmesi istenmiş, teknik yardım ve malzeme yardımı talep edilmiştir.

T.C. Büyükelçiliğinden alınan cevabi nektupta Dışişleri Bakanlığından alınan yazıya atfen belgelerin incelenmesi ve mikrofilimlerini alması için gerekli iznin tenin edildiği bildirilmektedir.

Mustafa Haşim Altanın iki ay müddetle dairesinden geybubet etmesinde bir sakınca olmadığı Evkaf İdare Meclisi Başkanınca yazımıza atfen verilen cevaptan öğrenilmiştir.

İki ay müddetle belirtilen görevi ifa etmek için, Mustafa Haşim Altanın Türkiyeye gönderilmesine, bu müddet için yol masrafları dahil olmak üzere Piyangolar İdaresinden kendisine £100.- tahsisat verilmesinin müzakeresini teklif ederim.

TURK CEMAAT MECLİSİ BAŞKANI ve
YURUTME KURULU BAŞKAN YARDIMCISI

RAUF R. DENKTAŞ

9 Ağustos, 1971.

Kıbrıs Milli Arşiv'ini kurma faaliyetleri, 1969 yılında, aydınların talepleri üzerine, Kıbrıs Türk Yönetimi Başkan Yardımcısı Rauf Raif Denktaş'ın yaptığı girişimler sonucu, Yürütme Kurulu'na sunduğu 9 Ağustos 1971 tarih ve 424/71 sayılı Önergenin kabulü ile başlamıştır.

[158] Hasan Behçet: **Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968).** (Lefkoşa 1969), s.42
[159] Mehmet Önder: *Kıbrıs'ta Türk Müzesi.* **Türk Kültürü, 3** (28), (Şubat 1965), s.

Rauf Raif Denktaş'ın Önergesinin kabulü üzerine, 1970 yılında Gençlik, Spor, Köy ve Halk Eğitimi Dairesi'ne bağlı olarak bir arşiv kurulmasına karar verilmiştir. Kıbrıs Türk Cemaatı Müftülük Dairesi'nde çalışan Mustafa Haşim Altan, Adana İmam Hatip Lisesi'nden sonra İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun olması nedeniyle bildiği Osmanlıca ve Arabça nedeniyle seçilerek, iki aylığına Türkiye'ye gönderilmiştir.

27.08.1971 tarihinde İstanbul'a gitmiş, burada Başvekalet Hazine-i Evrak, Dışişleri Bakanlığı Arşivi, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi ile Ankara'da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime ve Arşivi ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Müzelerde çalışmalarını sürdürürken, Yürütme Kuruluna sunulan 06.01.1972 tarih ve 9/1972 sayılı "TCM Piyangolarından yapılan yardımlar hk." Önerge'nin 31'inci sırasında yeralan "Mustafa Haşim Altan (Türkiye'de iki ay daha Devlet Arşivlerinde etüd yapabilmesi için iaşe ve ibate karşılığı) £ 100.000" ifadesinden, çalışma süresinin iki ay daha uzatıldığını öğreniyoruz.

Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi'nin Ocak 1976'da yayınladığı "Muhteva Bakımından Milli Arşiv" adlı eserde ve bundan sonra çıkan kitap ve makalelerde 20,000 belgenin mikrofilminin getirildiği yazılmakla birlikte, M. H. Altan'ın 21 Aralık 1971 tarihinde sunduğu Rapordan, üç aylık araştırma çalışması yaptığını ve çalışma sonunda tesbit ettiği 10.000 belgeyi mikrofilme alarak Aralık 1971'de Kıbrıs'a döndüğünü öğreniyoruz. Bu konu, Ahmet Tolgay'ın 06.01.1972 tarihli Bozkurt gazetesinde "Vesikalar Konuşuyor." "Milli Arşiv tarihsel gerçeklere ışık tutacak: Rumların birçok kiliselerinin Evkaf malı olduğu ortaya çıktı." başlıklı yazısında yer alan *"Mustafa Haşim Altan'ın Ankara'daki araştırmaları 3 ay 10 gün devam etmiş ve Başbakanlığa bağlı Başbakanlık Arşivinde bulunan Kıbrısla ilgili tüm belgelerin filmlerini çekmiştir."* ifadelerinde de görülmektedir. Türkiye'den çalışma için gönderilen, Turgut Işıksal, 23.11.1973 tarihli raporunda "10,000'den fazla orjinal belgeden oluşmuş fevkalade kıymetli bir foto koleksiyonu da vardır." ifadesiyle, getirilen mikrofilm adedinin on bin olduğu vurgulanmıştır.

"*Bilindiği gibi, toplumumuz bünyesinde Milli bir arşivin kurulmasına olan ihtiyaca ilk kez gazetemiz işaret etmiş, bu konuda TCM Başkanlığı ve TYYK Başkan Yardımcılığına bağlı olarak Gençlik, Spor, Köy ve Halk Eğitimi Dairesinin başlattığı azimli çalışmalar yine gazetemiz vasıtasıyla toplumumuza yansıtıldı. .... Bilindiği gibi, BOZKURT gazetesinde bu konuya ilişkin ilk yazıların çıktığı günlerde, Rum tarafı alel-acele faaliyete geçmiş ve Rum Milli Arşivinin kurulmasını öngören bir tasarıyı önce Rum Bakanlar Kurulundan, sonra da Temsilciler Meclisinden geçirerek kanunlaştırmışlardır.*" [160]

Bozkurt Gazetesinde yayınlanan bu haberde ve Servet Sami Dedeçay[161] ile Ahmet An'ın[162] eserlerinde yer alan, Kıbrıslı Rumların, Rum Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak 1962'de Kıbrıs Rum Milli Arşivini kurdukları yönündeki ifadelere katılamıyorum. Çünkü, Rum Toplumu 1962 yılında Elen Cemaat Meclisi'ne bağlı olarak ve Milli Arşiv değil "İlmi Araştırmalar Merkezi"ni (Το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών (Κ.Ε.Ε.)) kurmuştur. Kuruluş, 30.04.1964 tarih ve 9/1964 sayılı yasa ile resmiyet kazanmıştır. (Το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών (Κ.Ε.Ε.) ιδρύθηκε από την Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση (Ε.Κ.Σ.) (Νόμος 9 του 1964).)[163] Rumların daha sonra 20.10.1966 tarih ve 62/1966 sayılı yasa ile "İlmi Araştırma Merkezi"ni Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağladıklarını öğreniyoruz. (Μετά τη διάλυση της Ε.Κ.Σ., το Κ.Ε.Ε. λειτουργεί ως Τμήμα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (Υ.Π.Π.) (Νόμος 62 του 1966).)[164] Bu bilgiler bize adada yaşayan iki toplumun kendilerini ilgilendiren konularda ihtiyaçları çerçevesinde kurumlarını oluşturduğunu göstermektedir.

Ayrıca yine, Servet Sami Dedeçay'ın eserinin[165] bir numaralı dipnotunda Milli Arşivin kuruluş amacı olarak belirttiği MHP'nin görüşlerinin yayılması ve bu

---

[160] Ahmet TOLGAY: Milli Arşiv Dairesinin Temeli Bir Kaç Haftaya Kadar Atılıyor, **Bozkurt** (11 Ekim 1972)
[161] Servet Sami DEDEÇAY: **Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklere Ait Kütüphaneler ve Kitapevleri.** (Lefkoşa, 1991), s.76
[162] Ahmet An: *Kıbrıs'taki Araştırma Merkezleri Rum Tarafındaki Merkez.* **Yeni Kıbrıs, 4** (3), (1986), s.30-32
[163] K. C. Resmi Gazete Ek I, 9/1964; URL http://www.kepa.gov.cy/bizportal/kivernisi/Default.asp
[164] K. C. Resmi Gazete Ek I, 62/1966; URL http://www.kepa.gov.cy/ bizportal/kivernisi/Default.asp
[165] Servet Sami DEDEÇAY: **Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklere Ait Kütüphaneler ve Kitapevleri.** (Lefkoşa, 1991)

kişilere dolgun maaş bağlanması görüşünü araştırmamızda doğrulayamadık. Toplumu propaganda ile bilgilendirme görevi, Milli Arşiv'in değil yine Gençlik, Spor, Köy ve Halk Eğitimi Dairesi'nin yapısı içinde yeralan Halk Eğitimi Şubesi'nin görevidir. Ayrıca, 1973 yılına kadar Milli Arşiv'de sadece bir kişi görevlendirilmiştir ve bu kişi zaten Dinişleri Dairesi memurudur ve oradan diğer memurların aldığı maaş ile eşit bir maaş almaktadır.

Milli Arşiv, ilk olarak Gençlik, Spor, Köy ve Halk Eğitimi Dairesi'nin bir odasında hizmet vermeye başlamıştır. 28.09.1972 tarih ve 463/1972 sayılı "TCM Piyangolarından yapılan yardımlar hk." Yürütme Kuruluna Önerge'nin 16'ıncı sırasında yeralan "Milli Arşivle ilgili dokümanların tanziminde kullanılmak üzere £ 7.700 millik yardım yapılması (Ödeme No: 639)"; ayni Önergenin 28'inci sırasında yeralan "Milli Arşivle ilgili dokümanların muhafazası için satın alınan çelik dolabın bedeli olan £ 25'nın Hasçelik müessesesine ödenmesine, (Ödeme No: 662)" ve 37'nci sırada yeralan "Gençlik ve Spor Dairesi'nin Milli Arşiv çalışmaları için luzumlu baskı işlerini yapabilmeleri için £ 199.500 millik Fotoğraf kartı satın alınmıştır, (Ödeme No: 675)" ifadesinden Milli Arşiv'in yoğun bir çalışma temposu içerisine girdiği ve Türkiye'den getirilen mikrofilmlerin tab edilmesine başlandığını öğreniyoruz. Mikrofilmler, Kıbrıs'ta Enformasyon Müdürlüğü'nde üçer kopya olarak tap edilmiştir.[166]

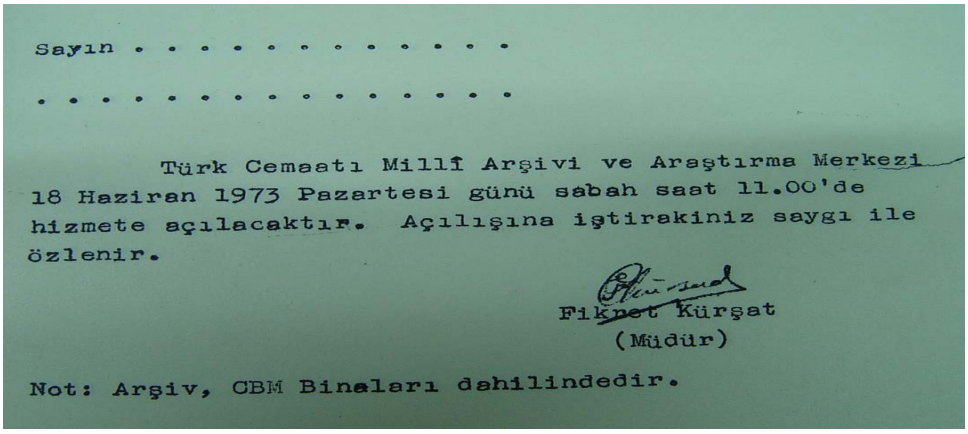
Arşive intikal eden malzeme için tutulan tutanak kayıtlarından aldığımız bilgiye göre, 1963 olayları sonrasında Türk Kantonlarında kalan kurum ve kuruluşların ambarlarındaki meriyet dışı (işlemi biten) evrakların Milli Arşive gönderilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Bu çerçevede, 01.03.1973 tarihinde Lefkoşa – Magosa – Girne Türk Cemaat Mahkemesinde bulunan 122 kayıt altında Şer'iye Sicilleri, Zabıtlar (İngiliz Dönemi Kadı Defterleri), Tereke ve Eytam Defterleri, Senet ve Pul Defterleri, Kasa, Vekalet, Tahrirat, İlmuhaber, Tereke, Depozit ve İdame Defterleri ve Ceride-i Resmiye-i Kıbrıs'lar; ayni kurumdan, 14.03.1973 tarihinde 804 adet Tereke Dosyası ile 65 kayıt altında Cyprus Blue Book, Düstur, Staff List, çeşitli defterler ve kanunlar teslim alınmıştır.

---

[166] Fikret KÜRŞAT: **Muhteva Bakımından Milli Arşiv**, 1976

Yüksek Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'ndan ise 16.05.1973 tarihinde, altı sayfalık tutanak altında onlarca defter ve yüzlerce Assize Court dosyası teslim alınmıştır.

Kısa sürede bir odanın yetmeyeceği anlaşılmış ve Cumhurbaşkan Muavinliği'nin yanında Top Hisarı (Silihtar Tabyası) üzerinde iki odası, iki salonu ve mutfağı ile yeni bir mekan inşa edilmesi uygun bulunmuştur. Yeni bina ile ilgili ayrıntılı bilgiler Arşiv Binaları bölümünde sunulmaktadır.



Sayın . . . . . .

. . . . . .

Türk Cemaatı Millî Arşivi ve Araştırma Merkezi 18 Haziran 1973 Pazartesi günü sabah saat 11.00'de hizmete açılacaktır. Açılışına iştirakiniz saygı ile özlenir.

Fikret Kürşat
(Müdür)

Not: Arşiv, CBM Binaları dahilindedir.

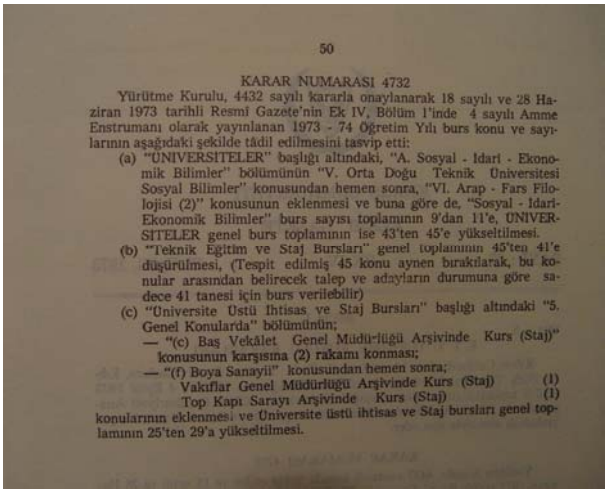
Yeni bina, yukarıdaki davetiye kullanılarak, 18.06.1973 Pazartesi günü saat $11.^{00}$'da açılışı yapılarak hizmete girmiştir. Konu ile ilgili haber, 19.06.1973 tarihli Special News Bulletin gazetesinde "Kıbrıs Türk Milli Arşiv ve Araştırma Merkezi dün Cumhurbaşkan Muavini ve Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş tarafından açıldı." şeklinde yeralmıştır.

Malzeme toplama çalışmaları çerçevesinde, 03.09.1973 tarihinde Maarif Dairesi'nden eğitim ile ilgili en eskisi 1896 yılına ait altı Tutanak (Munites) ve bir Kayıt Defteri ayrıca, 5.10.1973 tarihinde ise, Enformasyon Dairesinden Basın Özetleri, Basın Raporları ve bir miktar yerel basın alınmıştır.

Türkiye'den getirilen belge kopyaları üzerinde kaba tasnif çalışmasına başlanmıştır. Çalışmanın bilimsel esaslar çerçevesinde yapılması için Burs Seçim Encümeni'ne dört kişinin Türkiye'de staj yapmaları gerekliliği belirtilmiştir. Encümen'in 12.11.1973 tarih ve 138 nolu oturumu ile Mustafa Haşim ALTAN (Milli

Arşiv Sorumlusu)(İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü mezunu), Erdoğan SARAÇOĞLU (Mücahit)(A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı mezunu), Cevdet MAHMUT (İşsiz)(A.Ü. D.T.C.F. Tarih Bölümü mezunu) ve Mehmet RİFAT'ın (İşsiz)(İ.Ü. Edebiyat fakültesi Tarih Bölümü mezunu) Türkiye'de Başbakanlık Arşiv Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ve Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde Arapça, Farsça ve Osmanlıca bilgilerini geliştirmek ve arşiv eğitimi almak amacıyla staj yapmaları uygun bulunmuştur.

Arşive hediye edilen bazı evrakın konservasyonu için Türkiye Cumhuriyeti'nden yardım istenmiştir. Bu talep üzerine, T.C. Başvekalet Arşiv Umum Müdürlüğü Konservasyon Müdürü Turgut Işıksal, 23.11.1973 - 23.12.1973 tarihleri arasında bir ay süre ile Kıbrıs'ı ziyaret etmiştir. Ziyaret sonrası bir Rapor hazırlayıp sunmuştur.



50

KARAR NUMARASI 4732

Yürütme Kurulu, 4432 sayılı kararla onaylanarak 18 sayılı ve 28 Haziran 1973 tarihli Resmî Gazete'nin Ek IV, Bölüm 1'inde 4 sayılı Amme Enstrumanı olarak yayınlanan 1973 - 74 Öğretim Yılı burs konu ve sayılarının aşağıdaki şekilde tâdil edilmesini tasvip etti:

(a) "ÜNİVERSİTELER" başlığı altındaki, "A. Sosyal - İdarî - Ekonomik Bilimler" bölümünün "V. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler" konusundan hemen sonra, "VI. Arap - Fars Filolojisi (2)" konusunun eklenmesi ve buna göre de, "Sosyal - İdarî-Ekonomik Bilimler" burs sayısı toplamının 9'dan 11'e, ÜNİVERSİTELER genel burs toplamının ise 43'ten 45'e yükseltilmesi.

(b) "Teknik Eğitim ve Staj Bursları" genel toplamının 45'ten 41'e düşürülmesi, (Tespit edilmiş 45 konu aynen bırakılarak, bu konular arasından belirecek talep ve adayların durumuna göre sadece 41 tanesi için burs verilebilir)

(c) "Üniversite Üstü İhtisas ve Staj Bursları" başlığı altındaki "5. Genel Konularda" bölümünün;

— "(c) Baş Vekâlet Genel Müdürlüğü Arşivinde Kurs (Staj)" konusunun karşısına (2) rakamı konması;

— "(f) Boya Sanayii" konusundan hemen sonra;

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Kurs (Staj) (1)
Top Kapı Sarayı Arşivinde Kurs (Staj) (1)

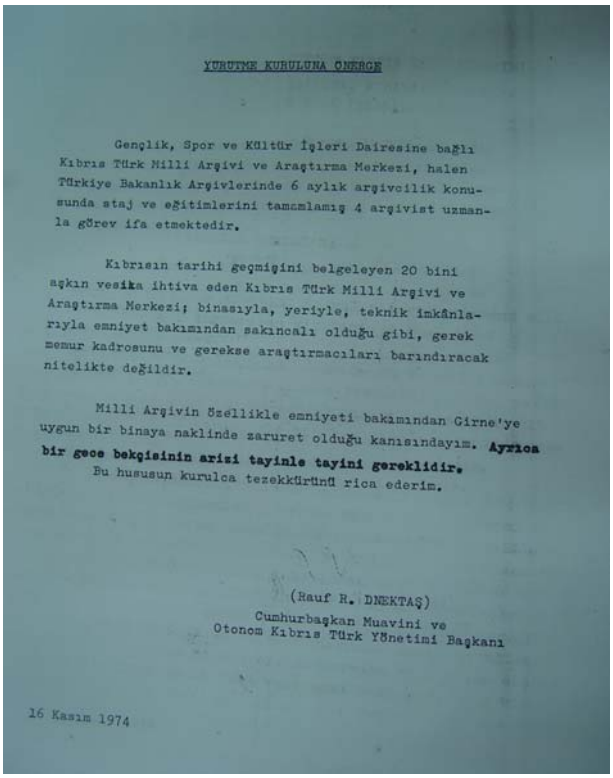
konularının eklenmesi ve Üniversite üstü ihtisas ve Staj bursları genel toplamının 25'ten 29'a yükseltilmesi.

Gerek bu rapordaki öneriler, gerekse Burs Seçim Encümeni'nin kararı, Yürütme Kurulunun 4432 sayılı kararına, 4732 numaralı karar ile ek yapması sonucu, dört kişinin, 07.05.1974 tarihinde Türkiye'ye gönderilmesini sağlamıştır. 09.05.1974 – 08.06.1974 tarihleri arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde, 10.06.1974 – 01.07.1974 tarihleri arasında Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığında çalışmışlar, bu arada 18.06.1974 – 21.06.1974 tarihleri arasında Genel Kurmay Harp Tarihi Dairesi Arşivinde de incelemelerde bulunmuşlardır.

Daha sonra İstanbula giden ekip, burada da 10.07.1974 – 22.07.1974 tarihleri arasında Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde ve 23.07.1974 – 30.08.1974 tarihleri arasında Başbakanlık Arşiv Genel Müdürlüğü'nde çalışmışlar ve adaya dönmüşlerdir.

Arşiv görevlileri Türkiye'de eğitimde iken Gençlik, Spor, Köy ve Halk Eğitimi Dairesi Müdürü Fikret Kürşat, vatandaşların elinde bulunan gazete, dergi ve belgeleri toplamak için seferberlik başlatmıştır. Bu seferberlik sonucu toplanan malzemeye, Mutlu Barış Harekatı sonrası sahipsiz kalan kurum ve kuruluşlar, ofisler ve bazı evlerde kalan malzemenin bir kısmı da dahil olunca, bina sorunu yeniden gündeme gelmiştir.

Bu arada adada, Rumların 15.07.1974 tarihinde başlatmış oldukları darbe girişimi üzerine 20.07.1974 tarihinde Barış Harekatı gerçekleşmiştir.



YÜRÜTME KURULUNA ÖNERGE

Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesine bağlı Kıbrıs Türk Milli Arşivi ve Araştırma Merkezi, halen Türkiye Bakanlık Arşivlerinde 6 aylık arşivcilik konusunda staj ve eğitimlerini tamamlamış 4 arşivist uzmanla görev ifa etmektedir.

Kıbrısın tarihi geçmişini belgeleyen 20 bini aşkın vesika ihtiva eden Kıbrıs Türk Milli Arşivi ve Araştırma Merkezi; binasıyla, yeriyle, teknik imkânlarıyla emniyet bakımından sakıncalı olduğu gibi, gerek memur kadrosunu ve gerekse araştırmacıları barındıracak nitelikte değildir.

Milli Arşivin özellikle emniyeti bakımından Girne'ye uygun bir binaya naklinde zaruret olduğu kanısındayım. **Ayrıca bir gece bekçisinin arzı tayinle tayini gereklidir.**
Bu hususun kurulca tezekkürünü rica ederim.

(Rauf R. DENKTAŞ)
Cumhurbaşkan Muavini ve
Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı

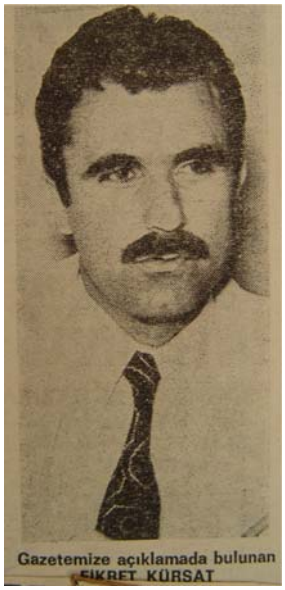
16 Kasım 1974

16.11.1974 tarihinde Cumhurbaşkan Muavini ve Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Raif Denktaş, Yürütme Kuruluna sunduğu 655/74 sayılı Önerge'si ile Kıbrıs Türk Milli Arşivi ve Araştırma Merkezi'nin Girne'de bugün hizmet verdiği binaya (Severis Binası) taşınmasına önderlik etmiştir.

06.03.1979 tarihli Türk Amme Hizmeti Komisyonu huzurunda görüşülen ve 17.05.1979 tarihinde karara varılan disiplin davasından bu taşınmanın nasıl gerçekleştiğini öğreniyoruz. *"Arşiv evrak ve eşyalarını Arşiv personeli daha toparlayıp paketlemeden, Arşiv Dairesi binasına yerleşecek olan Dairece, Arşive ait dosya, evrak ve eşyaların büyük bir kısmının bulundukları yerden alınarak oda dışına çıkarılmış ve koridora gelişi güzel yığılmış olması;"* Bu ifadeler bazı şahıslarca arşiv malzemesine verilmeyen önemi ortaya koyması bakımından çok önemlidir.

Milli Arşiv'in, 11.01.1975 tarihinde A.007493 sayılı "Ev Tahsis Belgesi" ile Severis Binası olarak adlandırılan, 8 büyük odası, bodrumda 3 odası, arakat ve çatıda birer odası, mutfağı ve iki tuvaleti olan ana bina ile bahçede, garaj ve üç bölümlü bahçıvan odalı yardımcı binası olan yeni yerine taşınma işlemleri gerçekleşmiştir.

Yeni yerinde Mustafa Haşim Altan, Cevdet Mahmut, Erdoğan Saraçoğlu, Mehmet Rifat, Mustafa M. Cemali, Güzide Zekâ, Mehmet Salih ve Hasan Zekâi'den oluşan kadrosu ile Milli Arşiv Kurulu oluşturulmuş ve ilk toplantısını 17.02.1975 tarihinde yapmıştır. 26.02.1975 tarihinde gerçekleşen ikinci toplantı tutanağından, arşiv personelinin Lefkoşa'da ikamet etmekte olduklarını ve devlet tarafından Milli Arşiv personeline sağlanan servis aracı ile işe gidip geldiklerini öğreniyoruz.


Gazetemize açıklamada bulunan FIKRET KÜRSAT

27.02.1975 tarihinde üçüncü, 17.03.1975 tarihinde dördüncü ve 24.03.1975 tarihinde beşinci toplantısını gerçekleştiren Milli Arşiv Kurulu'nun daha sonra toplandığına dair herhangi bir belgeye rastlanmamıştır.

Amme Hizmeti Komisyonu Dairesi tarafından hazırlanan 14.03.1975 tarih ve P.3314 sayılı yazı ile Mustafa Haşim Altan, 01.01.1975 tarihinden itibaren Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi, Milli Arşiv Sorumlusu mevkiine tayin edilmiştir. Rauf Raif Denktaş'tan sonra Milli Arşivin kurulması ve gelişmesindeki en büyük pay Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi Müdürü Fikret Kürşat'a aittir.

14.08.1975 tarihinde yapılan talepler üzerine terkedilmiş dükkanlardan temin edilen malzeme ve cihazlar ile Foto-film ünitesi kurulmuş ve 11.10.1975 tarihinde çalışır durumda teslim alınmıştır. Bu ünitenin işleyişini, konservasyon ve teknik işler sorumlusu Mehmet Rifat bey üstlenmiştir.

Cevdet Mahmut, Mehmet Rifat ve Erdoğan Saraçoğlu, 01.11.1975 tarihi itibarıyle Arizi (Geçici) Memur olarak Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi Milli

Arşiv Memuru olarak atanırlar. Ancak, Erdoğan Saraçoğlu 08.10.1976 tarihinde, Mehmet Rifat 27.12.1976 tarihinde ve Cevdet Mahmut 26.04.1977 tarihinde öğretmen olarak atanmışlardır. Böylece Türkiye'de altı ay özel olarak eğitilmiş ve işi yaparak iyice yetişmiş bu insanlar arşivden uzaklaşmışlardır.

Arşivlik malzemenin toplanması çerçevesinde Milli Arşivin bağlı olduğu Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi 1 - 4 Ekim 1975 tarihlerinde, 1960 öncesine ait toplam 70 dosya verirken, Posta Dairesi'nden 52 cilt Blue Book ve 47 cilt Cyprus Gazette alınmıştır. Bu arada, Barış Harekatı sonrasında evlerde ve iş yerlerinde bulunan kitap, gazete, dergi ve dosyaların, mekanların devir işlemlerine sıra geldikçe Milli Arşiv'e gönderilmesine devam edilmiştir.

İlk yasa çalışması 14.02.1975 tarihinde olmuş ve 23 maddeden oluşan "Arşiv Kanunu (Tasarısı)" hazırlanarak 02.07.1975 tarih ve 1975/7/1 sayılı yazı ile müdürlüğe sunulmuştur. Gençlik, Spor ve Kültür Dairesi Müdürü konuyu 19.08.1975 tarih ve 35/73/2 sayılı yazı ile Başsavcılığa havale etmiş ve Başsavcılık, 28.08.1975 tarih ve 41 sayılı yazısı ile görüş ve önerileriyle birlikte uygun hale getirdiği Yasa Tasarısını iade etmiştir.

Buna ilave birde tüzük taslağı hazırlanmış, ancak yasa ileri götürülmediği için uygulanamamıştır. Bu çalışmalar bazı değişikliklerle 1977, 1983 ve 1989'da tekrar sunulmuş ve 1990 yılında yasalaşmıştır. Bunlar ile ilgili teferruat mevzuat kısmında verilmektedir.

Toplanan malzemenin cilt ihtiyacı nedeniyle 01.02.1975 tarihinde ciltçi kadrosu ile Tüner Şenkul, Foto-film bölümüne, 07.03.1975 tarihinde Teknisyen kadrosu ile Okan M. Ali Bey alınmışlardır.

Amme Hizmeti Komisyonu Dairesi, 29.05.1975 tarih ve 9/70/A sayılı yazısı ile Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi'nin münhal mevkileri için dilekçe kabul edeceğini duyurmuştur. Bu yazı içinde 29'uncu sırada Milli Arşiv Memuru yer almaktadır. Yönetim Kurulunun 27.04.1976 tarih ve 8342 sayılı kararı çerçevesinde 01.07.1976 tarihinde Sabahattin H. Hüseyin (Egeli) Milli Arşiv Memuru olarak

atanmıştır. Rumca mütercimlik yapan Egeli, Arşiv Sorumlusunun olmadığı dönemlerde (25.02.1983-4.4.1983; 14.4.1983-25.4.1983;13.3.1984-3.4.1984) vekillik de yapmıştır.

Mustafa Haşim Altan, Kasım – Aralık 1977 ve 1978 yılı Mayıs – Haziran aylarında Avusturya Milli Kütüphanesi Restorasyon Enstitüsü'nde kağıtlar, parşömenler, mürekkepler, arşiv materyalleri, kitaplar, elyazıları ve haritaların muhafazası konularında hizmetiçi eğitim görmüştür. Bu arada kendisine Avusturya Devlet Arşivi Harp Arşivi Bölümünde de el ile kağıtların birleştirilmesi, antika kitap gömleği, ciltleme ve kağıtların temizlenmesi konularında bilgi verilmiştir. Bu dönemde, Milli Arşiv ve Araştırma Merkezi, Uluslararası Arşivcilik Konseyi'ne "C" klasmanında üye kabul edilmiştir.

1977 yılı sonunda yapılan kontrollerde bazı pullar, kitaplar ve cihazların dairede olmadığı saptanınca sorumlu Mustafa Haşim Altan, Eğitim, Gençlik ve Kültür Bakanlığı'nın 29.12.1977 tarih ve E.91/77 sayılı yazısı ile görevden alınmıştır. Amme Hizmeti Komisyonu huzurunda P.3314 numaralı dosya ile duruşması gerçekleşmiş ve onbir şahitin dinlendiği davadan, 17.05.1978 tarihinde okunan karar çerçevesinde "Komisyonumuz, her iki ithamın da her türlü makul şüpheden âri olarak isbat edilemediği kanaatine vardığı cihetle, itham edilenin beraatine oybirliği ile karar verir." hükmüyle beraat etmiştir. Bu süre boyunca Arşivi, bağlı olduğu daireden Nisan 1978 tarihinde gönderilmiş olan Vedat Esendağ yönetmiştir.

Milli Arşiv, 1971 yılında kurulduğunda, Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı ve Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu Başkan Yardımcılığı altında, 1970 yılında kurulan Gençlik, Spor, Köy ve Halk Eğitimi Dairesi'ne bağlıydı. 1974 Barış Harekatı sonrasında kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde K.T.F.D. Başkanlığı, Gençlik, Spor ve Kültür İşleri Dairesi'ne, 1977'de Eğitim, Öğretim ve Kültür İşleri Bakanlığı, Gençlik ve Kültür İşleri Dairesi'ne[167] bağlıyken, 1978'de Ulusal Eğitim ve Kültür

[167] Resmi Gazete 19.4.1977 20/1977 sayılı "1977 Mali Yılı Bütçe Yasası"

Bakanlığı altında Milli Arşiv Bölümü olarak yer almıştır.[168] 57/1977 sayılı "Bakanlıkların Kuruluş İlkeleri Yasası"nın 4'üncü maddesi tahtında çıkartılan "Bakanlıklara Bağlı Daireler Tüzüğü" çerçevesinde Resmi Gazete tarihi, Amme Enstrümanı Numarası, Bağlı olduğu Bakanlık ve 1990 yılına kadar bağlı olduğu Dairelerin adları aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

RG Tarihi	AE No:	Bakanlığı	Dairesi
7.7.1978	126	Eğitim ve Kültür Bakanlığı	
30.4.1979	75	Eğitim, Kültür ve Gençlik Bakanlığı	
30.12.1981	772	Eğitim, Kültür ve Gençlik Bakanlığı	Gençlik ve Kültür Dairesi
22.4.1982	169	Eğitim,Gençlik, Kültür ve Spor Bakanlığı	Gençlik ve Kültür Dairesi
14.12.1983	509	Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı	Gençlik ve Kültür Dairesi
25.7.1985	370	Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı	Gençlik ve Kültür Dairesi
12.9.1986	520	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Kültür Dairesi
6.6.1988	257	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Kültür Dairesi
30.9.1988	417	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Kültür Dairesi
17.2.1989	74	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Kültür Dairesi
25.6.1990	262	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.
12.11.1993	546	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.
4.1.1994	2	Başbakanlık	Milli Arşiv ve Araştırma D.
13.6.1994	296	Başbakanlık	Milli Arşiv ve Araştırma D.
1.6.1995	378	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.
21.12.1995	840	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.
22.8.1996	875	Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.
30.12.1998	824	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.
12.06.2001	334	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.
09.02.2004	38	Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Milli Arşiv ve Araştırma D.

Tablodan da görüleceği gibi, Milli Arşiv kurulduğu yıldan 1977 yılına kadar Başkanlığa, daha sonra Eğitim ve Kültür işleriyle ilgili bakanlıklara bağlanmıştır. Bu

[168] Resmi Gazete 9.3.1978 12/1978 sayılı "1978 Mali Yılı Bütçe Yasası"

durum sadece birinci ve ikinci DP – CTP Koalisyon Hükümetlerinde yani 1994 – 1995 yıllarında değişmiş ve Milli Arşiv, Başbakanlığa bağlanmıştır.

Arşiv Şube Amiri, 5 Mayıs – 26 Haziran 1980 tarihlerinde Avusturya Devlet Arşivi (Viyana Şehir Tarihi Birliği)'nde çalışmalar yapmıştır. Vedat Esendağ ise, 15 – 19 Eylül 1980 tarihlerinde İngiltere'de yapılan IX'uncu ICA (International Council on Archives) toplantısına katılmıştır. Şube Amiri ayrıca, 7 – 26 Mart 1983 tarihlerinde İsviçre Kantonları Arşiv ve Kültürel Araştırma Merkezlerinde incelemelerde bulunmuştur.

Milli Arşivin koleksiyonu giderek genişlemeye devam etmektedir. 14 Ekim 1982 tarihinde Enformasyon Dairesi'nden 1961 – 1979 yıllarına ait Rum Basını, 14 Nisan 1983 tarihinde Kıbrıslı Sadrazam Kamil Paşa'nın torunu Perihan Arıburun'dan 321 adet kitap, belge ve fotoğraf ve 19 Aralık 1983 tarihinde Lefkoşa İlçe Seçim Kurulundan 183 çuval seçim malzemesi ve 22 Aralık 1983 tarihinde Girne Kaza Mahkemesi'nde bulunan 1974 öncesi dönemine ait, karışık ve sayısız dava dosyaları intikali gerçekleşmiştir. 28 Ağustos 1984 tarihinde Lefke Mahkemesi'nden 1932 – 1970 dönemi dava dosyaları, 1 Mart 1983 tarihinde Gazi Magosa Kaza Mahkemesi'nden 158 çuval seçim malzemesi, 31 Ocak 1986 tarihinde Su İşleri Dairesi Gazi Magosa Şubesinden 65 adet "Defter-î Nüfus" ciltleri, 16 Mayıs 1986 tarihinde Girne İlçe Seçim'in malzemeleri alınmıştır.

Gerek Türkiye'den getirilen Tahrir Defterlerinin mikrofilmleri, gerekse Gazi Magosa'dan alınan Defter-î Nüfus ciltleri -ki Girne bölgesi tamamen diğer bölgelerde tek tük olmak üzere eksik ciltleri bulunmaktadır- vatandaşlar tarafından aile kütüğü olarak algılanmıştır. Bu bağlamda sürekli başvuru ile karşılaşan Arşiv malesef bazı taleplere yanıt verememektedir. Çünkü Osmanlı İdaresi döneminde askerlik ödevi olmayan ve vergi vermeyen kadınlar kayıtlara işlenmemekteydi. Ayrıca, İngiliz yönetimi döneminde doğum kayıt sistemi getirilmiş ve soy tesbiti olanaksız hale gelmiştir.

Cumhuriyet Meclisi'nden, 1987 yılında 460 adet rumca Resmi Gazete ve kitap alınırken Dr. Fikret Rasım, Mustafa F. Galip ve Biray Münir gibi kişilerden de

bağışlar kabul edilmiştir. Yüksek Adliye Kurulu'nun 1 Haziran 1988 tarihinde aldığı karar çerçevesinde Tapu Dairesi'nin Lefkoşa'da Mahkeme kompleksi içinde yeralan binasının altındaki depo ile Lefkoşa Kaza Mahkemesi altındaki depoda bulunan ve 1963 yılı öncesine ait dosyalar ile Girne Kaza Mahkemesi deposunda bulunan 1974 öncesi dosyaları ve bunlara ait kayıtlar ile 1989 yılında Lapta Belediyesi dosyaları Milli Arşive gönderilmiştir.

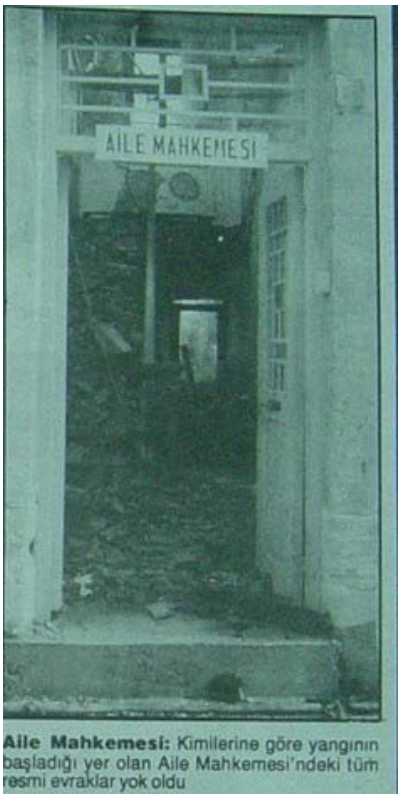
14 Ocak 1987 tarihinde mesai bitiminde elektirik dağıtım panosunda çıkan yangın, dumanın erken farkedilmesi ile derhal müdahale edilerek söndürülmüştür. Bu olay dairenin güvenlikten nekadar yoksun olduğunu ortaya koyduğu halde, ana panelin dışarıya çıkarılması dışında bir çalışmaya rastlanmamış ve dağıtım paneli içerideki yerinde kaldığı için güvenlik konusundaki açık devam etmiştir..

Şube amiri, 22.07. -08.08. 1986 tarihleri arasında Federal Almanya, Devlet Arşivleri'nde ve 25.01. – 17.02. 1988 tarihlerinde İngiltere, Public Records Office'de inceleme yapmıştır.

1975 yılında sunulan ilk Kanun taslağının ve arada verilen diğer yasa taslaklarının sonunda, 1989 yılında sunulan Tasarı Cumhuriyet Meclisinin 20 Şubat 1990 tarihli 38'inci birleşiminde kabul edilmiş ve yasalaşmıştır. 15/1990 sayılı yasa ile Daire statüsüne kavuşan Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'ne 01.07.1991 tarihinde M.H. Altan müdür olarak atanmıştır.

Sağlanan hizmetiçi eğitimlere rağmen, kurum kuruluşlar ve şahıslardan alınan bunca malzeme ayıklama ve düzenleme işleminden geçirilememiş ve büyük bir yığılma ortaya çıkmıştır. Bu nedenle mevcut binasına sığamayan malzemenin depolanabilmesi için Bayındırlık, Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı, Planlama ve İnşaat Dairesi tarafından 3 Kasım 1987 tarih ve 87/74/11 sayılı "Girne'de Milli Arşiv Deposu Uygulama Projesi" hazırlanmıştır.

Bu proje ile İdari Binanın güney doğu tarafına, I Nolu Depo olarak adlandırılan bir depo 1989 yılı Mart – Nisan aylarında inşaa edilmiştir. 1992 yılı Mart ayında I Numaralı Depo önüne iki çalışma odası inşaa edilmiştir. Bina ve ilave odalar ile ilgili ayrıntılı bilgi binalar kısmında verilmektedir.



Aile Mahkemesi: Kimilerine göre yangının başladığı yer olan Aile Mahkemesi'ndeki tüm resmi evraklar yok oldu

16 Aralık 1992 tarihinde Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'nde bulunan 477 koli kitap, 4 Şubat 1993 tarihinde Cumhurbaşkanlığı'ndan 335 cilt kitap, teslim alınan büyük partileri ifade etmektedir. Bunların yanında daha pek çok bağış ve teslim gerçekleşmiştir. Bunların arasında, 1966 ile 1995 yılları arası yayınlanan ve Başbakanlığa bağlı Devlet Basımevi Müdürlüğü anbarında bulunan ve hemen hemen her sayıdan 50 ile 100 adet bulunan toplam 450.355 adet Resmi Gazete'nin teslim alınması çok önemlidir. Depoları dolan kurum kuruluşların arşivlik malzemeyle birlikte hurda kağıtlarını da Milli Arşive gönderdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, yanarak yitirilen arşiv malzemesi de vardır. Bunlardan en önemlisi Aile Mahkemesi yangınıdır[169].

Lefkoşa Kaza Mahkemesi Mukayyidinin, Yüksek Mahkeme Başmukayyidi'ne göndermiş olduğu 31.03.1995 tarihli yazısından öğrendiğimiz kadarıyle, "29 Mart 1995 tarihinde saat 02.^{00}'da çıkan yangından etkilenerek yanan, Lefkoşa Aile Mahkemesinde yitirdiğimiz malzemenin tahmini listesi şöyledir:

1. 1928'den 31.5.1951'e kadar Larnaka, Limasol, Baf ve köyleri, Lefkoşa ve köyleri evlenme kayıtları. (izinnameler)
2. 1.6.1951'den 1974'e kadar Limasol, Larnaka, Baf ve köyleri evlenme kayıtları.
3. 1974'den 1994 sonuna kadar Lefkoşa ve köyleri evlenme kayıtları.

[169] Büyük Yangın. **Kıbrıs Gazetesi**, (30 Mart 1995)

4. 1976'dan sonra Aile Mahkemelerinin oluşmasıyla her kazada ayrı bir Aile Mahkemesi kuruldu. Evlenmeler, boşanmalar ve Aile Mahkemesinde yapılan her türlü işlemler ilgili kazanın Aile Mahkemelerinde yapıldığından, 1976'dan 1994 sonuna kadar Lefkoşa Aile Mahkemesine bağlı evlendirme memurluklarında yapılan evlenmelerin kayıtları ve Lefkoşa Aile Mahkemesinde dosyalanan boşanma davaları kayıtları.
5. 1954'den 1995'e kadar evlat edinme dosya ve kayıtları.
6. 1924'den 1995'e kadar Aile davaları ve hükümleri.
7. Babalık istidaları.
8. Genel istidalar.
9. Yetim hesapları dosyaları ile hesap sicilleri.
10. Vakfiyeler ve dosyaları, evlendirme memurlukları liste ve dosyaları.
11. 1951'den önceki yıllara ait Tereke İdare Memurluğu dosya ve emirleri.
12. Sabî ve mahcurların dosyaları.
13. 1960 Anayasası tahtında Cemaat Meclisine bağlı memurların kati, azil ve sicil dosyaları.
14. 1951'den önceki döneme ait nafaka dosyaları.
15. Bekarlık belgesi dosyaları."

Yerleri doldurulamayacak olan bu malzemenin yitirilmesi büyük sorunlarıda beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan birisi, aile kurumunun tesisi anlaşması olan evlenme belge ve kayıtlarının yitirilmesidir ki, bunun onarılması için 49/1995 sayılı "Türk Aile (Evlenme ve Boşanma) (Değişiklik) Yasası" yapılmıştır.


Mevlevi Tekkesi Müzesi soyuldu

LEFKOŞA (TAK) - Eski Eserler ve Müzeler Dairesi'ne bağlı Lefkoşa Girne Kapısı'ndaki Mevlevi Tekkesi Müzesi soyuldu.

TAK muhabirinin Eski Eserler ve Müzeler Dairesi yetkililerinden aldığı bilgilere göre olayda, çok değerli tarihi eserler çalındı. Şeyh Şamil'in deriye çizilmiş tef üzerindeki ve dünyada tek olan resmi ise hırsız veya hırsızlar tarafından yırtılmış şekilde bırakıldı.

İlk belirlemelere göre; Mevlevi Tekke Müzesi'nden, Sadrazam Kamil Paşa'nın nişanları, Osmanlı Arması, bazı fermanlar, iki gıbır (eski tabanca), eski paralar ve gümüş kakmalı kılıç kını çalındı.

Daire yetkilileri, çalınan eserlerin tam tespitinin envanter çalışmalarının tamamlanması sonucunda saptanabileceğini kaydettiler.

Birlik Gazetesi 11 Ağustos 1987

Selimiye ve Kütüphane-i Amire'de bulunan eserler hakkında basında çıkan hırsızlık ve bakımsızlık haberleri üzerine, İslam Tarih Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (ISAR)'ın hazırlamış olduğu "Kıbrıs İslam Yazmaları

Kataloğu"nda yer alan, Kütüphane-i Amire (Sultan II. Mahmut Kütüphanesi), Selimiye Camii Kitaplığı, Laleli Camii Kitaplığı ve Mevlevi Tekke Kitaplığı'nda bulunan yazma ve basma eserlerin kontrolu için Bakanlar Kurulu'nun 6.3.1996 tarih ve A-274-96 sayılı Kararı ile Bilirkişi Heyeti oluşturulmuştur.

Bu heyetin hazırladığı 4.10.1996 tarihli raporda, ki öneri üzerine güvenlik gerekçesiyle Bakanlar Kurulu'nun 3.12.1996 tarih ve E-375-96 sayılı Kararı ile, eserlerin Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde yapılacak özel odada muhafazasına karar verilmiştir. Bu karar çerçevesinde, 1998 yılı Ocak ve Mart aylarında eserler Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'ne intikal etmiştir. Bunların muhafazası için İdari Bina arkasında "Özel Oda" adıyla yeni bir bina inşaa edilmiştir.


Lefkoşa Sultan Mahmut Kütüphanesi'ndeki değer biçilemeyen tarihi el yazmaları Milli Arşiv bünyesinde özel bir odada korunacak

Tarihi el yazmalarına özel koruma

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı'na bağlı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile ilişkiler, geliştirilmiş ve ilki 18.10.1994 tarihinde olmak üzere ikili işbirliği Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol çerçevesinde 10.07.1995 tarihinde aşağıda listesi sunulan araç, gereç ve malzemeler, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından alınıp K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'ne hibe edilmiştir.

MALZEMENİN CİNSİ VE ADEDİ	KDV DAHİL FİYATI
Otomatik Kâğıt Kesme Mak. (Giyotin) (1 Adet)	253.000.000
Mukavva Makası (1 Adet)	51.750.000
Çarpma Pres (2 Adet)	23.000.000
Kurutma Rafı (1 Adet)	13.800.000
Mengene (4 Adet)	8.625.000
Spiral Cilt Mak. (1 Adet)	20.781.357
Bilgisayar (1 Adet)	119.319.366
Yazıcı (1 Adet)	125.200.592
Güç Kaynağı (1 Adet)	50.140.046
Fotokopi Mak. (1 Adet)	344.516.476

Projeksiyon Cihazı (1 Adet)	48.268.630
Daktilo Makinası (2 Adet)	18.630.000
Station Wagon Taşıt (1 Adet)	305.655.000
* 2 Adet Makas	1.150.000
* 4 Adet Fırça	324.300
* 6 Adet Istaka	483.000
* 400. Bistürü Bıç. 6 Bist. Sapı	3.703.000
* 2 Adet Habiko Fırça	350.000
* 2 Kokico Fırça, 1 Tk. Çl. Cet.	2.150.001
* 8 Kesim Bıç. 5 Kesim Sapı, 2 Çekiç, 2 Kerpeten, 1 Eğe	983.250
* 10 Top Kaplık, 4 Top Karton	31.970.000
* 300 Paket A4 Fot. Kâğıdı	91.425.000
* 150 Paket A3 Fot. Kâğıdı	92.287.500
* 133 m. Lacivert Cilt Bezi	9.941.750
* 200 m. Siyah Cilt Bezi	11.500.000
* 10 Top Mukavva	8.050.000
* 50 Kg. P.Tutkal, 50 Kg. H. Kola, 2 Düz Dikiş İğnesi, 40 Adet Dikiş İpliği, 12 Top Şir., 12 Çile Kurdela	9.200.000
1 Drum (plp), 1 Starter (plp), 3 Toner (plp), 5 Starter (nlp), 12 Toner (nlp).	103.500.000
* 20 Adet Fotokopi Makinası Toneri	93.150.000
* 5 Adet Laser Yazıcı Toneri	30.691.200
* Spiral Cilt Malzemesi (600 adet kaplık, 600 adet sırtlık)	10.002.700
Mikrofilm Okuyucu Baskı Cihazı (1 Adet)	698.625.000
TOPLAM	2.582.173.168

Protokolün 1996 yılında sona ermesi üzerine, 02.12.1996 tarihinde 1997 – 1998 yıllarına ait yeni protokol imzalanmıştır. Bunun dışında, 06.08.1996 tarihinde, "T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile K.K.T.C. Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü ve Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Müdürlüğü Arasında Arşiv Belgelerine İstinad Eden Yayın ve Belge Kopyası Değişimi İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır. Bu protokol sayesinde, Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğünde bulunan Şer'iye Sicillerinin fotokopileri çekilmiş ve kopyaların, Milli Arşiv'e ve T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne verilmesi sağlanmıştır. Bu eserler ve Türkiye'deki diğer eserler incelenerek, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından 2000 yılında "Osmanlı

İdaresinde Kıbrıs : (Nüfusu – Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)" isimli kitabın ortaya çıkması sağlanmıştır.

Cyprus – American Scholarship Program (CASP) 'un verdiği burs ile 14 Nisan – 6 Mayıs 1996 tarihlerinde Amerika'ya giden M.H. Altan, orada Arşiv ve kütüphaneleri incelemiştir.

29 Mart 1995 tarihinde meydana gelen Aile Mahkemesi yangınında ve 3 Aralık 1997 tarihinde meydana gelen İskan yangınında, pek çok evrak yanarak yitirilmiştir. Bu yangınlar bize, Osmanlı döneminde, gün içinde kullanılan evrakın, yangınlardan korunması için gün bitimi arşive teslim edilmesi hakkında hükmünü hatırlatmaktadır. Ancak, Aile Mahkemesi yangınında tüm site yanmış harap olmuştu ve evraklar arşive de konsa kurtarılamayacaktı.


KIBRIS

Broek; KKTC'nin tanınmasa bile fiilen varolduğunu söyledi

AB, KKTC'ye göz kırptı

Çalışma ve İskan Bakanlığı'nın büyük bölümü bu sabahın erken saatlerinde bilinmeyen bir nedenle çıkan yangın sonucu kül oldu

İskan yandı

SON DAKİKA

3 – 6 Mart 1998 tarihinde gerçekleşen Kültür Sanat Kurultayı'na, Arşiv Alt Kurulu olarak 2.2.1998 tarihinde Alt Kurul Üyeleri, Vecihe Bayraktar (Başkan), Kadir Kaba (Başkan Yardımcısı), Güliz Öksüz (Sekreter) ve Tuncay Çağatay (Sekreter)'in sundukları raporda arşivin tarihçesi ve sorunları belirtilmiştir.

Toplanan arşivlik malzemenin ayıklama işlemleri yapılmadığı için yine yer sorunu ortaya çıkmış ve bunun üzerine II Nolu deponun inşaası gündeme gelmiştir. 2000 yılı Mayıs ayında yeni depo tamamlanarak teslim edilmiştir.

Arşivin kurulmasından itibaren kısa süreli ayrılıklarına rağmen, uzun zaman gerek sorumlu memur, gerekse müdürü olan M.H. Altan 4 Haziran 2000 tarihinde istifa ederek emekliye ayrılmıştır.

UBP – TKP Koalisyon Hükümetinin dışarıdan atadığı Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Mehmet ALTINAY'ın önerisi ve Başbakan ile Cumhurbaşkanı'nın onayı üzerine 9 Ekim 2000 tarihinde Gökhan Şengör Daire Müdürü olarak atanmıştır.

Kamu Hizmeti Komisyonu Başkanı ile yapılan görüşmeler sonucunda Kamu Hizmeti Komisyonu'nca yapılan sınavlar ile 2000 yılının Kasım ayında Müdür Muavini, Aralık ayında bir Tasnif Memuru, bir İngilizce Mütercim ve bir Osmanlıca Mütercim kadroları doldurulmuştur. Bu sayede, Müdür başkanlığında Müdür Muavini ve iki Mütercim ile Milli Arşiv Kurulunun oluşması sağlanmıştır. Milli Arşiv Kurulu'nun aldığı kararlar ile ayıklama ve düzenleme çalışmaları başlatılarak *Yeniden Yapılanma Dönemine* girilmiştir.

Bu bağlamda;

İlk olarak Vinlex kaplı kutularda terleyerek nemlenen el yazmaları, bu kutulardan çıkarılmıştır. Kutular diğer resmi dairelere teklif edilmiş ve Merkezi Cezaevi Müdürlüğü'nün talebi üzerine 2003 yılında buraya gönderilmiştir.



Daireye gönderilmiş olan 1976 yılından bu yana yapılmış çeşitli (Halkoylaması, Cumhurbaşkanlığı, Milletvekilliği, Belediye Başkanlığı, Belediye Meclisi Üyeliği, Muhtarlık ve İhtiyar Heyeti Üyeliği) seçimlerin seçim çuvalları ayıklanmış ve arşivlik malzeme (İmzalı seçmen listeleri, sandık kurullarınca hazırlanan listeler, tutanak defterleri ve her oy pusulasından 5 adet örnek) muhafazaya alınırken, 266 çuval oy pusulası Devlet Emlak ve Malzeme Dairesi'ne devredilerek hurda kağıt olarak imha edilmiştir. Aralık 2003'de, Gazi Magosa İlçe Seçim Kurulu'ndan 1998 ve 2000 seçimlerine ait

çuvallar alınmış ve ayıklanmasına başlanmıştır. Bunlar bitince, Girne İlçe Seçim Kurulu'nun seçim çuvalları alınacak ve daha sonra bu işlemin her seçim sonrası altı aylık süre sonunda gerçekleştirilmesi ile düzenli bir hale girmesi sağlanacaktır.

Doğanköy'de ikamet eden Mehmet ŞAHİN adlı kişinin 2000 yılı Aralık ayında vefatı ile yaklaşık üç bin yedi yüz kitap Milli Arşiv'e bağışlanmıştır. Bunların bilgisayar kayıtları yapıldıktan sonra, Daire amaçları dışında kalan eserlerin, Kültür Dairesi kanalıyla Milli Kütüphaneye kanalize edilmesi sağlanmıştır.

Yerel basın iki set olarak kontrol edilmiş ve düzenlenmiştir. Fazlalıklar Milli Kütüphane, Cumhuriyet Meclisi Kütüphanesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü ve SAMTAY Vakfı tarafından değerlendirilmiş, bunun dışında kalan gazeteler Devlet Emlak ve Malzeme Dairesi'ne devredilerek imha edilmiştir. Çatı katından çıkartılan bir miktar gazete ile Dışişleri Bakanlığı ambarından yollanan iki kamyon malzeme içindeki gazeteler fırsat bulundukça ayıklanmaktadır. Bunların dışında her ay beş kurumdan (Cumhurbaşkanlığı, Ekonomi Bakanlığı Müsteşarlığı, TC Lefkoşa Büyükelçiliği, Türk Ajansı Kıbrıs (TAK) ve Sivil İşler Lefkoşa Şubesi) yerel ve Güney Kıbrıs gazete ve dergileri alınarak daire amaçları için iki set düzenlenmekte, artanlar hurda kağıt olarak Devlet Emlak Malzeme Dairesi aracılığı ile satılmaktadır. Büyük miktardaki gazete bulunmasına ve fazlaların dağıtımı yoluna gidilmesine rağmen esas koleksiyonda malesef eksikler bulunmaktadır.



Seçim çuvallarının ayıklanması ve yerel basına ait gazetelerin ayıklama ve düzenleme çalışmalarının büyük oranda tamamlanması üzerine, dairece toplananlar ve 1995 yılında Devlet Basımevi'nce gönderilen Resmi Gazete'ler iki set olarak kontrol edilmiş ve düzenlenmiştir. Kalanlardan eksik sayıları olmakla birlikte, 50 set oluşturulmuştur. Bunlar kurum – kuruluşlara dağıtılarak, set olamıyacak durumdakiler ise Devlet Emlak ve Malzeme Dairesi'ne devredilerek imha edilmiştir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bölgesinde yayınlanan *Cyprus Mail, Cyprus Weekly, Special News Bulletin* ve *Cyprus Today* gazeteleri birer set olarak kontrol edilmiş ve düzenlenmiştir. Fazlalıklar Milli Kütüphane'ye gönderilmiştir.

TAK (Türk Ajansı Kıbrıs) yayınlarının kontrol edilmesi ve düzenlenmesi çalışmaları tamamlanmıştır. TC Lefkoşa Büyükelçiliği Basın Özetlerinin kontrolünün yapılmasına aralarda devam edilmektedir.

1879 – 1990 dönemi Mahkeme Dosyalarının yıllara ayrımı yapılmış ve düzenlenmesi çalışmalarına devam edilmektedir. Bu bağlamda, 1879 – 1960 yıllarının bölgelere ayrılma, Mahkeme çeşidine ayrılma ve dosya sıralamasının yapılıp özel arşiv kutularına yerleştirme işlemleri tamamlanmıştır. 1961 – 1990 yılları dosyaları da ayni işlemden geçecektir. Düzenleme işleminde 1981 yılı dosyalarına gelindiğinde, Lefkoşa Kaza Mahkemesi'nden 1981 – 1990 dosyaları alınacaktır.

Kurum ve kuruluşlardan arşiv malzemesi toplama çalışmaları esnasında Haspolat'da ki Ankara Möble binasına gidilmiş ve oradaki malzeme incelenmiştir. İnceleme sonucunda, 1930'lu yıllara ait personel bilgisi içeren çok az bir miktar evrak ile iki adet 1970'li yıllara ait yardımcı dosya bulunmuştur. Orada bulunan kişilere bunların ne oldukları sorulduğunda, eski izin dosyaları ve emekliye ayrılmasından sonra çok zaman geçmiş kişilerin dosyalarının orada olduğu ancak düzensiz olması nedeniyle bir pislik yığınını andırması nedeniyle Türkiye'ye SEKA'ya gönderilen bir TIR evrak ve dosyanın artıkları olduğu söylenmiştir.

Rumca gazeteler'in kontrol ve ayıklama işlemlerine başlanmıştır. Bu fonun bir set muhafazasına karar verilmiştir, diğerleri Doğu Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümüne devredilmektedir.

Müdür odasında bulunan nadir eserler (542 kayıt), Türkçe koleksiyon (yaklaşık 3.000 kayıt) ve El yazması ve basma eserlerin (2.040 kayıt) kimlik bilgileri bilgisayara kaydedilmiştir.

Harita Dairesi yönetici ve personeli ve Tapu Kadastro Dairesi'nin bir elemanının yardımları ve eğitimleri ile haritaların düzenlenmesi ve 2003 yılı Mayıs ayında Türk – İngiliz Derneği tarafından Milli Arşiv'e hediye edilen 16 çekmeceli Harita Dolabına yerleştirme çalışmasına başlanmıştır.

1960 öncesi döneme ait Kuyu İzin dosyalarının kayıtları bilgisayarda yapılmış ve Pafta Parsel numaralarından dosyaya erişim sağlanmıştır. "Tapu Defterleri"nin kaba tasnifi gerçekleştirilmiş ve bilgisayara kaydedilmiştir. 1960 – 2000 arasında Bakanlar Kuruluna sunulan Önergelerin ve alınan Kararların ayıklama ve düzenleme işlemleri yapılmıştır.

Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Lefke Avrupa Üniversitesi öğretim görevlileri ile yapılan antlaşmalar çerçevesinde bu kurumlarda okuyan öğrencilerin, Milli Arşiv'de staj yapmaları sağlanmıştır. Milli Arşiv de stajyerlerin hizmetlerinden yararlanmaya başlamıştır. Bu çerçevede, ayıklama ve düzenleme çalışmaları dışında, Milli Arşiv'de bulunan bazı osmanlıca gazetelerin dijital ortama aktarılması ve 1878 yıllarına ait 65 "Defter-i Nüfus" cildinden 10 adedinin günümüz türkçesine çevrilmesi işlemini yapmışlardır. Ayrıca, Üniversitelerin desteği bağlamında Yakın Doğu Üniversitesi, "Osmanlı Paleografyası ve Arşivcilik" Yüksek Lisans Programı açmış ve Milli Arşiv çalışanları ile ilgililerin bu konuda üst düzeyde yetiştirilmelerini sağlarken, Milli Arşiv bünyesinde bulunan "Şer'iye Sicilleri"nin çevirilerini yaptırarak, Kıbrıs Türk toplumunun sosyal ve kültürel tarihini herkesin istifadesine sunma hizmetini gerçekleştirmiştir.

Malzeme ile ilgili bu işler yapılırken diğer yandan yıpranan su tesisatı yenilenmiş ve bina dışı tesisatı haline getirilmiştir. İki işçi, Merkezi Cezaevi eğitmeni olan Cilt ustasından ciltcilik dersleri almışlar ve yerel basını ciltleme çalışmalarına başlamışlardır.

Gazetelerin, raflara yan konarak, ciltlerinin deforme olmasının önüne geçmek için Milli Arşiv'de özel Gazete rafları imal edilmektedir. Bahçe ışıklandırması ve bekçi kulübesi elektirik ve su tesisatları değiştirilerek yenilenmiş ve elektirik ve su hatları birbirinden ayrılmış ve telefon hatları düzenlenerek santral kontrol altına

alınmıştır. Kademeli olarak İdari Bina alt kat ile üç deponun network hatları döşenmiş ve altı adete ulaşan bilgisayarların birbirleri ile iletişimi ve randımanlı kullanımları sağlanmıştır.



Daire müdürü, Gökhan Şengör, 19-23 Şubat 2001 tarihleri arasında T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne görev ziyareti yapmıştır. Bu ziyaret sırasında, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (Yusuf Sarınay) ile K.K.T.C. Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi (Gökhan Şengör) arasında 2 Aralık 1996 tarihinde imzalanan 'İşbirliği Protokolü'nün yürürlüğünün 1998 yılında sona ermesi nedeniyle yeni 'İşbirliği Protokolü' imzalanmıştır.

Dairenin hedefi, belgelerin doğumundan itibaren standartların oluşturulmasını sağlayarak, yaşam evrelerini ve bu evreleri geçireceği yerleri belirlemek, belge güvenliğini de sağlayarak arşive intikal eden belgeler ile araştırmacılara sağlıklı bilgi sunma hizmetini verebilmektir.

Bu bağlamda, "Resmi Yazışma Kuralları" hazırlanmış ve 2001 yılı Aralık ayında Başbakanlık Personel Dairesi'ne sunulmuştur. Bu kuralların ilgili dairece gözden geçirilerek biran önce yayınlanmasının sağlanması; yine 2001 yılında hazırlanan ve Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na sunulan "Belge Sayı Sistemi"nin tüm kurum ve kuruluşlarda uygulanmasının sağlanarak bir bilgi taşıyıcı olan belgeleri kimliklendirmenin sağlanması; Milli Arşivde ise, ayıklama, düzenleme ve imha işlerinin bitirilmesi ile Mahkeme dosyaları ve defterlerinin ve İngilizce ve Rumca kitaplar ile tüm dosyaların kimlik kayıt işlemlerine başlanması hedeflenmektedir. Kayıt ve kopyalama işlemlerinin gerçekleştirilmesi, belge güvenliği yanında belgeye, yani bilgiye ulaşımı sağlayacağından çok önemlidir.

Kurallar kısmında ele alacağımız Arşiv Yasası oluşumu ile resmi kurum ve kuruluşların arşivlerinin düzenlenmesi sağlanarak, milli arşive, düzensiz arşivlik malzemenin değil, düzenli arşiv malzemesinin gönderilmesi yoluna gidilerek, milli arşive eğitme ve denetleme görevi verilmesi sağlanmalıdır. Belgelerin güvenliği çerçevesinde arşiv amaçlarına uygun depo yapılması için başlatılan girişimlere devam edilmelidir.

Ayıklama ve düzenleme işleri sona erene kadar, bir kütüphane gibi hizmet veren Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, ancak dosyaların düzenlenmesi sonrasında arşiv hizmeti verebilecektir. Araştırmacılar tarafından pek bilinmeyen ve bilinse dahi yararlanamayacakları durumda tutulan dosyalardan, özellikle Mahkeme dosyaları, taraf olanlarca veya Mahkemelerce zaman zaman talep edilmektedir. Düzenlenmemiş dosyalarda arama, eğer yıl biliniyorsa en az üç personelin iki gününü almaktadır. Zaman zaman dosyalar bulunamamaktadır. En önemlisi, her aramada dosyalar daha fazla yıpranmakta ve tahrip olmaktadır. Düzenleme sonrası bu durum ortadan kalkacaktır.

Ekim 2001 tarihinde Girne Kaymakamlığı'ndan 1915 – 1974 dönemine ait belgeler teslim alınmıştır. 2003 yılı Nisan ayında Dışişleri Bakanlığı'ndan iki kamyon, yerel ve rumca yayınlanan gazeteler, Bakanlar Kuruluna sunulan Önergeler ve Bakanlar Kurulunun aldığı Kararlar, Resmi Gazeteler ve çeşitli haber bültenleri; Eylül ayında Güzelyurt Kaza Mahkemesi'nden 1985 – 1990 dönemi dosyaları, Ekim ayında Kemalettin Musannif'in evinde bulunan kitap ve resimler, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı binasının altında bulunan ve 26.9.2003 tarihinde sel felaketine maruz kalan Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı 1995 öncesi arşiv malzemesi ve Kooperatif İşleri Biriminden, Sütlüce Köyü Kooperatifinde bulunan Osmanlıca Tapu Kayıt Defteri teslim alınmıştır.

Milli Arşiv'in güvenlik sorunu nedeniyle alınmış olan Yangın Söndürme Cihazlarının servisleri yapılarak servis ve kontrol işlemleri her yıl yapılmaya başlanmış, 2002 Aralık ayında duman ve hareket dedektörleri yerleştirilmiş, Daire Sivil Savunma Planı hazırlanarak yangın, deprem ve diğer felaket durumlarında nasıl davranılacağı konusunda personel bilgilendirilmiş, 2003 yılı Ocak – Mayıs aylarında


Kuzey Irak'ta
GERGİNLİK

bahçenin telleri yenilenmiş ve köpeklerle bekçilere takviye yapılarak güvenlik konusunda elden gelen imkanlar kullanılmıştır. Belge güvenliğinin önemine örnek olarak 25 Ekim 2003 tarihinde Gazi Magosa Kaza Mahkemesi'nden çalınan dosyalar ile adaletin engellenmeye çalışılmasını verebiliriz. En çarpıcı örnek ise kuzey Irak'ta Peşmergelerin, Tapu Dairesi ile Mahkeme arşivlerinin malzemesini çalmalarıdır. Bu şekilde bölgedeki Türkmen toplumunun varlığının belgelerini ortadan kaldırarak Kerkük bölgesinde Kürtlerin çoğunlukta olduğu iddiasıyle bölgeye sahip çıkma ve hatta Türkmen toplumunu yok varsayma yoluna giderek tarihi çarpıtmaları sözkonusu olacaktır.

Hırsızlık ve yangın dışında, belgelerin böceklere karşı korunması çerçevesinde kullanılan püskürtmeli sıvı ilaçlama modelinden depo içlerinde vazgeçilerek, Orman Dairesi ile işbirliği içinde indesit türevli ilaçların duman ile verilmesi modeline geçilmiştir. Ayrıca, depo çevreleri, kuyular, havuzlar ve malzemenin olmadığı kısımlarda sıvı ilaçlamaya devam edilirken 2003 yılı Ocak ayında Mahkeme dosyalarının düzenlenmesi sırasında tesbit edilen Termitlere karşı da toz ile ilaçlama yapılarak sorunun ortadan kalkması sağlanmıştır.

Personelin yetiştirilerek bilgi ve görgülerinin artırılması uygulamasına başlanmış, uygulamalı çalışmalar yanında işle ilgili yayınların personelce sürekli kullanımı teşvik edilmiş ve yapılacak işlerden önce, konu ile ilgili araştırma yaptırılmıştır. 2003 yılı Şubat ayında Daire içinde İngilizce ve Rumca dersler ile Eğitim Ortak Hizmetler Dairesi tarafından Bilgisayar (Word) kursu verilmeye başlanmıştır. Haziran ve Temmuz aylarında birisi İstanbul Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, ikisi Ankara Cumhuriyet Arşivleri Daire Başkanlığı olmak üzere toplam üç personelin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde eğitim görmeleri sağlanmıştır. Ekim 2003'de yarım kalan bilgisayar kursu, daire içinde hem word, hem de excell programları olarak verilmiştir.

Bölüm VII

GÜNÜMÜZ SORUNLARI VE YAPILMASI GEREKENLER

Osmanlı ve İngiliz dönemlerinde yapılmış olan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan kuralların birtakım nedenler (angarya olarak görme, yetki dağılımının iyi olmaması, kurumlar arası koordinasyonun sağlanamaması)'den dolayı uygulanmaması ve zaman içinde unutulması bilgiye ulaşmadaki yani arşivciliğimizdeki en büyük sorunlarımızın başında gelmektedir.

Bir an önce geç kalmış yazışma kurallarını devreye sokarak, resmi evrakta diplomatiği, dosyalama sistemlerini devreye sokarak, bilgiyi taşıyan belgenin tanımlanmasını, malzeme standardını devreye sokarak muhafaza koşullarının iyileştirilmesi ve gereksiz belge/form üretiminin önüne geçilmesini, bilgisayar programlarını hazırlayarak herkesin kendi programını yaparak karışıklığa yol açmasına son verilmesini sağlamalıyız.

Bir an önce aktif Kamu-Net'in çalışmasını sağlayarak bilgilerin çağımız iletişim ortamında çoklu kullanım, yüksek performans ilkesinde işe yaramasını sağlamalıyız.

Elektronik imza yasasının geçmesini sağlayarak belgelerin güvenli ulaşımını sağlamalı ve bunun üzerine Türkiye'nin "İdari Usul ve Bilgi Edinme Kanunu" veya "Bilgi Toplumu Bakanlığı Kanunu", dünyanın ise "Sun Shine Act" olarak isimlendirdiği, vatandaşın elektronik ortamda işlerini takip edebilmesi olayını yakalamalıyız.

İnternette mail adresi *kanca* olan bir bilgisayar teknisyeni veya programcısı, bilgi işlemi; "*Bilgi İşlem ile Osmanlı'daki* ***Hazine-i Evrak*** *arasında inanılmaz paralellikler vardır. Her ikisi de bağlı olduğu kurumun edindiği kayıtsal bilgilerin muhafazası ve bu bilgileri ilgili yetkililerin kullanımına vermekle sorumludur. Aradaki temel fark kullanılan teknolojinin kendisindedir; Osmanlı'da muhafaza imkanı genelde kadife keseler halinde tasnif edilmiş ve konularına göre ayrılmış sandukalardan ibaret idi, ilgili makamın talebi üzerine, evrak katipleri gereken bilgileri derler ve talep eden makama sunarlardı. Zamanına göre en iyi yöntem bu idi.*

Bugün elimizde katiplerin derlemesinden çok daha hızlı bu işleri yapacak makinalar, keseler ve sandukalardan çok daha hızlı depolama ortamları var. Ama, esasta yapılan iş ve sorumluluk aynıdır: Yetkili kişilere bilgiyi erişilebilir kılmak, yetkisiz erişimleri engellemek ve bilgiyi güvenli, tutarlı ve sağlam bir şekilde muhafaza etmek", şekliyle tanımlamıştır.

Ülkemizde; kamu kurumlarının hantal yapıları, aşırı istihdam, engelleyici bürokratik zihniyet gibi nedenlerle, kamu kesimi öncü olmak yerine, gelişmelerin önünü tıkama noktasına gelmiştir. Merkeziyetçi ve hantal yapıya son verilmediği ve güçlü yerel yönetimler oluşturulamadığı sürece bu durum devam edecektir. Söz konusu sağlıksız yapıdan en kısa zamanda kurtulmak, ülkemizin önünde yeni ufuklar açacaktır.

"Kamu Bilgi Sistemi" kurulmasıyla, kamu yöneticileri ve hükümet tarafından ihtiyaç duyulan bilgiler herhangi bir zamanda doğru ve kapsamlı olarak alınabilir. Sistemin kurulmasının zor olan tarafı sistemi kurmak değil sistemi kurmaya başlamak ve kararlılıkla devam etmektir. Zaman zaman "Kamu Bilgi Sistemi"nin kurulması hükümet mensublarınca ifade edilmiş[170] olmasına rağmen ülkemizde bu konuda Kamu-Net oluşumu dışında ciddi bir çalışma henüz başlatılmamıştır. Ayrıca, Kamu-Net Üst Kurulu'nun çalışması bilinmeyen nedenlerle engellenmiştir.

[170] UBP Hükümet Programı 1998.

SONUÇ

Toplum olmanın sonucu olarak, bir takım iş, işlem ve hizmetleri vermesi için oluşturulan kurum ve kuruluşların, kuruluş amaçları çerçevesinde ürettikleri kayıtlı bilgilerin, idari yapı içerisinde toplanması, düzenlenmesi ve istendiğinde yetkiler çerçevesinde hizmete sunulması yani kısaca arşiv ve arşiv malzemesi konumuzu oluşturmaktadır.

Arşivler malzemeleri aldıkları kurum ve kuruluşlar itibariyle düzenlerler bu nedenle ihtiyaç duyduğumuz bilgilere ulaşmak için öncelikle bilginin dönemini (yılını) ve kurum veya kuruluşu bilmemiz gerekmektedir.

Bilgiyi taşıyan malzeme her zaman üretildiği birimi göstermemektedir. Bu nedenle birimin imza yetkililerinin dahi tesbit edilmesi aranan veya düzenlenecek olan bilginin bulunmasına veya tasnifine yardımcı olacaktır. Bu nedenle kamu yönetiminin yapısı ve yöneticilerini bilmemiz gerekmektedir.

Bilgiyi gelecek kuşaklara bozulmadan aktarmak, bilgiyi taşıyan malzemenin özelliklerini bilmekten geçer, malzemenin yapısı onu nasıl ve hangi ortamlarda koruyacağımız konusunda bize yol gösterir. Bu sayede arşiv malzemesinin veya kayıt şeklinin ömrünü uzatmak olanaklıdır. Bu bilgiler bize arşiv malzemesinin hangi ortamlarda muhafazasının gerekli olduğunu gösterdiğinden arşiv depo ve binalarının yapımında da bize yardımcı olurlar. Arşiv malzemesi muhafazası için özel koşullar ister, ısı, ışık, nem ve benzeri ortamlardan kurumak için onlara özel yapılar inşa edilmelidir.

Arşivlik malzeme, saklanması gerekli olmayan, belirli bir süre saklanması gereken ve sürekli saklanması zorunlu olan malzemelerin hepsine verilen addır. Arşiv malzemesi ise saklanması zorunlu olanları kapsamaktadır. Bu ayrımı yapmak için sadece arşiv mevzuatına değil ülkenin mevzuatına hakim olmak gerekmektedir. Her fonun düzenlenmesinden önce mutlaka o malzemenin oluşmasına neden olan mevzuatı incelemek gerekmektedir.

Kıbrıs'ta bulunan arşiv malzemesinin nerelerde olduğu ve bunlara nasıl ulaşılacağı, sürekli çatışmalar yaşamış bir toplumda sorulması beklenen bir sorudur.

Üstelik adayı yönetenlerin yönetim esnasında ve ayrılırken götürdüğü malzeme, hem de 1964 ve 1974 yılında iki kez adanın bölünmesi bu sorunun sorulmasını neredeyse zorunlu kılmaktadır. Bu konunun, tasnif çalışmaları yapıldıktan ve eksiklikler giderildikten sonra cevaplanacağı tahmin edilmektedir.

Peki gelecekte, arşiv malzemesi ve arşivcileri ne beklemektedir? Hangi malzemeyi nasıl düzenleyecek, hangi ortamda muhafaza edecek ve nasıl hizmete sunacak? Geçtiğimiz sanayi ve bilgi çağında patlama yapan bilgi üretimi ile nasıl başa çıkacak? Bu konularda, elektronik ortamın bizi hızla kucakladığı gerçeği ile barışık yaşamalı ve bilgi teknolojilerinden ivedilikle yararlanma yoluna gidilmelidir.

Ayrıca çalışmamızda, sorunları çok, ancak sürekli yoğun bilgi içinde yaşama zevki içinde olması gereken arşiv çalışanlarının sağlık sorunlarına değinemediğimizin bilincindeyiz.

Konunun çok detaylanabileceği ve daha fazla bilgi verilebileceği kısımlarını gelecekte ele almayı arzulamaktayım.

DİZİN

Ali Paşa, 9, 53
Amiral Hay, 14
Amme Enstrümanı, 26, 119
Anayasa, 20, 23, 24, 26, 81, 113
arşiv malzemesi, 10, 15, 31, 41, 70, 88, 107, 129, 132, 138, 139
Assize Courts, 18
Atatürk, 37, 38, 93
Baf, 5, 6, 7, 18, 20, 24, 122
Baring, 14
Bekir Paşa, 14
belge yönetimi, 76
beylerbeği, 5, 7
bilgisayar, 128, 133, 135
Cevdet Mahmut, 116
Christoper Stolen, 49
Colonial Office List, 14, 19, 20, 47, 55
Commissioner, 14, 18
daireler, 27, 63, 82, 99, 101, 102
daktilo, 49, 63, 69
Defter-i Nüfuslar, 11
depo, 103, 105, 106, 121, 122, 126, 132, 133, 138
Derleme Yasası, 77
Divit, 47
Doğu Akdeniz Üniversitesi, 128, 129, 130
dosyalama kuralları, 55, 62, 75
Dr. Fazıl KÜÇÜK, 24
Erdoğan Saraçoğlu, 116
Fikret Kürşat, 112, 115, 116
Genel Sekreterlik, 14, 101
Genelge, 55, 75
Girne, 5, 6, 7, 19, 20, 24, 48, 100, 103, 104, 107, 112, 115, 120, 121, 128, 132
Hazine-i Evrak, 11, 92, 110, 135
ICA, 120
II. Abdülhamid, 92
II. Bayezid, 53
İngiliz yönetimi, 15, 120
İngilizce, 31, 39, 59, 64, 65, 66, 127, 131
inşâa, 54
ISAR, 123
kadı, 10, 16, 20, 39, 52, 94
Kadı, 16, 20, 39, 97, 112
kağıt, 43, 44, 45, 52, 61, 87, 127, 128
kalem, 35, 37, 46, 47
kalemtraş, 46, 47
Kamu Bilgi Sistemi, 136

Kaymakam, 8, 9, 10
Kaza Mahkemesi, 17, 18, 48, 120, 121, 122, 129, 132, 133
Kıbrıs adası, 5, 31, 39
Kıbrıs Cezıresi, 6
Kıbrıs yazısı, 31
kitabet, 54, 63, 67, 68, 76
Köy Hakimleri, 17, 18
Larnaka, 7, 14, 16, 20, 24, 95, 96, 122
Lefke, 44, 120, 130
Lefkoşa, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 23, 25, 38, 79, 93, 95, 96, 97, 98, 107, 109, 111, 112, 116, 120, 121, 122, 123, 128, 129
Limasol, 7, 16, 20, 24, 122
Lord Salisbury, 12
Lusignan Sarayı, 93
Magistirial Courts, 18
Magosa, 5, 6, 7, 18, 20, 39, 99, 100, 112, 120, 127, 133
Mahkeme binaları, 97, 98
Makarios, 24, 25
Makta, 46
Mehmet Boyacıoğlu, 8
Mehmet Rifat, 116
meriyet dışı, 112
Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi, 11, 12, 15, 28, 38, 40, 41, 45, 49, 50, 62, 76, 78, 79, 80, 84, 87, 95, 104, 105, 106, 121, 124, 125, 131, 132
muhassıl, 8
mühür, 48, 50, 61, 69
mürekkep, 20, 47, 48
müsellim, 7
Mustafa Haşim Altan, 110, 116, 118
mutasarrıflık, 8
Muzaffer Paşa, 5, 9
Order in Council, 21, 22
Osmanlıca, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 110, 114, 127, 132
Padişah Selim III, 54
Rauf Raif Denktaş, 103, 109, 110, 115
resmi yazışma, 55, 62
Resmi Yazışma Kuralları, 62, 76, 131
rıh, 47
rik, 35, 37, 47
Rolandos Katsiaounis, 14
Rumca, 31, 38, 39, 118, 129, 131, 133
Sami Paşa, 10, 14
sancakbeği, 7
Sayı Sistemi, 62, 76, 131
Şer'iye mahkemesi, 13
Şer'iye Sicilleri, 10, 12, 95, 112, 130
Sir Austin Layard, 12

Sir Garnet Joseph Wolseley, 14
Staff List, 20, 112
Storrs, 22
Sultan Abdülhamid, 12
taç koloni, 21
Tanzimat, 8, 11, 35, 39
Türkçe, 5, 31, 33, 34, 39, 129
Türkiye, 21, 24, 25, 33, 34, 38, 40, 44, 45, 48, 80, 85, 88, 109, 110, 112, 113, 114, 117, 120, 124, 125, 129, 133, 135
Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü, 11, 12, 125
Vali, 9, 10, 14, 22, 23, 93, 95, 100, 101
Vali Konağı, 23, 93, 95, 100, 101
Yakın Doğu Üniversitesi, 41, 130
yangın, 106, 121, 132
yasa, 21, 22, 27, 53, 77, 78, 79, 80, 81, 84, 86, 87, 111, 117, 121
Yeniden Yapılanma, 127
Yüksek Komiser, 14, 17, 18, 19, 20, 96
Yüksek Mahkeme, 15, 16, 17, 18, 95, 98, 122
Yunanca, 31, 38
Yunanistan, 24, 25
Zabıt, 12, 40